

MMTS
Powerflush Twente

- Motor en EGR reiniging
- Automaatflushen
- Onderhoud
- Banden

MMTS
Bandenhotel

- Winter- en Zomerbanden
- Opslag voor € 30,-
- Voor particulieren/bedrijven
- Ook Ski-boxen

Helmichstraat 37 hal 7
www.mmts-denekamp.nl
Tel: 06-51138022 Oldenzaal

Lijstenmakerij
KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO
074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl

Sinds kort gecertificeerd als "Guild Commended
Framer" van het Engelse Fine Art Trade Guild

www.oudelandkaarten.eu

De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68
7546 KC Enschede
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Telefoon 053 4782053
Mobiel 0653960460

www.drukkerijveltmann.nl

drukkerij veltmann bv
uw partner in drukwerk

Sinds 1981 produceren wij een breed pakket drukwerk, van ansichtkaart, affiche, huisstijl tot een fullcolour brochure.
Het vervaardigen van kunstkaarten, artiestenkaarten, ansichtkaarten, uitnodigingen, brochures en posters is onze specialiteit. Van ontwerp tot eindproduct, alles wordt door ons verzorgd. Zowel in kleine als grote oplagen.
Wij drukken met persoonlijke aandacht voor uw drukwerk en geven u advies voor het beste eindresultaat!

 @drukveltmann
  www.facebook.com/drukkerijveltmann

**Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Twente,
34e jaargang 2018 nr. 1**

Inhoudsopgave

Even bijpraten	p. 4
Bestuursinformatie	p. 5
Bijeenkomsten 2018	p. 5
In memoriam Johan Leushuis	p. 5
Afdelingsledenvergadering Twente op 14 april 2018	p. 6
Database "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon"	p. 6
Het lezen van oude akten en handschriften	p. 8
Historisch boerderij-onderzoek in Vriezenveen en verhalen daaromheen	p. 9
Van Coster tot Koster (deel 1)	p. 18
Tips	p. 23
Winterhulp 1935 - 1936	p. 24
Colofon	p. 26

Even bijpraten

Door *Marieken Scholten-Sijes*, secretaris

Bestuurszaken

Zoals u waarschijnlijk al hebt gelezen in de nieuwsbrief van februari, verlaat Ben Nijkamp in april het bestuur. Ben is zes jaar bestuurslid en webmaster van de afdeling geweest. Helaas kan hij, om gezondheidsredenen, deze taken niet meer uitvoeren. Daarmee is er een gat gevallen binnen het bestuur en missen we ook een webmaster.

We zijn blij dat zich, na de oproep in de nieuwsbrief van februari, twee personen gemeld hebben die belangstelling voor deze werkzaamheden hebben. We gaan met hen in gesprek en als u deze regels leest, is er beslist meer bekend. Dat zullen we uiteraard in de nieuwsbrieven melden.

Het zal u niet zijn opgevallen, maar er was al eerder een kandidaat bestuurslid. Corrie van der Beek heeft in mei 2017 voor het eerst een bestuursvergadering bijgewoond. Ze had daar een goed gevoel bij. Helaas is ze de week erop betrokken geweest bij een ernstig fietsongeluk. Daarvan is ze tot op heden (februari 2018) nog steeds niet hersteld. Een functie als bestuurslid zit er daarom niet meer in.

Wel wil ze de verzending van Twente Genealogisch (TG) in de toekomst weer op zich nemen. Tot die tijd nemen bestuursleden deze taak waar.

Door het overlijden van Johan Leushuis raakte de boekentafel tijdens de afdelingsbijeenkomsten onbezet. Gelukkig heeft Jan Aaldenberg zich beschikbaar gesteld om deze werkzaamheden over te nemen. Hij zal dit doen in samenwerking met Ben Brokers. Ben heeft al enige tijd met Johan samengewerkt.

Hoofredactie

Ook in de redactie is er een wijziging.

Paula, onze hoofredacteur, heeft te kennen gegeven dat het na vijf jaar tijd is voor verandering. Gelukkig heeft zich een kandidaat gemeld die deze taak van haar wil overnemen. Roy Boxman wil met plezier als nieuwe hoofredacteur aan de slag. Samen met Paula heeft hij deze TG verzorgd.

Actief bijdragen

Mocht u zelf ook wel iets voor de NGV willen doen, dan hoeft dit niet altijd bestuurswerk te zijn. Er zijn bijvoorbeeld evenementen waarbij we gevraagd worden aanwezig te zijn. Hiervoor zou het fijn zijn als ik af en toe een beroep op u kan doen. Dit geldt ook voor de aanwezigheid tijdens de bijeenkomsten in Borne.

Bent u handig met een genealogieprogramma als Aldfaer

of kunt u goed uit de voeten met zoeken van genealogische informatie op internet? Dan zou ik u graag in mijn lijstje van vervangers willen opnemen.

Zo zijn er nog wel meer bezigheden waarvoor u zich incidenteel kunt inzetten.

Uiteindelijk is de NGV er niet alleen voor, maar ook door de leden.

Tenslotte

TG is niet geschikt voor actuele zaken. Daarvoor gebruiken we de nieuwsbrief.

Ook als niet-lid, bijvoorbeeld wanneer u TG alleen als los abonnement leest, kunt u zich hierop vrijblijvend inschrijven. Dit kan via de volgende link:

<https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/inschrijven-nieuwsbrief-twente-leden/>

Het is wel belangrijk dat u, als u een ander e-mailadres gaat gebruiken, dit aanpast. Dit geldt uiteraard ook voor de leden van de NGV. Zonder juist e-mailadres bent u onbereikbaar voor ons.

TG nummer 2 – 2018

De volgende TG verschijnt eind juni 2018. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 15 mei 2018.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg-bestand in hoge kwaliteit, niet verkleinen!

U kunt uw bijdrage mailen naar: tgredactie@gmail.com

Bestuursinformatie

Bijeenkomsten 2018

De resterende bijeenkomsten in de 1e helft van 2018 zijn gepland op de volgende data:

14 april	Jan van Holsteyn	TV-programma Verborgen Verleden
12 mei	Spreker en onderwerp worden nog nader bekend gemaakt.	

Op 14 april wordt, na afloop de lezing van die dag, de Algemene Ledenvergadering gehouden. Zie op pagina 6 voor de agenda.

Indien u hebt opgegeven de nieuwsbrief van de afdeling te willen ontvangen, dan wordt u automatisch op de hoogte gehouden.

Locatie

In principe vinden alle bijeenkomsten plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur. De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur.

Tijdens de bijeenkomsten zijn meestal aanwezig: het bestuur; boekentafel; algemene afdelings- en NGV-informatie; de Genealogische Databank Twente (GDT) en de scans van onze bidprentjes en rouwbrieven.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website: twente.ngv.nl en dan klikken op "Naar de agenda".

In memoriam Johan Leushuis

Door: *Marieken Scholten-Sijes*

Op 19 december 2017 is Johan toch nog onverwacht overleden. Vele jaren heeft Johan bijgedragen aan de werkzaamheden van de NGV afdeling Twente en aan het GIT (Genealogisch Informatiecentrum Twente).

In mei 2003 werd hij lid van het team dat het GIT in de bibliotheek van Hengelo bemenste. Eerst als gewoon lid en vanaf 2008 als coördinator. Hij maakte de verhuizing van de bibliotheek binnen Hengelo mee en was actief betrokken bij de verhuizing van Hengelo naar het Stads Archief Enschede.

Dat in de loop van de tijd het bezoekersaantal aan het GIT tot vrijwel nul terugliep, ging hem aan het hart. Het was de tijd van de digitalisering. Hierdoor werd vaak een bezoek aan een archief niet meer nodig geacht.

Het GIT bezat nogal wat overtollige boeken en Johan nam de taak op zich om de verkooptafel ervan tijdens de bijeenkomsten van de NGV te verzorgen. Dit is hij tot september 2017 enthousiast blijven doen.

In 2009 werd hij ook bestuurslid van de NGV afdeling Twente, vooral om de contacten tussen NGV en GIT te stroomlijnen.

Tot einde 2011 heeft hij beide functies vervuld. Toen openbaarde zich zijn slopende ziekte, waaraan hij tenslotte is overleden.

In hem verliezen we een enthousiaste en altijd vriendelijke medewerker.

Bestuursinformatie

Afdelingsledenvergadering Twente op 14 april 2018

Hierbij nodigen wij u uit voor de jaarlijkse afdelingsledenvergadering. Deze zal gehouden worden op zaterdag 14 april 2018 om ca. 16:10 uur, na afloop van de lezing van die dag, in de Stefanshof, Grotestraat 207 te Borne.

Agenda

1. Opening en vaststelling agenda
2. Mededelingen en ingekomen stukken
3. Notulen Afdelingsledenvergadering van 9 december 2017
4. Jaarverslag van de afdeling over 2017
5. Financieel verslag over 2017 (ligt ter inzage)
6. Verslag van de kascontrolecommissie 2017
7. Benoeming leden kascontrolecommissie
8. Bestuursverkiezing
Volgens rooster is aftredend het bestuurslid Ben Nijkamp. Hij is niet herkiesbaar.
9. Benoeming afgevaardigde en plv. afgevaardigde naar de Algemene Vergadering NGV
 - Het bestuur stelt voor Henk Huiskes als afgevaardigde te benoemen.
 - Het bestuur stelt voor Ben Schothuis als plaats vervangend afgevaardigde te benoemen.
10. Toelichting op de stukken van de Algemene Vergadering NGV op 12 mei 2018 te Driebergen
11. Rondvraag en Sluiting

Opmerkingen

De stukken van de afdelingsledenvergadering zijn te downloaden via de NGV-site <https://ontdekjouwverhaal.nl/> onder de "afdeling" Twente in het menu "ledenvergadering"

De stukken van de Algemene Vergadering zijn, nadat u bent ingelogd, in te zien op de NGV-site. De link zal later doorgegeven worden via de nieuwsbrief.

Leden van de afdeling kunnen kandidaten voordragen. (Art. 30 Statuten)

Kandidaatstelling kan geschieden door ten minste vijf leden.

Kandidaatstelling dient uiterlijk één week voor de desbetreffende vergadering te geschieden door schriftelijke en ondertekende opgave aan de afdelingssecretaris.

Mocht u voor een van de functies belangstelling hebben dan kunt u voor informatie bij de secretaris terecht.

Marieken Scholten-Sijses, secretaris.

E-mail: secretaris@twente.ngv.nl

Database "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon"

Door: Harm Hillinga

Altijd al willen weten of een voorouder met Napoleon naar Moskou is getrokken? Het antwoord is te vinden in de database "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon".

Deze online database, aangeboden door het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), bevat de namen van maar liefst 53.000 Nederlandse jongemannen die tussen 1797 en 1814 onder Franse vlag hebben gestre-

den. In deze jaren krijgt eerst Limburg en later de rest van Nederland te maken met de dienstplicht. Tot de val van Napoleon in 1814 zullen vele tienduizenden Nederlandse mannen verplicht dienen in het Franse leger. Zij vechten in Duitsland, Spanje, Polen en Rusland en nemen deel aan beroemde Napoleontische veldslagen als de Slag bij Borodino en de Slag bij Leipzig.

De gegevens uit de database zijn ontleend aan de militaire stamboeken en officiersdossiers, aanwezig bij de "Service historique de la Défense" in Vincennes (nabij Parijs). Voor Nederlandse onderzoekers zijn deze niet altijd even makkelijk te raadplegen. Niet in de laatste plaats, omdat een gerichte zoektocht alleen kans van slagen heeft als van tevoren bekend is in welke eenheid iemand heeft gediend. Met behulp van de database "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon" wordt dat laatste een stuk eenvoudiger. Voortaan kan iedereen met een paar muisklikken vinden of en zo ja in welke eenheid, iemand heeft gediend.

De database bevat behalve de naam en eenheid van de ingeschrevene ook de geboorteplaats, de geboortedatum en de namen van zijn ouders. Hierdoor kan met grote zekerheid worden gecontroleerd of het om de juiste persoon gaat.

Voor genealogen opent de database daarmee nieuwe mogelijkheden om meer te weten te komen over voorouders die onder Napoleon hebben gevochten. Maar ook voor historisch onderzoekers is de database een goudmijn. Historici die onderzoek doen naar een bepaalde stad of streek of die een specifiek regiment bestuderen, kunnen voortaan razendsnel aan kwantitatieve gegevens komen.

De database is het resultaat van vele jaren speurwerk van dhr. W. Oteman. Het NIMH is blij dat het in staat is dit belangwekkende bestand via zijn eigen pagina's op "www.archieven.nl" en "www.defensie.nl/nimh" openbaar te maken.

Zoek op NIMH en klik door naar "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon".

Hierbij een drietal links die erbij horen:

a) friezen-onder-napoleon.nl/; ook genoemd onder de NGV-links, met heel veel vergelijkbare informatie als die we gehoord hebben (o.a. 33e Regiment Lichte Infanterie).

b) <http://www.archieven.nl/mi/2231/?mivast=2231&mizig=364&miadt=2231&milan.g=nl&misort=lastmod%7Cdesc&miview=tbl>; dit is te vinden via de site van het NIMH (Nederl. Instituut voor Militaire Historie, een site van Defensie). Dat is een Database met 53.000 Nederlandse militairen in het leger van Napoleon. Incl. een prima handleiding. Zoeken op naam gaat prima; op geboorteplaats wat minder (omdat dan de lijst met geboorteplaatsen steeds weer verdwijnt). Deze site levert Inv.nr.SHD én je kunt direct doorklikken naar:

c) Service Historique de la Défense, Vincennes/Parijs, een Franstalige site met alle gegevens.

NB, optie b) is makkelijker te vinden door te zoeken via: www.archieven.nl.

Daarna zoeken op militairen. De eerste optie is dan "Nederlandse militairen in het leger van Napoleon".

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in het afdelingsblad van de afdeling Drenthe: Threant 2018-01

Nederlandse militairen in het leger van Napoleon

NIMH / Nederlands Instituut voor Militaire Historie

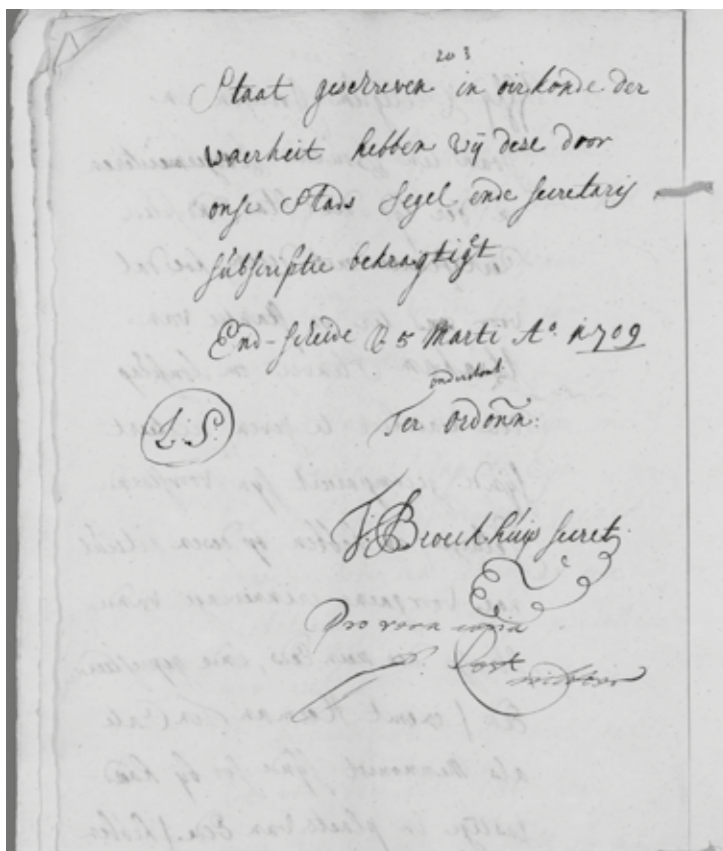
laatste wijziging 20-08-2016, 53.000 inschrijvingen

Het lezen van oude akten en handschriften

Door: Hedwig Quinten

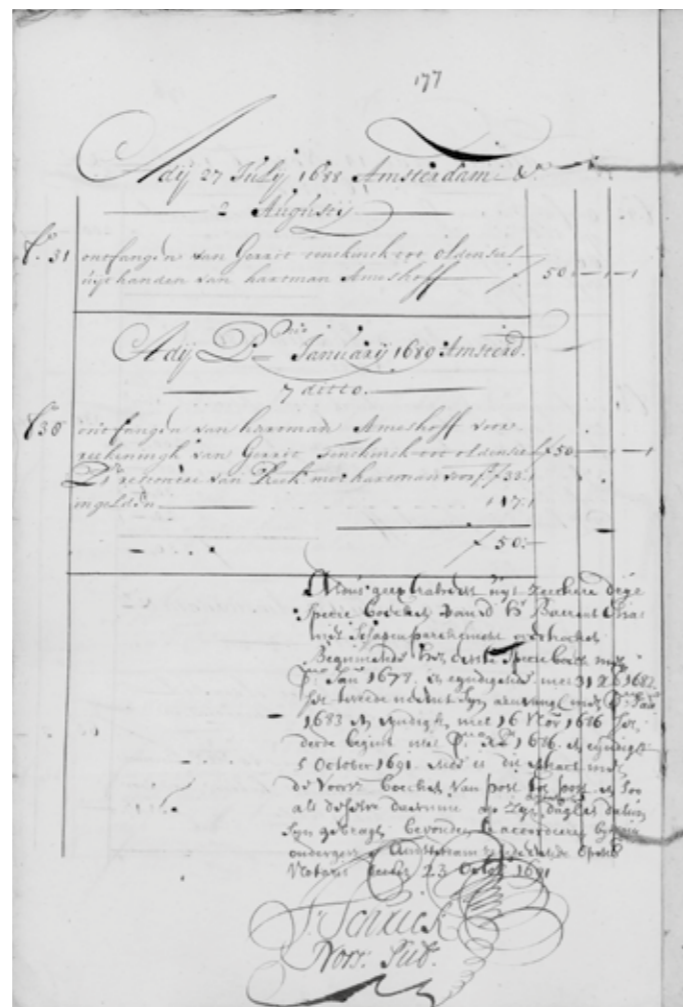
Soms wordt mij wel eens gevraagd of een handschrift van 1600 of van 1700 is. Dat is niet altijd precies te zeggen. Het is afhankelijk van wie de schrijver les heeft gehad. Heeft de schrijver eind 1600 een jonge leraar gehad dan zal zijn schrift voor die tijd "modern" zijn en lijken op het schrift van begin- tot midden 1700. Heeft zijn leeftijdgenoot een oude leraar gehad dan zal zijn schrift er heel anders uitzien. In één akte of proces kom je meerdere handschriften tegen. Getuige laatste kopie met transcriptie.

Vroeger werden veel akten in tweevoud opgemaakt, b.v. bij de koop van een huis of een stukje grond. De koop werd ook nog eens uitvoerig beschreven in een verzegelde brief, bestemd voor de ver- en aankoper. In een rechtspraak werd een akte of brief die als bewijsmateriaal diende overgeschreven, ondertekend door de secretaris en goedgekeurd door de rechter of burgermeester. Bovenaan stond dan altijd: "Copia" en onderaan: "pro vera copia", waarheidsgetrouwe kopie. In een rondje staan de letters: "L.S.", loco sigilli, in plaats van zegel.

Nu kwam ik onlangs enkele kopieën tegen uit een koopmansboek van 1691. Alles netjes overgeschreven en keurig getekend met lijntjes.

Het handschrift van het koopmansboek is goed te lezen terwijl voor het handschrift van de notaris kennis van oud schrift nodig is. Hieruit kun je concluderen dat de schrijver van het eerste stuk een jong persoon is (het schrift van begin 1700) en de andere schrijver een ouder persoon (het schrift van midden 1600).

Transcriptie

Aldus geextraheert uijt zeeckere drije specieboecken van d' H.r Baerent Elias met schapenparckement overtrocken. Beginnende het eerste Specieboek met p(ri)mo Jan(nuarii) 1678 en eijndigende met 31 dec(ember) 1682.

Het tweede mecket sijn aenvangen met (ri)mo Jan(nuarii) 1683 en eijndightmet 16 Nov(ember) 1686, het derde begint met p(ri)mo dec(ember) 1686 en eijndight 5 October 1691 ende is die extract met de voors(eide) boecken van post tot posten soo als deselve daerinne op sijn behoerlijcke dag ende datum sijn gebracht. Bevonden te accordeeren bij mij onderges(chrevene) Amsterdam resederende Openb(aar) Notaris deesen 23 October 1691.

J. Schrick
No(taris) Sub(scriptie)

Historisch boerderij-onderzoek in Vriezenveen en verhalen daaromheen

Door: Henk Huiskes

Inleiding

In het periodiek *Waver 't Vjenne*, van de Vereniging Oud Vriezenveen zijn, en worden nog steeds, artikelen geplaatst onder de titel "Van de Buterweg naar de Dorpsstraat". Ze zijn geschreven door Jan Nijkamp en ondergetekende. Elke dinsdagmiddag gedurende een periode van zo'n drie jaar hebben Jan en ik onderzoek verricht naar de boerderijen op het Oosteinde van Vriezenveen. Dit onderzoek is nu afgerond en het resultaat is te vinden op de website van de Vereniging Oud Vriezenveen. De uitkomsten van het onderzoek zijn ook gebruikt voor genoemde artikelen. Het verhaal dat nu voor u ligt, bevat elementen van onze artikelen uit meerdere *Waver 't Vjenne's* en geniet de toestemming van alle betrokkenen. Dit verhaal bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over boerderij-onderzoek en het tweede deel toont de geschiedenis van een kloostergoed.

Je zou je kunnen afvragen wat moet een artikel over boerderij-onderzoek nu in een tijdschrift van een genealogische vereniging? Zoals al velen voor mij hebben gezegd, genealogie is meer dan alleen maar een opsomming van gegevens over dopen, trouwen en begraven. Je wilt iets uitzoeken over je familiegeschiedenis. Wat voor beroep hebben mijn voorouders gehad, waar woonden ze, enz. In Twente waren veel van onze voorouders boer of een combinatie van boer met nog iets anders zoals schoenmaker, mandenmaker, wever. Er zijn verschillende soorten boerderijen. Het kunnen bijvoorbeeld leengoederen, hofhorige erven of allodiale erven zijn. Je voorouders kunnen in een lijftucht of in een wonersplaats of op een bodegoed hebben gewoond. Het konden ook grote boerderijen zijn geweest met waarrechten in de marke. Er zijn dus genoeg redenen om meer over boerderijen te willen weten. Dit was ook voor mij reden om een cursus te volgen.

Aboer aan de Vriezeveense AA
Archief Vereniging Oud Vriezenveen

1 Het boerderij-onderzoek

We zijn natuurlijk niet zomaar de historie ingedoken. Dit vraagt om enige toelichting.

Werkgroep Twente

Door de *Vereniging Oudheidkamer Twente* in Enschede (OKT) is in 2011 een werkgroep *Boerderij-onderzoek in Twente* opgericht. De werkgroep bestaat uit oud-cursisten van een OKT cursus met dezelfde naam en stond onder leiding van Henk Woolderink die ook de cursus heeft gegeven. De cursus wordt zo nu en dan nog wel eens gegeven. De resultaten van het onderzoek werden per richter- en schoutambt verzameld. Ook de heerlijkheid Almelo was onderwerp van onderzoek. Vriezenveen behoort tot de heerlijkheid Almelo en maakte dus deel uit van het onderzoek. Momenteel zijn alle tien delen gereed op een detail betreffende Vriezenveen na. Hier kom ik zo op terug. De delen zijn te downloaden vanaf de site van de OKT (www.oudheidkamertwente.nl). Het geheel zal door de OKT in boekvorm worden uitgegeven met veel foto's.

In dit artikel behandel ik ook een aantal wetenswaardigheden, die naar ik hoop, interessant zijn voor de lezer over zaken zoals tienden, allodiaal, lijftucht, enz. De kennis hierover heb ik opgedaan in de hierboven genoemde cursus.

Uitgangspunt voor het onderzoek was het *Verpondingsregister van Twente van 1601* (VPR). Dit boek van ongeveer 600 bladzijden is in 1985 uitgegeven door de OKT en niet meer te verkrijgen. De Provinciale Staten van Overijssel, in die tijd *Ridderschap en Steden van Overijssel* genaamd, moesten net als de andere provincies hun bijdrage leveren aan de geldelijke behoeften van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het bedrag dat door de provincie moest worden opgebracht werd pondspondsgewijs geheven over de onroerende goederen in Overijssel. De belasting werd *verponding* genoemd. De basis was de opgegeven hoeveelheid land. Burgerhuizen zonder bouwland hoefden de verponding niet te betalen.

Men moest 15 stuivers betalen per mud bouwland. De verponding werd uitgedrukt in daalders, stuivers en penningen. Een daalder was 30 stuivers en een stuiver was 16 penningen. In de inleiding van het VPR bij het Schoutambt Vriezenveen staat een oproep van Henryck Tonny, schout van Vriezenveen, aan de edele heren van het Ridderschap en Steden van Overijssel om minder te hoeven betalen omdat de bewoners van Vriezenveen armlastig en de gronden onrendabel zijn. Het tegenovergestelde gebeurde. In Vriezenveen en nergens anders in Twente moest men ook nog 4 stuivers betalen voor iedere koeweide en iedere dagmaat hooiland. De oproep heeft kennelijk niets uitgehaald. Er wordt wel beweerd dat de extra aanslag kwam omdat de Vriezenveense boe-

ren op (delen van) die gronden boekweit verbouwden maar dat is niet hard te maken.

De hoeveelheid landbouwgrond (bouwland) werd uitgedrukt in *mudden* ("mudde geseys"). Dat is een stuk land dat men met 1 mud zaad kon inzaaien en is in 1601 iets minder dan een halve hectare. Een mud zaaigoed is ruim 130 liter. De oppervlakte aan hooiland werd uitgedrukt in *dagmaten*. Dat is een stuk land dat een boer in één dag kon maaien ("dachmaet"). Dit is ook ongeveer een halve hectare maar iets meer dan een mud. Ook de term *koeweyden* komt voor. Deze vlaktemaat heeft dezelfde grootte als een dagmaat. Bij de maten moet opgemerkt worden dat de groottes nogal varieerden afhankelijk van de periode en de plaats.

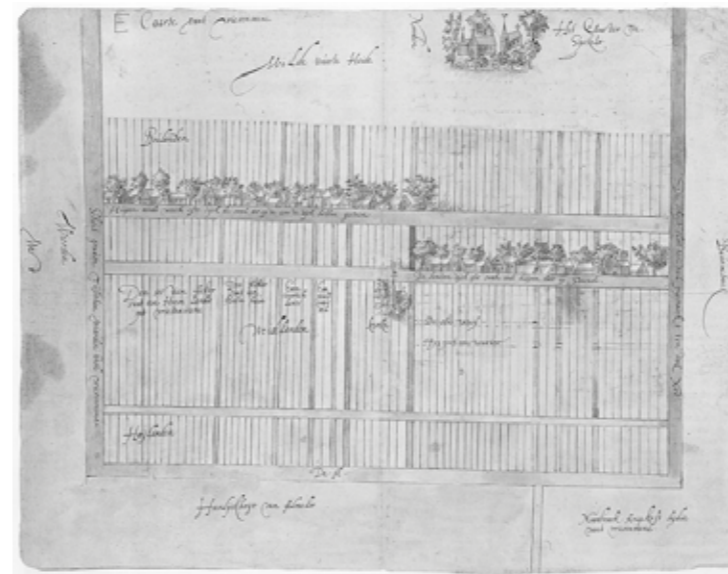
Het doel van de werkgroep was de gegevens die per boerenerven in het VPR staan uit te breiden met meer informatie. De nieuwe gegevens bestaan o.a. uit informatie over de eigenaren van de boerenerven gedurende de loop der tijd en de eigenaren van zakelijke rechten zoals *tienden* en *miskoren*.

Werkgroep Vriezenveen

Een ander aspect van het onderzoek was om elk erve dat in het VPR wordt genoemd te koppelen aan een kadastraal perceel in 1832, het begin van het kadaster. In het algemeen kan men stellen dat een boerderij in Twente in 1832 bij benadering op dezelfde plek stond als in 1601. Dit ligt in Vriezenveen veel moeilijker en daar zijn twee redenen voor.

In de eerste plaats stonden de erven in 1601 een stuk meer naar het zuiden aan de Buterweg terwijl in 1832 de erven om en nabij de Dorpsstraat lagen. De eerste boerderijen van de verveners stonden aan de Vriezenveense Aa, op de grens met Almelo. Daarna zijn ze drie maal naar het noorden opgeschoven. Eerst naar "de Oude Weg" of "Oude Wegsbeek" en voor de tweede maal naar de hier genoemde Buterweg. Zij verhuisden omdat de afstand van de boerderij naar het ontgonnen land steeds groter werd.

In de tweede plaats werd de grond in de loop van de tijd in de lengte verdeeld onder het nageslacht waardoor de stukken steeds smaller werden, hetgeen het volgen van de bewoners van 1601 tot 1832 zeer bemoeilijkte. Deze uitbreiding van het aantal boerenerven is ook weer afwijkend ten opzichte van wat gebruikelijk was in Twente. In Twente gold eeuwenlang het Germaans recht. Volgens dit recht waren boerenerven ondeelbaar. De ouderlijke boerderij ging onder bepaalde condities over naar een enkele erfgenaam. De broers en zusters kregen geen stuk van de boerderij. Ze hadden wel andere rechten. Omdat geen van de erven van 1601 aan de Dorpsstraat heeft gelegen zijn we dan ook niet in staat om een kadastraal perceel voor zo'n erve aan te wijzen in 1832.

Vriezenveenkaart 1628

In de werkgroep *Boerderij-onderzoek in Twente* hebben we besloten dat als we weten dat een erve aan de Dorpsstraat is ontstaan uit een erve dat in het VPR staat we de kadastrale gegevens van 1832 zullen vermelden ondanks het feit dat in 1601 het erve niet op die plek stond. We moeten hierbij echter wel bedenken dat de grond van een boer en zijn burens zich in stroken naast elkaar steeds verder naar het noorden uitstrekten. De burens zijn dus steeds dezelfde als je verveningen, verkopen, enz. buiten beschouwing laat. Toen de boeren zich in het begin aan de Dorpsstraat vestigden liepen deze stroken land ook gewoon door ten noorden van de Dorpsstraat.

Bovengenoemde problemen hebben ertoe geleid dat in overleg met de Vereniging Oud Vriezenveen een Vriezenveense sub-werkgroep is opgericht om de kadastrale gegevens te achterhalen. Deze sub-werkgroep bestaat uit de Vriezenveners Jan Nijkamp en mij. Ik maak ook deel uit van de Twentse werkgroep.

Boterpacht

Bij het Vriezenveens onderzoek was onze belangrijkste bron voor de periode van 1601 tot 1737 de boterpachtregisters. Om dat te kunnen volgen moet ik eerst iets uitleggen over de afmetingen van de Vriezenveense landerijen.

Het bijzondere van Vriezenveen was dat men niet over een oppervlakte van een erve sprak maar alleen over de breedte ervan. De eenheid voor die breedte noemde men *akker*. Een *hoeve* land had een breedte van 16 akkers van elk 7 meter zodat een hoeve land 112 meter breed was, maar een onbepaalde lengte had. De lengte van de grond groeide door het ontginnen van de woeste grond. De bewoners hadden van de Heer van Almelo het recht van opstrek gekregen. Ondanks dat ze steeds meer grond kregen hoefden ze niet meer pacht te betalen.

Als je heden ten dage naar de breedtes van de percelen

aan de Dorpsstraat kijkt dan zie je nog steeds een veelvoud van 7 meter. De meesten zijn 4 akkers breed.

Voor elke volle hoeve land moest de bewoner als pacht elk jaar een emmer boter aan de Heer van Almelo afdragen. De boeren brachten de boter gezamenlijk naar Almelo vaak onder leiding van de dominee. Een emmer boter kwam overeen met 64 Zwolse ponden boter. Omdat een hoeve land 16 akkers breed was kun je ook zeggen dat van elke akker jaarlijks 4 pond boter betaald moest worden. Deze 4 pond boter staat gelijk aan 1 *cop*. Elk jaar werd van de boterpacht een document opgemaakt waarin de namen van de bewoners stonden en de hoeveelheid pacht die zij moesten betalen. Er werd ook in bijgehouden of iemand had betaald. In latere jaren werd de boterpacht niet meer in natura maar in geld betaald. Een pond boter kwam toen overeen met ongeveer 5 stuivers. De grondslag voor de pacht werd vermeld als een aantal *vierd.* en een aantal *cop* en soms ook nog een aantal *ponden*. Vierd. is de afkorting voor vierdel of vierendeel, een kwart van een hoeve land en kwam dus overeen met 4 akkers of 16 pond boter.

Aantallen	Boterpacht (in ponden boter)	
j = 1	16 akkers (hoeve)	64 pond
ij = 2	4 akkers (een vierdel of vierendeel)	16 pond
ijj = 3	1 akker (een cop)	4 pond
$\frac{1}{2}$ = ½	¼ akker	1 pond

(een streepje door de ij)

Maten en boterpacht

De aantallen akkers schreef men vroeger anders dan tegenwoordig.

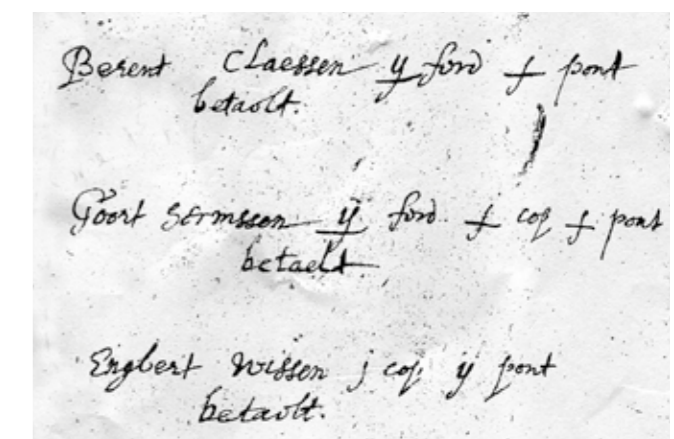
De opgegeven aantallen akkers op onderstaande uitsnede zijn:

voor Berent Claessen: anderhalf vierd. plus een half pond is samen zes en één achtste akker,

voor Geert Hermssen: anderhalf vierd. plus een halve cop plus een half pond is samen zes en vijf achtste akker,

voor Engbert Wissen: 1 cop plus 2 pond is samen anderhalve akker,

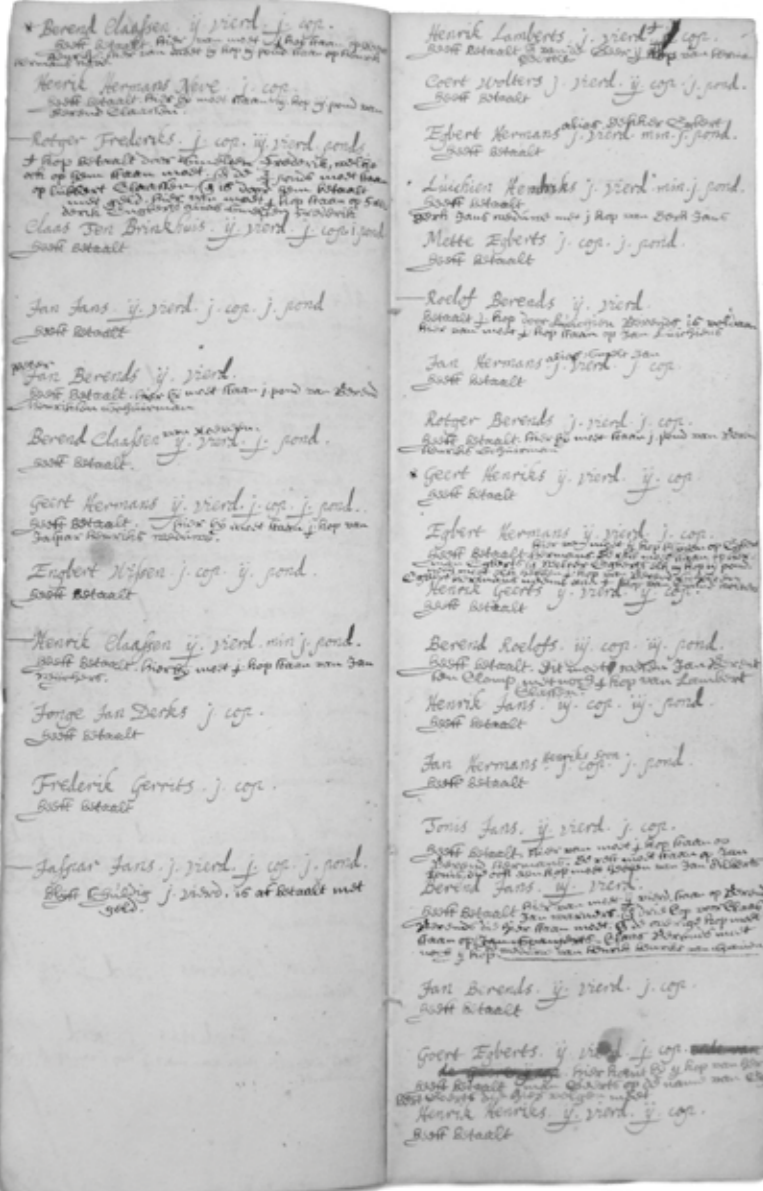
Deze personen worden dadelijk weer genoemd bij de bespreking van het kloostergoed.

Boterpachtregister van 1652 (uitsnede)

Vaak staan in de boterpachtregisters twee verschillende handschriften. Dat is een belangrijk fenomeen. De namen en het aantal akkers waren van te voren al genoteerd, waarschijnlijk overgeschreven van het register van het jaar ervoor. De inschrijvingen werden dus niet gedaan in de volgorde dat de boeren bij de rentmeester kwamen. De volgorde in het register was (meestal) dezelfde als de ligging van de boerderijen, van Oosteinde naar Westeinde. In het andere handschrift staan de opmerkingen die ter plekke in Almelo werden bijgeschreven.

In het archief van Huize Almelo in het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle (HCO) liggen de originelen van vele jaargangen van de boterpachtregisters. Dhr. Erik Berkhof heeft ons een ontelbare hoeveelheid foto's van de boterpachtregisters ter beschikking gesteld. De foto's in dit artikel zijn daarvan een voorbeeld. Daarnaast heeft hij alle namen en aantallen akkers in één groot spreadsheet gezet waarbij de cellen gelijke kleuren kregen als hij vond dat ze bij dezelfde bewoner hoorden. (Hij heeft daarvoor wel al die inschrijvingen moeten transcriberen!) Hieruit

kun je bepaalde conclusies trekken, bijvoorbeeld dat een erve is opgesplitst tussen meerdere eigenaren. Een probleem bij het beoordelen van de getallen kan zijn dat de grond waarover boterpacht moet worden betaald niet per se één stuk hoeft te zijn. Het kunnen ook meerdere percelen zijn geweest. Het kwam voor dat een persoon zowel grond op het Oost- als op het Westeinde had. De belastingbetaler was in totaal eigenaar van het opgegeven aantal akkers.

Als je de te betalen verponding van 1601 (op basis van oppervlakte) naast de boterpacht van bijvoorbeeld 1588 en 1619 (op basis van breedte) legt dan zou je een zekere relatie ten aanzien van de grootte van het land verwachten omdat de periode relatief kort is. Dit is echter lang niet altijd het geval. De reden hiervoor hebben we niet kunnen achterhalen. Zie afbeelding hiernaast (pag. 13)

In vele gevallen kun je een erve volgen doordat alleen een voornaam verandert zoals bij vererving. Maar een naam in een volgend jaar kan ook totaal anders zijn. Door de namen van de omliggende inschrijvingen te bezien, kun je dan toch tot de conclusie komen dat het gewoon niet anders kan dat een erve met een nieuwe naam bij een bepaald erve in een eerder jaar hoort.

Voor meer informatie over het onderzoek dat Erik Berkhof heeft verricht verwijzen we naar zijn website <http://www.onweersberkhof.com/>.

Andere bronnen

Wij hebben de boterpachtregisters gevolgd tot 1737. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van de volgende bronnen om uiteindelijk bij een perceel in 1832 uit te komen:

- Bewonerslijst van Vriezenveen van het jaar 1719,
- Volkstellingen van 1748 en 1795,
- De Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT's) van het kadaster uit 1832 van Vriezenveen,
- Het boek "Ken uw dorp en heb het lief" van Herman Jansen,
- Jan Nijkamp. Voor mij was hij de belangrijkste bron met zijn geweldige kennis van de Vriezenveners.

Ik vertelde al dat het onderzoek naar de boerderijen aan het Oosteinde is afgerond. We beginnen nu met het Westeinde om het deel van de Heerlijkheid Almelo te completeren.

2 Een kloostergoed op Vriezenveen

Ik bespreek nu een erve uit het Verpondingsregister van Twente van 1601 op de manier zoals we dat ook in het Waver 't Vjenne hebben gedaan. Het erve dat ik gekozen heb is een kloostergoed. Het staat bekend onder de naam Hermen Gerrits en Berend Claasen land. Het was lang geleden eigendom van het klooster in Sibculo. Dit klooster, Groot-Galilea of Galilea-Major geheten, bezat een groot aantal boerderijen waarvan ook meerdere

1601	1619	1631	1632
VPR 2001 Wysse Engelbers 4-3-0	VPR 1997 Lambert Hindrickes	VPR 1995 Claes Lamberts 11 1/2	VPR 1994 Coop Hindrix 6 3/4
VPR 2002 Clas Johans 3-18-4	VPR 1998 Johan ten Cruzeler	VPR 1996 Luicken Pouwels 10 1/2	VPR 1995 Claes Lamberts 11 1/2
VPR 2003 Henryck Gerdes 3-10-4	VPR 1999 Clawes Brinckhus	VPR 1997 Lambert Hinrix 9 1/2	VPR 1996 Luiken Pouwels 10 1/2
VPR 2004 Engelbert Gerdes 5-10-0	VPR 1999 Clawes Hindrickes	VPR 1998 Berent Claez 8	VPR 1997 Lambert Hinrix 9 1/2
VPR 2005 Albert Roevers 2-28-4	VPR 1999 Johan Jantzen	VPR 1998 Swenne Claez 2	VPR 1998 Berent Claez 8
VPR 2006 Sweer, z. Lubbert Johans frouwe 0-6-0	VPR 2000 Johan Peters	VPR 1999 Claez Hindrix 6 1/4	VPR 1998 Swenne Claez 2
VPR 2007 Henryck Johan Schulten 2-25-0	VPR 2001 Engelbert Wiszen 12 1/2	VPR 1999 Jan Janz 7 1/4	VPR 1999 Claes Hinrix 5 3/4
VPR 2008 Herman Egbers 2-25-0	VPR 2002 Clawes Johans 12	VPR 2000 Jan Berents 8	VPR 1999 Jan Jans 7 1/4
VPR 2009 Johan Hermen Ffryerykes 5-8-0	VPR 2003 Hindrick Gerdes 13 1/2	VPR 2001 Engbert Wi(s?)zen 13 1/2	VPR 2000 Jan Berents 8
VPR 2010 Johan Gerdes 2-3-8	VPR 2004 Gerdt Rolinch(?)	VPR 2002 Gerdt Hinric Claez 7 3/4	VPR 2001 Engbert Wissen 13 1/2

in Vriezenveen. Het is gesticht in 1406. Twaalf jaar later trad het toe tot de colligatie van Sibculo en wordt het een Cisterciënzerklooster. Het is opgeheven in 1579.

Voordat ik in de historie van het kloostergoed duik, vertel ik eerst iets over kloosters in het algemeen.

Bij het uitwerken van deze bijdrage vroeg ik me af hoe die kloosters aan al die goederen en rijkdommen kwamen. Na enig zoekwerk vond ik dat het vaak een combinatie van een aantal mogelijkheden was.

Vanaf de oprichting moet het natuurlijk mogelijk zijn voor een klooster om zelf in zijn bestaan te voorzien. Er werden niet zoals heden ten dage jaarlijks subsidies gegeven. Er moet dus een goede, continue, bron van inkomsten komen en die bestond in die tijd veelal uit de inkomsten van grond en pacht. Door het bewerken van de grond door de kloosterlingen kon geld worden gegene-reerd. Als een klooster boerderijen bezat dan kon pacht worden ontvangen.

Het kan zijn dat de stichter van een klooster bij de oprich-ting ook nog een zak geld heeft meegegeven waarmee het klooster een paar boerderijen of grond kon kopen. Het zou ook kunnen zijn dat het meteen al een aantal boerderijen in eigendom meekreeg of een boerderij als leengoed kreeg. In het Repertorium op de Overstichtse en Overijsselse leenprotocollen, 1379-1805, van E.D. Eijken vond ik o.a. dat in 1414 het klooster van Sibculo werd beleend met een aantal "tienden". Daarover ver-derop meer.

De inkomsten van de kloosters werden gebruikt voor de kloosterlingen zelf, voor de armenzorg maar de opbreng-

sten werden ook verkocht en het geld werd weer geïn-vesteerd in nieuw te kopen grond en boerderijen.

Een tweede bron van inkomsten waren de gelden en/of goederen die een klooster kreeg als een vermogend per-son tot het klooster toetrad.

Een derde bron kwam voort uit het gevoel van mensen dat ze iets moesten doen voor hun zieleheil of iets in die trant.

Men gaf aan het eind van z'n leven geld aan het klooster of zelfs een hele boerderij. Het klooster nam daarvoor soms de verzorging van de schenker over.

In deze categorie valt volgens mij ook het stichten van memories. Jaarlijks werd er dan op een door de schenker vastgestelde datum voor hem/haar gebeden. Zo'n me-morie bleef eeuwig gelden. De gift daarvoor kon bestaan uit een som geld, een aandeel in de boerderij van de ge-ver of een aandeel in een "tiende" die de schenker bezat. Tienden waren in die tijd zeer belangrijk.

Een korte uitleg over tienden

Vele erven moesten tienden betalen (tiendrecht). Deze verplichting werd vaak omschreven als "den tienden groff und small". "Grof" sloeg op de graangewassen zoals rogge. "Smal" waren andere gewassen zoals vlas, bonen en wortels. Ook jongvee viel daar onder.

Je had een eigenaar van de tienden en die ontving ze dan ook. Tienden zijn geen belasting maar een zakelijk recht dat verhandeld kon worden. De rechten (verplichtingen) rustten op het erve en niet op een persoon. Als zo'n erve werd verkocht dan kreeg de nieuwe eigenaar dus de ver-plichtingen van de tienden erbij. Het is duidelijk dat zo'n

verplichting tot het voldoen van tienden invloed had op de verkoopprijs van het erve.

Als je de tiende van de graanoogst moest afdragen, dan ging dat als volgt. Wanneer bijvoorbeeld het koren bijna klaar was om te worden binnengehaald werd de eigenaar van de tiende gewaarschuwd dat hij het kon ophalen. De garven, een aantal korenschoven bij elkaar, stonden klaar op het land en dan kwam de eigenaar van de tiende met een wagen langs om zijn deel op te halen. Hij nam dan de 1ste, de 11de, de 21ste, de 31ste, enz. Hij begon niet altijd bij de eerste garve omdat hij dan het risico liep dat de boer daar de slechtste schoven in zette. Een volgend jaar nam hij bijvoorbeeld de 7de, 17de, 27ste enz. Een hard gelag voor de boer. Er is nog zeer veel meer te vertellen over het tiendrecht maar dat voert voor dit artikel te ver.

Bovenstaande is een algemene beschouwing over de inkomsten van een klooster en hoeft niet noodzakelijker wijze ook op het klooster van Sibculo te slaan. Voor gedetailleerde informatie over het klooster Groot-Galilea kan ik het boek "Moderne devoten in monnikspij. Klooster en colligatie van Sibculo 1406-1580" aanbevelen.

Aan de rijkdom van de kloosters komt een einde.

De bewoners van Twente en ook de kloosters hebben te lijden onder de plunderingen van de Hertog van Gelre (1502-1543). Ook moeten de kloosters speciale belastingen aan de bisschop van Utrecht afdragen om de kosten van de verdediging tegen de Geldersen te kunnen betalen.

Nadat Overijssel in ~ 1579 ook mee gaat doen aan de opstand tegen de Spanjaarden (80-jarige oorlog 1568-1648) wordt het zeker niet veel beter. Opnieuw hebben de kloosters te lijden van de schade, veroorzaakt door de Staatse en Spaanse troepen. Weer moeten extra heffingen worden betaald, terwijl tegelijkertijd de boeren en pachters vaak niet meer aan hun betalingsverplichtingen richting de kloosters kunnen voldoen.

Eind jaren zeventig van de 16e eeuw (Unie van Utrecht)

komt er officieel een eind aan de kloosters. De Ridderchap van Overijssel seculariseert alle kloostergoederen, zeg maar onteigent ze. Het klooster van Sibculo vervalt langzaam. Vanaf dan komen de kloosterboerderijen onder het beheer van de Domeinen van Overijssel. Zij bepalen aan wie boerderijen worden verpacht of dat boerderijen worden verkocht.

Nu ga ik eens naar het kloostergoed kijken. Het erve heeft in het VPR het volgnummer 2001 en staat op naam van Wisse Engelbers. Het bestond uit 5 mudden bouwland, 8 koeweiden en 4 dagmaten hooiland, samen ongeveer 8 hectare groot. Er moet hiervoor 4 daalders plus 3 stuivers (4-3-0) aan het Ridderschap en Steden van Overijssel worden betaald. De aanslag komt precies overeen met de regels zoals hierboven uitgelegd. De letterlijke tekst in het verpondingsregister bij dit erve luidt:

"Item, Wisse Engelbers, vyff mudde roggen gese, achte koeweyden, ver dachmaet hoylandes unde kompt den van Sybbekloe thoe, gyfft des jaers daervan ter pacht sess mudde roggen, myn 1 scheppell unde sess mudde, halff gerste unde haever, ys ock desse verpachtynge koeweyde unde hoylandt, sonder yn particulier sechte wess te geven, ingereckent. 4 – 3 – 0."

Om dit verhaal beter te kunnen volgen heb ik een samenvatting gemaakt van de diverse personen die over de jaren de boterpacht betaalden. Ik heb ook de gegevens van de volkstellingen van 1748 en 1795 toegevoegd. Tenslotte worden ook de personen genoemd die volgens het kadaster in 1832 eigenaar zijn van de grond en opstallen.

Vernoemen en patroniemen

In het schema staan veel namen die allemaal op elkaar lijken en soms staat er ook opeens een achternaam bij (Smelt). Dit is een mooie gelegenheid om iets te vertellen over vernoemen en patroniemen.

Bij het vernoemen van kinderen volgens de "regels" wordt de oudste zoon naar zijn grootvader aan vaders-

1601	Wisse Engelbers		
1619	Engelbert Wiszen		
1645	Engbert Wiszen		
1652	Geert Hermssen	Berent Claessen	
1668	Geert Hermans	Berent Claessen van Rhufhene	
1683	Wed. Gerrit Herms	Berent Claesen Wissen	
1694	Hermen Gerrits Smelt	Engbert Berents Wissen	Berent Gerrits Caete
1705	Hermen Gerritsen Smelt	Gerrit Bertelink	Berent Gerritsen Caete
1737	Gerrit Harms Smelt	Onderscholte Bartelink	Albert Santboer
1748 Volkst.	Gerrit Harm Smelt en Mettjen Freriksen	Adolph Henr: Bartelink, ond. Scholtus	Albert Santboer en Geertjen Freriksen
1795 Volkst.	Mannes Braamer	Jannes Abbink	Gerrit Schipper
1832 Kadast.	Fredrik Bramer Hz.	Gerrit Abbink	Derk Schipper

kant vernoemd en de tweede zoon naar de grootvader aan moeders kant. De oudste dochter wordt naar haar grootmoeder aan moeders kant vernoemd en de tweede dochter naar de grootmoeder aan vaders kant. Patroniem betekent "vadersnaam". Het is een naam die is afgeleid van de naam van de vader. Als een kind de voornaam Jan heeft en de vader heet Willem dan werd het kind vaak Jan Willemsen genoemd. Andere bekende patroniemen zijn Jansen en Hendriks. Heden ten dage komt een toevoeging aan de familienaam als "Hzn" (Hendrikzoon) nog regelmatig voor.

Wisse Engelbers: zijn vader zal Engelbert hebben geheten (patroniem).

Engelbert Wiszen: de persoon hiervoor is duidelijk zijn vader en hij is ook nog eens netjes volgens de regels naar zijn grootvader vernoemd.

Aan de linkerkant van het schema vanaf 1668 zien we hetzelfde, Geert Hermssen en Herman Gerrits, maar hier is de naam *Smelt* nog toegevoegd. De kans is groot dat alle personen tot en met 1652 allemaal Smelt hebben geheten maar die naam meestal niet gebruikten.

Verder met het kloostergoed.

In de periode 1619-1645 betaalt Engelbert Wiszen boterpacht over 13 akkers. In het boterpachtregister van 1652 verschijnen er drie namen die samen ook over ongeveer 13 akkers pacht betalen. Het zijn **Geert Hermssen**, **Berent Claessen** en de eerder genoemde Engbert Wiszen (zie de uitsnede van het boterpachtregister van 1652). Hier zie je voor het eerst de families waar het land naar is genoemd. Deze eerste twee personen hebben elk ruim 6 akkers en de laatste anderhalve akker. Engbert Wiszen heb ik in het schema niet meer opgenomen omdat er later geen andere personen meer gevonden zijn die boterpacht betalen over dat stukje grond.

In latere opgaven van de boterpacht staat achter de naam van Berent Claessen "van Roeveen" of "van Rhufhene". Hij zal dus wel uit Rouveen gekomen zijn, een dorp met een vergelijkbare geschiedenis als Vriezenveen.

Overgangen van de erven naar andere families

Hieronder bespreek ik een paar overgangen van de boerderijen van de ene naar een andere familie.

De eerste opsplitsing

Je kunt filosoferen over wat er tussen 1645 en 1652 is gebeurd. Het erve is opgesplitst en er is een grote kans dat de kinderen van Engbert Wiszen op de boerderij zijn gekomen. Er moet wel een extra boerderij zijn bijgebouwd. Omdat de namen bij de twee grote stukken land anders

zijn dan "Engberts" vermoed ik dat het wel eens twee schoonzons van Engbert kunnen zijn. Helaas begint het oudst bekende trouwboek van Vriezenveen pas in het jaar 1681 en het oudste doopboek in 1697 waardoor ik deze stelling niet kan bewijzen.

Het feit dat Engbert Wiszen nog een klein stukje land heeft pleit echter wel voor deze stelling. Zie de uitleg van een "lijftucht" verderop. Ik concludeer, maar weet het natuurlijk niet zeker, dat hij zijn grond tussen 1645 en 1652 heeft verdeeld tussen zijn beide dochters. In 1668 kom ik de naam van Engbert Wissen voor de laatste keer in de boterpachtregisters tegen. In 1683 zie ik alleen de namen van Berent Claesen Wissen en de weduwe Gerrit Herms nog. Engbert Wissen zal dus tussen 1668 en 1683 zijn overleden. In 1683 neemt Berent Claesen de naam van het erve aan ("Wissen").

De navolgende trouwinschrijvingen staan op de website van "Van Papier Naar Digitaal". Om namen gemakkelijker te kunnen vinden gebruikte ik de transcripties van de trouwboeken die gemaakt zijn door Jan Hekhuis uit Middelburg. Deze staan op dezelfde webpages.

Van Smelt naar Bramer

Het Nederlands-Gereformeerd trouwboek van Vriezenveen (Inv. nummer 510) vermeldt dat "Harmannus Bramer, zoon van Hendrik Bramer, en Harmina Smelt, dochter van Garret Harmzen Smelt, beide alhier" op 9 maart 1765 in ondertrouw gaan. De trouwdatum wordt niet genoemd.

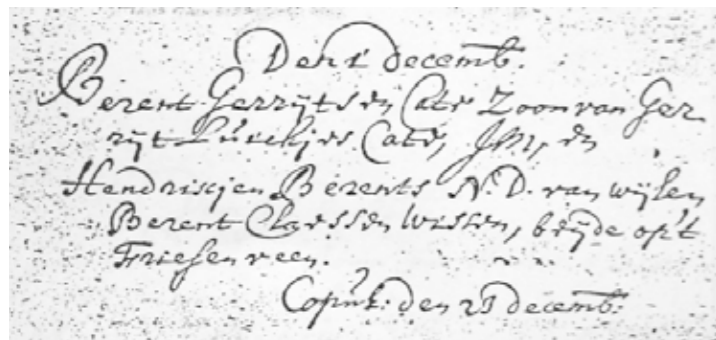
Trouwinschrijving Bramer Smelt, 1765

De dochter van Smelt blijft dus op de boerderij wonen.

Van Wissen naar Caete

De boterpachtopgave van 1694 laat zien dat het erve van Berent Claesen Wisse weer gesplitst is in twee delen van elk drie akkers. Engbert Berents Wissen en Berent Gerrits Caete betalen dan de boterpacht. De boerderij van de weduwe Gerrit Herms (zes akkers) is nu van haar zoon Hermen Gerrits Smelt.

In hetzelfde Nederlands-Gereformeerd trouwboek van Vriezenveen staat dat "Berent Gerrijtsen Cate, zoon van Gerrijt Luichjes Cate, jonge man en Hendrikjen Berents, nagelaten dochter van wijlen Berent Claessen Wissen, beide op't Friesenveen" op 1 december 1688 in ondertrouw gaan. Het stel trouwt op 23 december 1688. Er trouwt dus ook hier weer een schoonzoon op een boerderij in.

Trouwinschrijving Cate Wisse, 1688

Lijftuchten

Twente kent zogenaamde lijftuchten, ook wel lijftochthuis, liefstogt, liefstocht, lyftocht of luftogt genoemd. Volgens het Germaans recht mocht men op een erve een onderkomen plaatsen voor uittredende ouders zodat de erfing op de boerderij kon gaan wonen. Zo'n gebouw noemt men een lijftucht. Momenteel ziet men dit vaak nog in de vorm van een bungalow bij de boerderij. Bij de lijftucht hoorde een stukje grond zodat de ouders nog een beetje konden boeren. Dit zal ook voor Engbert Wiszen het geval zijn geweest. De uittreders hadden bepaalde rechten. Ze mochten er tot hun overlijden blijven wonen en hadden het recht op een bepaald (1/9) gedeelte van de opbrengst van het erve. Als op een boerderij met een lijftucht een tiendrecht rust dan krijgen de ouders in de lijftucht net zoveel als de eigenaar van het tiendrecht omdat van alle tien garven er al één weg is.

De bewoners kregen vaak voor hun naam Olde of Oude te staan (bijvoorbeeld Olde Hampsink maar ook meer complexe achternamen zoals Olde Oldewheme of Olde Nijewheme). Hier moeten we nog wel een opmerking bij maken. De uittredende ouders behielden de naam van het erve net als de erfing. Pas als er een ander persoon op de lijftucht kwam gebruikte die de naam van het erve voorafgegaan door "Oude" of "Olde". In 1812 toen iedereen van Napoleon een vaste naam moest aannemen werd zo'n combinatienaam officieel vastgelegd.

Je moet het hier gebezigde Olt/Oud niet verwarren met iets anders. Hoewel een boerderij volgens het Germaans recht ondeelbaar was kwam het toch nog wel eens voor, vooral bij grote erven, dat er een splitsing plaatsvond. Het werd dan in twee gelijke delen opgesplitst hoewel de nieuwe namen anders doen vermoeden. Er werd dan op het tweede deel een nieuwe boerderij bijgebouwd. Henk Woolderink gaf tijdens de cursus het volgende mooie voorbeeld van een gesplitst erve in Zenderen.

Naam van het oorspronkelijke erve: Hof
 Namen van de gedeelde erven: Olthof en Nijhof
 Namen van het gesplitste Olthof: Groot Olthof en Klein Olthof
 Namen van het gesplitste Nijhof: Groot Nijhof en Klein Nijhof
 Olt en Groot hebben betrekking op de oorspronkelijke

boerderijen en Nij (nieuw) en Klein (ook wel Lutke genoemd) op de nieuwe boerderijen. De eerste splitsing hoeft niet per se zoals in bovengenoemd voorbeeld met Oud/Nieuw te worden aangeduid. De eerste deling kan ook met Groot/Klein worden aangegeven.

Verkoop door de domeinen

Het oorspronkelijke kloostergoed uit 1601 bestaat vanaf het einde van de 17e eeuw uit drie stukken. Henk Woolderink en Gezinus Grissen hebben onderzoek gedaan naar de akten van de publieke verkoop van boerderijen door de Domeinen. De akten liggen in het HCO.

Op 1 september 1716 vindt de verkoop van de drie percelen te Zwolle plaats. De verkoop van alle drie delen worden echter opgehouden. Op 18 februari 1717 worden ze alsnog verkocht. Van west naar oost:

Hermen Gerrits land, bewoond door Gerrit Hermsen, 4 akkers. Westwaarts begrensd door het perceel van Roeloff Willems (VPR 2002) en oostwaarts door het volgende perceel. Opgehouden bij f 1.500. Verkocht voor f 1.400 aan Gerrit Herms Smelt.

De helft van Berent Claassens land, bewoond door Jan Egberts, 2 akkers. Westwaarts begrensd door het vorige perceel en oostwaarts door het volgende perceel. Opgehouden bij f 800. Verkocht voor f 800 aan Jan Hesselink. [In het boterpachtregister van 1724 staat vermeld: Jan Egberts nu Gerrit Bertelink cum suis. Jan Hesselink koopt het erve wel maar gaat er blijkbaar niet zelf wonen.]

De andere helft van Berent Claassens land, bewoond door Berent Gerrits Cate, 2 akkers. Westwaarts begrensd door het vorige perceel en oostwaarts door het perceel van scholte Cruys (VPR 2000). Opgehouden bij f 800. Verkocht voor f 800 aan Berent Gerrits Cate.

De verkochte percelen zijn geen 6, 3 resp. 3 akkers groot zoals eerder in de boterpachtregisters stond maar 4, 2 en 2 akkers. Zoals eerder gezegd moet je niet vasthouden aan het idee dat de hoeveelheden akkers allemaal bij elkaar liggen. Ze zullen ook nog ergens anders één of twee akkers gebruiken.

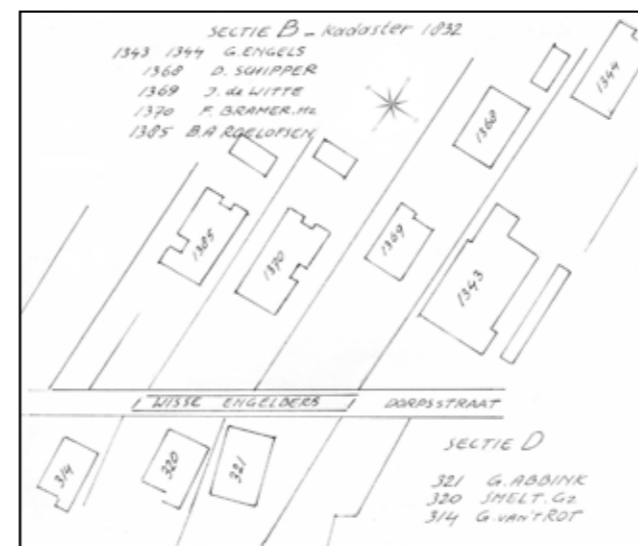
Allodiaal

In de verkoopakten van de domeinen wordt bij de boerderijen dikwijls vermeld dat ze "Allodiaal en tiend vrij" zijn. Over tienden heb ik hierboven al wat verteld. Ik zal nu iets zeggen over allodiaal. Daarvoor moet ik eerst het hofstelsel en het leenstelsel kort bespreken.

Hofstelsel

Het hofstelsel wordt ook wel domeinstelsel genoemd. In de middeleeuwen werkten de meeste boeren op het domein van de adel. Deze zogenaamde hofhorigen kozen hiervoor om bescherming van hun heer tegen rond-

trekkende plunderaars te krijgen. De boeren moesten als tegenprestatie diensten verrichten en pacht aan hun heer afdragen. De pacht werd eerst in de vorm van de opbrengst van het land betaald en later in geld. In Twente kennen we een aantal hofboerderijen zoals de Hof te Delden en de Hof te Goor. Op zo'n hofboerderij woonde de hofmeijer. Onder zo'n hofboerderij vielen meerdere andere boerderijen. De hofmeijers waren geen eigenaren van de boerderijen. Tot 1528 waren de hoven bezit van de bisschoppen van Utrecht, daarna van Karel V en Philips II en na diens afzwering werden de Staten van Overijssel (Ridderschap en Steden) eigenaren. Na de Franse tijd (1795-1812) worden 's Rijks Domeinen eigenaar totdat de bewoners van de erven in 1829 de rechten van het Domein op hun erven afkochten. Op de hofboerderij werd o.a. recht gesproken volgens het hofrecht. De relatie tussen de heer en de hofhorige is gebaseerd op het eeuwenlang mondeling overgeleverde Germaans recht. In 1546 is het hofrecht van Twente op schrift gesteld. Zie het boek "De hof te Borne", van Henk Woolderink (in de bibliotheek te lenen). Het hofrecht regelde ondermeer de opvolging op een hofboerderij. Het voert te ver om hier verder in detail te treden. Wat nog wel belangrijk is om te weten is dat de hofhorige de boerderij niet mocht verlaten maar de eigenaar mocht de boer daarentegen ook niet zomaar van het erve verwijderen. Een ander aspect is dat de pacht niet verhoogd mocht worden. Het begrip hofhorige heeft lang een negatieve klank gehad maar dat was onterecht. Zij waren meestal de meest welgestelde boeren. In latere tijden werden de domeinen van de provincie Overijssel eigenaar van de hofgoederen. Om verschillende redenen en op verschillende tijden zijn de hofboerderijen verkocht, meestal aan de pachters. Het hofstelsel is in 1798 afgeschaft. In Vriezenveen waren geen hofhorigen. Op 15 februari 2018 organiseerde de Oudheidkamer Twente het "Symposium horige erven Digitaal". Zie hun website voor details. <https://www.nieuwsvandeoudheidkamer.nl/nieuws/symposium-hofhorige-erven-digitaal-op-15-februari-2018/>.

Kadaster 1832

Leenstelsel

Een andere naam voor het leenstelsel is feodaalstelsel. Karel de Grote had twee belangrijke zaken die hij moest regelen. Zijn land was te groot om vanuit één centraal punt te besturen en hij had een leger nodig. Daartoe beleende hij, als leenheer, grote gebieden aan een leenman of vazal. Zo werd bijvoorbeeld de provincie Utrecht aan de bisschop van Utrecht beleend en moesten ridders uit "Nederland" komen opdraven om voor hem te vechten. Er vond ook wel verdere belening plaats. Je sprak dan van achterleenmannen. De eerdere leenman werd dan leenheer. Ook boerderijen werden beleend aan leenmannen. Het leenstelsel had ook zijn eigen rechtssysteem. Op het internet kun je het "Repertorium op de Overstichtse en Overijsselse leenprotocollen" downloaden. <https://www.historischcentrumoverijssel.nl/files/leenrepertorium.pdf>. Het pdf bestand heeft 4228 pagina's maar er is goed mee te werken op een tablet.

Allodiaal

Nu komt het gemakkelijkste deel. Je kunt namelijk zeggen dat als een boerderij geen leengoed of een hofhorig-goed is, dan is het allodiaal. Een allodiaal goed is een vrij goed. Men spreekt ook van eigengeërfde boeren. Er konden trouwens wel zakelijke rechten op zo'n boerderij rusten zoals tienden.

Kadastrale kaart

Ten slotte. De huizen ten noorden en ten zuiden van de Dorpsstraat in Vriezenveen staan op verschillende kadastrale kaarten omdat het verschillende secties betreffen. Je kunt daarom niet mooi zien hoe de smalle stroken grond van zuid naar noord doorlopen. Jan Nijkamp heeft een schets gemaakt met behulp van de kadastrale kaarten van 1832 ter hoogte van het behandelde kloostergoed waarop je dit wel kunt zien. Hierop staan ook de kadastrale nummers weergegeven met de namen van de eigenaren.

Van Coster tot Koster (deel 1)

Door: Roy Boxman

Inleiding

Veel mensen denken bij de geschiedenis van de Twentse textiel aan Enschede.

Er was echter een tijd waarin niet Enschede, maar Almelo het centrum van de Twentse textiel was.

Interessant is dan de vraag of er specifieke redenen waren waarom Almelo die plaats heeft moeten afstaan aan Enschede.

Op zoek naar antwoorden ben ik onder andere gestuit op de Textielhistorische Bijdragen in het archief van het Historisch Centrum Overijssel. Deze Bijdragen bevatten een schat aan informatie over uiteenlopende textiel gerelateerde onderwerpen en geven een goed vertrekpunt voor verder onderzoek.

Bij dit onderzoek kwam ik veelvuldig de naam Coster tegen. Over deze familie blijkt zoveel te vertellen dat het artikel te lang wordt om in één editie van Twente Genealogisch op te nemen.

In dit eerste deel zal ik de opkomst van de textiel schetsen en de rol die deze familie Coster hierbij gespeeld heeft. Het eerste deel eindigt met de glorie dagen van de familie.

Het tweede deel verschijnt in een volgende editie van Twente Genealogisch en daarin zal ik ingaan op hoe het de familie verder is vergaan.

Het pre-industriële tijdperk

Al ver voor er sprake was van industriële textielnijverheid werd er in Twente textiel geproduceerd. Uit diverse vondsten in West-Europa is gebleken dat er al eeuwen voor onze jaartelling linnen weefsels werden gebruikt.

In Nederland was Twente vanouds één van de gebieden waar veel linnen werd geweven. Dit gebeurde allemaal heel lokaal, waarbij gebruik werd gemaakt van lokaal voorhanden zijnde grondstoffen. In het geval van linnen was vlas de grondstof.

De meeste boerderijen hadden een weefkamertje waar in de winter, als er op het land weinig te doen was, door de boerin, de oudste zoon of een inwonende neef allerlei producten werden gemaakt. Meestal waren dit linnen producten, zoals lichte bovenkleding, onderkleding en beddengoed. Daarnaast werden uit de ruwere delen van het vlas en het vlasafval verpakkingen geproduceerd.

Deze producten waren in eerste instantie bedoeld voor eigen gebruik en werden alleen bij uitzondering verkocht aan rondreizende handelaren. In de loop van de tijd veranderde dit, maar duidelijke gegevens over wanneer dit gebeurde, ontbreken. Duidelijk was wel dat een geregelde verkoop aan handelaren een goede manier was om het seizoensgebonden inkomen uit de landbouw aan te

vullen. Hierdoor ontstond een tendens om meer te produceren dan men zelf nodig had.

Bij het produceren van linnen deed zich het probleem voor dat vlas een arbeidsintensief gewas was. Niet alleen was het nodig om de grond diep voor te bewerken, ook het zaaien gebeurde handmatig. Het oogsten (het vlasstrekken) en daarna het rekelen waren zeer arbeidsintensieve klussen. Bijkomend nadeel van het verbouwen van vlas was dat vlas de grond sterk uitputte. Verbouwen van vlas gebeurde dan ook vaak in wisselcultuur, waardoor de opbrengst relatief laag was. Dat er in het begin van de 18de eeuw vaak niet meer genoeg vlas kon worden verbouwd voor eigen gebruik was hiervan een direct gevolg.

De handelaren in de 17e en begin 18e eeuw werden met "reyder" of "linnenreder" aangeduid. Oorspronkelijk hielden ze zich alleen bezig met het opkopen van overproductie en de verkoop hiervan buiten het productiegebied. Het opgekochte linnengoed werd hiervoor in zogenaamde rederskisten naar allerlei plaatsen in Nederland gezonden om daar aan de man te worden gebracht.

Linnenrederskist, collectie Museum Twentse Welle, Enschede. Bron www.MijnStadMijnDorp.nl

Vanuit deze bemiddelende rol tussen vraag en aanbod werd door de reder actief gewerkt aan het versterken van de relatie met de wever. Allereerst leidde dit er toe dat de wever meer en meer voor "de markt" ging weven. Slechts voor eigen gebruik weven kwam gaandeweg steeds minder voor.

Later werd de band nog hechter, doordat de reder zich niet alleen als opdrachtgever opstelde, maar ook de te

gebruiken materialen aan ging leveren. Zoals hiervoor al aangegeven, was de lokale vlasproductie al snel te beperkt en moest er vlas van elders (Zeeland, Holland) worden aangeleverd waar de wever zelf het garen van kon spinnen. Nog later werd er kant en klaar garen geleverd, zodat de wever zich volledig op het weven kon richten. Hoewel hiermee het vakmanschap van de wever duidelijk toenam, werd daarnaast ook zijn afhankelijkheid van de linnenreder steeds groter.

Uiteindelijk was de relatie tussen beide zo sterk geworden dat de wever alleen nog maar tegen stukloon produceerde voor de reder. Gelijktijdig met het veranderen van de verhoudingen verdwijnt ook het woord linnenreder. Aan het eind van de 18e eeuw wordt deze naam vrijwel niet meer gebruikt en wordt de reder aangeduid met "fabrieker".

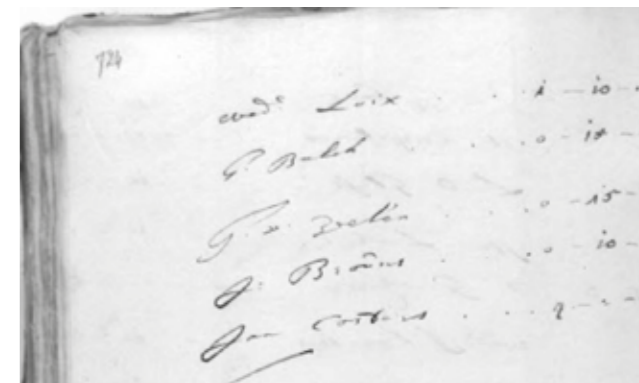
Een leidende familie

De Twentse textiel-"industrie" werd in eerste instantie gedomineerd door doopsgezinde families. In de 16e en 17e eeuw werden doopsgezinden veelvuldig vervolgd, onder andere in het katholieke Duitsland. Om aan vervolging te ontkomen, vluchtten zij over de grens naar Nederland. De eerste doopsgezinden waren vanuit Duitsland neergestreken in onder andere Winterswijk. Van daar uit vertrokken ze naar andere delen van Twente en de Achterhoek.

Hoewel vervolging om hun geloof hiermee was voorkomen, was de maatschappelijke verbetering nog ver te zoeken. Ook in Nederland werden ze achtergesteld en hadden ze weinig tot geen aanzien. De enige manier om in het Nederland van die tijd sociaal op te klimmen, was door het verwerven van rijkdom. Dit kon, ook in die tijd, het beste vergaard worden in de handel.

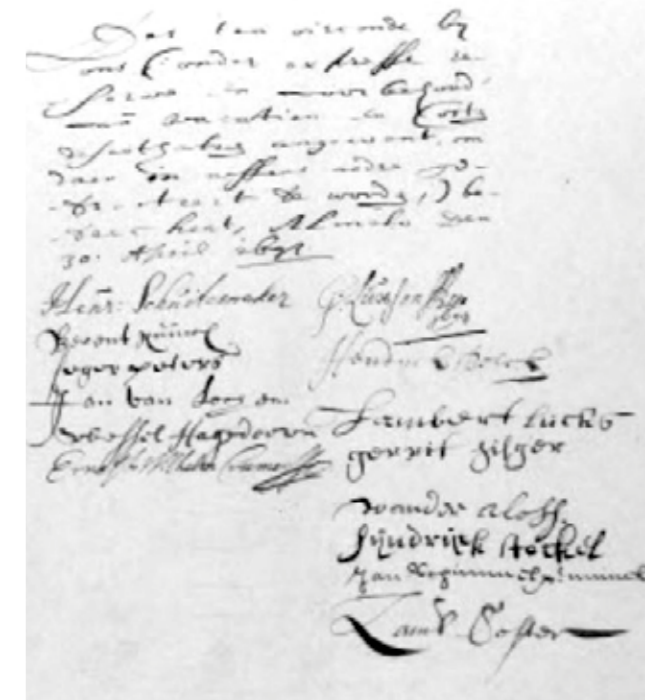
Eén van de doopsgezinde families die naar Nederland kwam, was de familie Coster, ook wel geschreven als Koster. Stamvader Gerrit, geboren omstreeks 1620 en oorspronkelijk afkomstig uit Gronau of Epe, is via Winterswijk en Borne uiteindelijk in Almelo neergestreken. Daar hebben Gerrit en zijn zoons Jan (geboren ongeveer 1645), Lambert (geboren ongeveer 1650) en Barend (geboren ongeveer 1655) zich in de loop van de achttiende eeuw ontwikkeld van koopman en handelaar in linnen tot fabrieker.

In eerste instantie is de familie Coster gevestigd in Borne, in 1675 nog de plaats met het grootste totale vermogen namelijk 322.500 gulden. Een aantal jaren later zijn de meeste doopsgezinde fabrikereurs verhuisd naar Almelo, waarschijnlijk vanwege de betere mogelijkheden voor handel en transport. Het directe effect daarvan was dat de koppositie van meest vermogende plaats door Almelo is overgenomen. Ook de familie Coster heeft daaraan duidelijk bijgedragen.

Zoutgeld 1694 Jan Coster. Bron: Zoutgeldregisters IJsselacademie, www.onderzoekoverijssel.nl

In 1694 komen de broers Jan en Lambert voor in het Almeloze zoutgeldregister. Jan is aangeslagen voor een bedrag van vier gulden, wat betekent dat hij in dat jaar al een vermogen had vergaard tussen zes- en tienduizend gulden. De hoogte van het vermogen werd vastgesteld door setters of schatters. Voor de zoutgeld-belasting was er een college van setters ingesteld waarin, naast de vier burgemeesters en de acht gemeentelieden van Almelo, ook twee welgestelde doopsgezinde industriëlen waren benoemd. Naast Jan Schimmelpennink, gehuwd met Catharina Coster, was ook broer Lambert lid van dit college. Doopsgezinden maakten geen deel uit van het bestuur van de stad, dat van oudsher in handen was van gereformeerden. Dat Lambert Coster wel was opgenomen, geeft aan dat de familie een zodanige positie in Almelo had, dat ze niet kon worden gepasseerd voor zoiets belangrijks als het opstellen van een belastingkohier.

Zoutgeld 1694 ondertekening Lamb Coster. Bron: Zoutgeldregisters IJsselacademie, www.onderzoekoverijssel.nl

In 1715 hebben de veertien linnenreders in Almelo gezamenlijk een vermogen van 138.500 gulden. Bijna 21 procent daarvan is in handen van Lamberts weduwe, Elisabeth Coster - ten Cate. Met 28.500 gulden is zij van deze veertien de meest vermogende. Ter vergelijking: 28.500 gulden in 1715 is vergelijkbaar met bijna 290.000 euro vandaag de dag.

Uit onderzoek van J.A. Boot blijkt dat de familie Coster ook in 1750 nog steeds tot de invloedrijkste en vermogendste doopsgezinde families van Almelo behoort.

Konst-en-letterbode1795. Bron: <https://books.google.nl/>

In de Nieuwe Algemene Konst- en Letterbode uit 1795 is een gedetailleerd overzicht te lezen van alle in Twente gevestigde fabrikeurs. Dit overzicht toont dat de familie Coster ook dan nog in Almelo een belangrijke rol vervult, zeker als je in aanmerking neemt dat veel van de andere in de lijst vermelde mannen een Coster-echtgenote hebben.

Net als veel andere fabrikeursfamilies woonde de familie Coster in de buurt van de doopsgezinde kerk aan de Grotestraat 57. In 1734 heeft Egbert Coster (geboren in juli 1677) op nummer 67 een huis laten bouwen. Hoewel je op grond van de voorgevel anders zou denken, had het gebouw oorspronkelijk alleen een begane grond. In deze zogenaamde loze gevel waren de buitenste ramen slechts voor de sier aangebracht. Bij de bouw zijn nog meer versieringen toegevoegd, waaronder vier zandstenen bloemvazen en een natuurstenen omlijsting.

Het huis bestaat nog steeds en is bekend als het Costerhuis. Na bijna driehonderd jaar is het huis niet meer helemaal in originele staat. In 1935 is het gekocht door de heer Van den Biggelaar. Hij was apotheker en wilde zijn zaak in dit markante pand vestigen. De apotheker had zoveel historisch besef dat hij het huis steen voor steen

af heeft laten breken. Na de nodige verbouwingen is het daarna weer zorgvuldig opgebouwd en de gevel vrijwel geheel in oorspronkelijke staat hersteld. De belangrijkste wijziging was dat het gebouw een extra aantal rijen stenen had gekregen, waardoor het nu wel een volwaardige verdieping bevatte.

Een opvallend element is de gevelsteen die bij de herbouw is teruggeplaatst. In deze steen is een groot aantal gestileerde C's te zien. De steen is in eerste instantie aangebracht naar aanleiding van een viervoudig huwe-

A L M E L O.	
Weduwe Hendrik Barink en Zoon, in Marcellies of Rokkefreesen.	
Herman ten Cate Gz.	} Allen in Linnen en Marcellies.
Lambert ten Cate Jz.	
Wed. Tieleman Coster	
Wed. Jan Herman Coster	
Gerrit Coster Gz.	
Hermannus Coster	} Allen in Linnen.
Egbert Coster	
Jan Coster Jan Herm. Zoon.	
Ten Cate, Costers en Comp. in Tryp.	} Allen in Linnen en Marcellies.
Lambert Coster	
Johannes Coster	
Gerrit Coster Jan Herm. Z.	
Lambert Hofkes	} Leer-Looljers.
Jacob Roeters van Lennep, in ligt Zeildoek.	
Hendrik ten Cate Junior	
Gerrit ten Bruggenkate en Zoon	} Leer-Looljers.
Weduwe Frederik Bolk	
Jan Scholten	} Leer-Looljers.
Klaas Troost	
Barend ten Bruggen Kate	} Leer-Looljers.
... van der Aa	

lijksverband. Vader Egbert Coster was getrouwd met Judith Coster (geboren in 1682). Zijn zoon de linnenwever Lambertus Coster (geboren in 1709) was getrouwd met ook een Judith Coster (geboren in 1709). Daarna is bij iedere geboorte van een nieuwe Coster-zoon weer een C toegevoegd, waardoor de steen nu uit een groot aantal in elkaar verstrengelde C's bestaat.

Vermogen speelde een grote rol in het leven van de familie Coster. Cato Elderink, zelf een verre nazaat van stamvader Gerrit Coster, heeft eens geschreven dat een Twents fabrikant uit de 18e eeuw een belangrijk persoon was. Hij was vaak rijk, leefde een aangenaam leven en stak zijn vermogen graag in boeken en kunst. Daarnaast belegde hij grote delen van zijn vermogen in het eigen bedrijf of in dat van bloed- of aanverwanten.

Een andere manier om vermogen veilig te stellen, was door dit te investeren in onroerende zaken, zoals gedemonstreerd door de in 1741 geboren fabrikant Egbert Coster. In 1777 had hij zoveel vermogen verworven, dat hij in staat was om een "toeslag" grond "soo als deselve is gelegen tegenover de Hongerigen Wolf bij Nije Gravens Brugge langs de vaart gelegen" te kopen. Ver-

Het Costerhuis voor (links, foto door W.A. Hemsing, 1931) en na (rechts, foto door A.J. van der Wal, maart 1967) de verbouwing in 1935. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

koopster was de toenmalige Vrouwe van Almelo, de op Huize Almelo woonachtige gravin Sophia van Rechteren.

In de daarop volgende jaren wisten de Costers dit bezit verder uit te breiden door aankopen van omliggende gronden en is er een fraaie buitenplaats gecreëerd met een groot landhuis, diverse lanen, meerdere vijvers en tuinen.

De buitenplaats is ruim een eeuw in handen van de familie gebleven. Egbert en Herman Coster, twee ongehuwde broers die in Almelo vanwege hun sobere leefwijze de bijnaam "Mennistenmonniken" droegen, waren de laatste bewoners, voordat de buitenplaats in eigendom overging aan bankier Helmich Ledeboer. Helaas is de buitenplaats ten prooi gevallen aan de slopershamer en is er tegenwoordig niets meer over van dit voormalige familiebezit.

Men investeerde ook in de familieonderneming, onder andere door het laten bouwen en inrichten van weefwerkplaatsen. Veel fabrikeurs hadden hiervoor weefhuisjes laten oprichten op het achterterrein van hun eigen monumentale woning. In deze huisjes werkten beroepswevers op getouwen die vaak eigendom waren van de fabrikant. In de loop van de tijd werden de getouwen steeds groter. Dergelijke grote getouwen waren erg duur en konden onmogelijk door de wevers zelf worden bekostigd. Uiteindelijk werden de getouwen zo groot dat

ze door meerdere personen bediend moesten worden. Met deze schaalvergroting ontstond er een groeiende behoefte om beter toezicht te kunnen houden. De weefhuisjes werden daarom meer en meer vervangen door loodsen met meerdere getouwen. In feite is hiermee de eerste stap gezet naar een meer bedrijfsmatige (en grootschaliger) aanpak van de weefindustrie.

Van deze weef- of wevershuisjes zijn er maar weinig bewaard gebleven. In Almelo is het stadsboerderijtje aan de Kerkengang 5 ingericht als museum over deze periode.

Zoals hiervoor al aangegeven, werd veel van het geld dat met de linnenhandel verdiend was, door de familie geïnvesteerd in onroerende zaken. Daarnaast liet men het geld ook werken door het uit te lenen. De naam Coster is veelvuldig terug te vinden als geldverstrekker in hypotheekakten of in akten van schuldbekentenis. In 1694 bijvoorbeeld, lenen Jan Peters en zijn vrouw geld van Willem Prins uit Vriezenveen, waarbij zij hun huis als onderpand geven. Op de achterkant van de akte van schuldbekentenis zijn aantekeningen vermeld over schuldvernieuwing en rentebetaling ten gunste van de in 1678 geboren Thomas Coster, koopman te Almelo.

Als het over geld ging, was men zelfs bereid om hiervoor naar de rechter te gaan. In 1758 staan Harmen Coster

Stadsboerderij het Wevershuisje. Bron: Beeldbank Gemeentearchief Almelo.

(geboren 23 mei 1722) en zijn schoonmoeder Focalina ten Cate-Coster (geboren in 1704) voor het richterampt Almelo tegenover "de weduwnaar Berent Barkhof Kooicker op het Vriezenveen c.s., over een schuldvordering op penningen berustende onder de graaf van Rechteren".

Ook de adel in Almelo wist de familie Coster te vinden als het om geld ging. Uit een overzicht dat graaf Van Rechteren in 1771 had opgesteld, bleek dat van de ruim 85.000 gulden schuld die hij had meer dan 25 procent in handen was van drie families, waaronder de familie Coster. Naast de Almelose adel had in 1737 Friedrich Christian von Bönninghausen, de katholieke (!) heer van Herinckhave, 1000 gulden geleend van Thomas Coster. In geldzaken waren de geloofsverschillen kennelijk minder belangrijk.

De volgende keer ...

In dit artikel heb ik de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de textiel geschetst. Hieruit is naar voren gekomen dat Almelo lange tijd het centrum was van de Twentse textiel en dat de familie Coster daarin een leidende positie had verworven.

In een volgende editie van Twente Genealogisch zal ik

nader ingaan op hoe het de familie na de achttiende eeuw is vergaan en of ze in staat is geweest haar positie te behouden.

Bronnen

- B., P. (1767). Stamboek der Willigen. Deventer, Nederland: Willem Cavaljé.
- Boot, J. A.P.G. (1963). Fabrikeurs en textielzaken omstreeks 1750. Textielhistorische Bijdragen, 5(-), 18-51.
- Boot, J. A.P.G. (1965). Het linnenbedrijf in Twente omstreeks 1700. Textielhistorische Bijdragen, pp. 21-64.
- Boot, J. A.P.G. (1974). De markt voor Twents-Achterhoekse weefsels in de 18de eeuw. Textielhistorische Bijdragen, pp. 21-68.
- Buter, A. (1985). De kadans van de getouwen: Heren en knechten in de Nederlandse textiel. Amsterdam, Nederland: Elsevier.
- Elderink, C. (1923). Een Twentsch fabriqueur van de achttiende eeuw. -, -: Niet uitgegeven.
- Griffiths, R. T. (1972). De markt voor Twents-Achterhoekse weefsels in de 18de eeuw. Textielhistorische Bijdragen, pp. 80-100.
- Kohieren van Twente. Zoutgeld van de stad Almelo. 1694 [Dataset]. (2016). Geraadpleegd op 11 december 2017, van <https://opentlantis.mijnstadmijndorp.nl/HttpHandler/35%20zoutgeld%20stad%20Almelo.pdf?file=284998799&download=1>
- Nieuwenhuis, L. (1795, 30 oktober). Narigten en Byzonderheden,

tot den handel en scheepvaart, land- en veebouw, als mede de huishoukunde, handwerken handwerken en fabrieken, betrekelyk naamlijst der fabrikeuren te Enschede, Hengelo, Borne, Oldenzaal en Almelo, in Overijssel, en der goederen, die zy fabriceren. Nieuwe Nederlandse Konst- en Letterbode, 2(96), 142-144.

Slichter van Bath, B. H. (1960). Historische ontwikkeling van de textielnijverheid in Twente. Textielhistorische Bijdragen, 2, 21-39.

Stroink, L. (1974). Stad en land van Twente. Enschede, Nederland: W.G. Witkam.

Trompetter, C en Luiten van Zanden, J. (2001). Over de geschiedenis van het platteland in Overijssel (1500-1850): elf studies. Kampen, Nederland: Stichting IJsselacademie.

Trompetter, C. (2006). Leven aan de rand van de Republiek : stad en gericht Almelo 1580-1700. Amsterdam, Nederland: Bert Bakker.

Van Schelven, A. L. (1962). Een overzicht van Twentse fabriqueurs uit 1795. Textielhistorische Bijdragen, 4(-), 43-51.

Willink, B. (2006). Heren van de stoom. De Willinks, Winterswijk en het Twents- Gelders industrieel patriciaat 1680-1980. Zutphen, Nederland: Walburg Pers.

Willink, B. (2008). Twentse doopsgezinde fabrikeursfamilies: Een genealogisch overzicht. IJzelo, Nederland: Fagus.

Tip

De roots van Donald Trump

Geïnteresseerd in Donald Trump? Op de volgende Duitse website kun je zien wat Donald van zijn opa Friedrich Trump leerde. Zijn cafés floreerden, dankzij.....:

<http://www.sueddeutsche.de/politik/us-wahlkampf-was-donald-trump-von-seinem-deutschen-grossvater-lernte-1.2868766>

Jan Oude Munnink

Tip

Met dit beroep zit u zeker zonder werk.

Een aantal Duitse achternamen die, zoals Pagenstecher, ook in Nederland voorkomen, worden nader verklaard op:

http://m.welt.de/kultur/article_153628468/Mit-diesem-Berufen-sind-Sie-garantiert-arbeitslos.html

Jan Oude Munnink

Winterhulp 1935 – 1936

Door: Georges Schafraad

Is er iets nieuws onder de zon?

In Enschede kennen we, zoals in veel andere Twentse steden, een kledingbank.

De "Stichting Kledingbank Enschede" stelt zich ten doel "het inzamelen en doorgeven van goede, schone, herbruikbare kleding, schoeisel en textiel aan ingezetenen van deze stad die dit hard nodig hebben, maar het niet (meer) kunnen betalen". Deze mensen kunnen terecht bij de kledingbank met een verwijsformulier van een zogenaamde "doorverwijzer", zoals bijvoorbeeld de voedselbank, een wijkteam of een andere hulpverlenersinstansie. Uiteraard gelden er wel regels voor het aantal stuks kleding dat men mag uitzoeken en het aantal keren dat men langs mag komen, maar in principe hoeft de ontvanger er niets voor te betalen.

De kleding en schoenen worden bij de kledingbank aan de Kuipersdijk afgegeven door particulieren en kledingzaken. Bij ontvangst worden de spulletjes netjes uitgezocht en gesorteerd naar kinder-, dames- en herenkleding en schoenen en zo nodig worden er kleine herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Natuurlijk zit men niet te wachten op kapotte en vieze kleding, maar het hoeft zeker niet van de laatste mode te zijn. De kledingbank wordt gerund door vrijwilligers die de klanten helpen bij het uitzoeken en meegeven van de gewenste kleding.

Comité Winterhulp

In 1935 en voorgaande jaren bestond er in Enschede ook een de kledingbank vergelijkbare instelling. Dit was het "Comité Winterhulp". Op initiatief van de burgemeester werd er actie gevoerd om minvermogende stadgenoten in de gelegenheid te stellen om voor een zeker bedrag

goederen, zoals kleding en schoeisel, in te slaan. Hiervoor moest echter wel een klein bedrag betaald worden.

Het comité kocht de goederen tegen zeer scherpe prijzen in bij de lokale middenstand. De middenstanders kregen als aanvulling een geldbedrag aan subsidie. Het geld voor de inkoop werd bij de bevolking ingezameld middels collectes en intekenlijsten. Zo bracht een intekenlijst in 1935 een bedrag op van 11.500 gulden. Voor de winter 1935-'36 werd gerekend op zo'n 4 á 5000 aanvragen en hiervoor was een bedrag nodig van circa 25.000 gulden.

In twee door de gemeente beschikbaar gestelde lokalen werden de goederen verkocht door medewerkers die gerekruteerd werden uit het werklozenbestand. Volgens een rapport van het comité waren de klanten vooral steuntrekkenden die jarenlang zonder werk zaten. Dit betrof niet alleen arbeiders, maar net zo goed ambtenaren en middenstanders. Onder de klanten waren echter ook arbeiders die zo weinig verdienden dat hun inkomen gelijk was aan of minder dan dat van de steuntrekkenden. Klanten die de aanschaf niet in één keer konden betalen, mochten op wekelijkse afbetaling kopen.

Natuurlijk werden er ook kritische vragen gesteld, want sommigen waren bang dat de middenstanders, die hun goederen tegen zeer lage prijzen aan het comité verkochten, daardoor ernstige financiële schade zouden lijden. De winkelstand maakte in de crisisjaren immers moeilijke tijden door en kon niet op krediet leveren. De reactie hierop was dat door het systeem van Winterhulp twee groepen geholpen werden. In de eerste plaats de kopers en in de tweede plaats de winkeliers. Zij maakten weliswaar een zeer kleine winst, maar konden zo wel van hun restanten en andere moeilijk verkoopbare goederen afkomen.

In Enschede en Lonneker werden zo'n 50 winkeliers ingeschakeld om goederen te leveren.

Om aandacht te vragen voor het project Winterhulp had de middenstand heel veel ballonnen laten bedrukken met het opschrift "Middenstand Winterhulp 1935". Deze ballonnen werden aan kinderen uitgedeeld die ze vervolgens bij een ballonnenwedstrijd oplieten op de weide van het Erve Zeggelt.

Het comité Winterhulp plaatste advertenties in de krant met een oproep om financiële steun. Ter ondersteuning van de actie lieten ook Enschedese vrouwen zich niet onbetuigd. Zij plaatsten een advertentie waarin zij opriepen om toch vooral te kopen bij deelnemende Winterhulp-winkeliers.

Een deel van het bestede bedrag zou dan ten goede komen aan de actie en aan geldprijzen die men zou kunnen winnen.

In 1940 startte de bezetter met de NSB de "Stichting Winterhulp" hetgeen voor de inwoners van Enschede zeer verwarrend was. Vanuit de bevolking kwam de kritische kreet "zelfs geen knoop van mijn gulp voor de winterhulp"

Niets nieuws onder de zon

Helaas moet geconcludeerd worden dat er in ruim 80 jaar niet veel veranderd is en er nog steeds grote behoefte is aan ondersteuning van medemensen die het niet breed hebben. De vorm waarin dit gebeurt is wel veranderd, maar de inhoud eigenlijk niet. Er is dus niets nieuws onder de zon.

Bron:

Delpher kranten.

Colofon

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres:

NGV, Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.

Bibliotheek en andere diensten:

Kosterijland 3, 3981 AJ, Bunnik

Telefoonnummer: 085 - 105 1199

Afdeling Twente. Opgericht 1984.

De afdeling omvat de volgende gemeenten:

Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaks-

bergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van

Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten,

Tubbergen, Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe,

Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.

Afdelingswebsite:

<https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/>

Bestuur van de afdeling:

Voorzitter

Vacature

Secretaris en coördinator PR

Marieken Scholten-Sijes

Telefoon: 074-2670256

E-mail: secretaris@twente.ngv.nl

Penningmeester, coördinator cursussen en plv. afgevaardigde

Ben Schothuis

Telefoon: . 0546-862675

E-mail: penningmeester@twente.ngv.nl

Lid, coördinator bijeenkomsten en afgevaardigde

Henk Huiskes

Telefoon: 0546-562596

Lid en coördinator Twente Genealogisch

Jan Oude Munnink

Telefoon: 0541-511774

E-mail: koppelboer@hetnet.nl

Webmaster

Ben Nijkamp (tot uiterlijk einde 2018)

Telefoon: . 0541-514577

E-mail: webmaster@twente.ngv.nl

Genealogisch correspondent

Anton Hilgerink

Telefoon: 053-4765253

E-mail: correspondent@home.nl

Hoofdredacteur Twente Genealogisch (TG)

Roy Boxman

E-mail redactie: tgredactie@gmail.com

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de secretaris van de afdeling Twente.

Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend via het e-mailadres ledenadministratie@ngv.nl of per post via Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Twente Genealogisch wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan. Het blad verschijnt vier keer per jaar rond het eind van elk kwartaal.

Abonnement

Wilt u een abonnement op dit blad, maakt u dan € 12,50 over op bankrekening NL98 INGB 0005 5826 43 t.n.v. Penningmeester NGV Afd. Twente, onder vermelding van uw naam en adres.

Publicatie

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met schriftelijke toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

MMTS
Powerflush Twente

- Motor en EGR reiniging
- Automaatflushen
- Onderhoud
- Banden

MMTS
Bandenhotel

- Winter- en Zomerbanden
- Opslag voor € 30,-
- Voor particulieren/bedrijven
- Ook Ski-boxen

Helmichstraat 37 hal 7
www.mmts-denekamp.nl
Tel: 06-51138022 Oldenzaal

Lijstenmakerij
KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO
074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl

Sinds kort gecertificeerd als "Guild Commended Framer" van het Engelse Fine Art Trade Guild

www.oudelandkaarten.eu

De Financiële Managers

Persoonlijk maatwerk volgens de financiële managers

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

www.drukkerijveltmann.nl

drukkerij veltmann bv
uw partner in drukwerk

Sinds 1981 produceren wij een breed pakket drukwerk, van ansichtkaart, affiche, huisstijl tot een fullcolour brochure.
Het vervaardigen van kunstkaarten, artiestenkaarten, ansichtkaarten, uitnodigingen, brochures en posters is onze specialiteit. Van ontwerp tot eindproduct, alles wordt door ons verzorgd. Zowel in kleine als grote oplagen.
Wij drukken met persoonlijke aandacht voor uw drukwerk en geven u advies voor het beste eindresultaat!

FSC
www.fsc.org

ISO 9001
www.iso.org

builteer @drukveltmann www.facebook.com/drukkerijveltmann

**Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Twente,
34e jaargang 2018 nr. 2**

Inhoudsopgave

Van de bestuurstafel	p. 28
Afscheid van Riet van Haaren	p. 28
Bijeenkomsten 2018	p. 29
De Spaanse Griep en andere nare gevolgen van de Grote Oorlog 1914-1918	p. 30
Hout- en Bouwmaterialenhandel & Pakkistenfabriek Beltman	p. 31
Pottenbakkers – Kiepenkerls – Landgänger	p. 33
Transcriptie Trouwboek Gereformeerde Gemeente Haaksbergen	p. 35
Wederzijdse Repressie en burgemeester Thummius	p. 38
Van Coster tot Koster (deel 2)	p. 42
Colofon	p. 46

Van de bestuurstafel

Door: Ben Schothuis, penningmeester

Website NGV

Inmiddels bent u waarschijnlijk al wat gewend aan de nieuwe huisstijl van de NGV, hoewel er aan de nieuwe website nog wel het een en ander kan worden verbeterd. De herkenbaarheid van onze vereniging zal hiermee verder worden ondersteund.

Momenteel wordt er hard gewerkt om de transitie van alle bestanden mogelijk te maken van www.ngv.nl naar www.ontdekjouwverhaal.nl. De website van NGV heet voortaan: www.ontdekjouwverhaal.nl

Bestuurszaken

In de vorige editie heeft u kunnen lezen dat Ben Nijkamp om gezondheidsredenen helaas niet langer in staat is zijn functie als bestuurslid en webmaster uit voeren. Wij zijn daarom op zoek naar iemand die belangstelling heeft om één van deze of beide taken over te nemen.

Hoofredactie

Verder gaat ook Paula, hoofdredacteur van ons blad Twente Genealogisch, ons helaas verlaten na 5 jaar trouwe dienst. In de persoon van Roy Boxman menen wij een geschikte kandidaat gevonden te hebben die deze functie gaat overnemen.

TG nummer 3 – 2018

De volgende TG verschijnt eind september 2018. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 3 augustus 2018.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg-bestand in hoge kwaliteit, niet verkleinen!

U kunt uw bijdrage mailen naar: tgredactie@gmail.com

Afscheid van Riet van Haaren

Door: Marieken Scholten-Sijes

De volgende, wat ingekorte, toespraak is tijdens de uitvaartplechtigheid van Riet van Haaren uitgesproken door Jan Nijhof. Hij deed dit namens de genealogengroep Twente.

Riet is heel lang actief geweest in de genealogie. Kort na het oprichten van de afdeling Twente werd ze op 12 december 1984 ingeschreven als lid. Vanaf die tijd heeft Riet, mogen we wel zeggen, de verslavende hobby die genealogie heet, opgepakt. Uiteraard ging ze eerst aan de slag met haar eigen voorouders. Dat hield in die tijd in dat je op pad ging en archieven bezocht. Ze kreeg daarvoor vanzelf contacten met andere voorouderzoekers. De reis ging soms naar Den Haag of Leeuwarden, maar dikwijls naar Zwolle. Dan is het fijn om dat met collega's te doen. Met Anneke ten Thije of Hennie Scholten of met Dineke Paetzel of met z'n vieren. Er zijn heel wat reisjes ondernomen.

Vanaf 1996 was Riet actief bij het GIT (Genealogisch Informatiecentrum Twente). Eerst in het Elderinkshuis in Enschede en later in de bibliotheek in Hengelo. Dan gaat Riet in 1997 overlijdensaktes van de gemeenten Haaksbergen, Hengelo en Goor inkloppen, zodat deze op internet geplaatst kunnen worden. In 1998 gaat Riet aan de slag bij de gemeente Enschede.

Radio Oost begon met een genealogieprogramma waarvoor Riet als medewerkster gevraagd werd. De luisteraars konden vragen insturen en zo zijn heel wat stamreeksen besproken.

Al gauw was er een clubje dat elkaar gevonden had. Riet, Hennie Scholten, Jan Harzevoort en Jan Nijhof (de beide Jannen).

Riet van Haaren - Hoebe
1936 - 2018

Er werden gezamenlijk heel wat reisjes ondernomen. O.a. naar Texel, Zeeland en Gulpen.

Met de beide Jannen is Riet naar Zwitserland gereisd. Voor informatie zijn ze o.a. in het Staatsarchief van Bern geweest, waar de directeur zelf hun de nodige informatie heeft verstrekt.

Dan komt de tijd dat de reis naar Enschede haar te zwaar valt en haar activiteiten daar moeten stoppen. Dan komt echter Almelo (haar woonplaats) in zicht. De gemeente wil de indexen van de geboorten en daarna de gezinskaarten ingetikt zien en zo zijn Riet en de beide Jannen daar in 2007 van start gegaan. Toen de klus geklaard was,

zijn ze gestart voor het HCO, standplaats Almelo, met de overlijdensaktes van Tubbergen.

Maar, oh schrik, Tubbergen heeft brand- en waterschade gehad en de oudste aktes waren amper te lezen. Riet zei, "geef mij die maar", en soms met de mening van een van de collega's kwam ze eruit.

Maandagmiddag zijn we wel weer naar het gemeentehuis geweest; we waren niet compleet. Riets stoel was leeg. Dat gebeurde de laatste tijd wel meer, maar nu was het definitief. Voor ons moeilijk te accepteren.

Lieve Riet, je stoel blijft leeg, maar jouw warme plekje in onze harten blijft.

Bijeenkomsten 2018

Door: *Marieken Scholten-Sijses*

De bijeenkomsten voor de tweede helft van 2018 zijn gepland.

Datum	Spreker	Onderwerp
08 september	Jos Grimmelikhuisen	Sporen van zorg. Armen- en ziekenzorg en bronnen voor genealogen
13 oktober	Cees Hoogendijk	De IJssellinie en Twente in de Koude Oorlog
10 november	Els Leijs	DNA wijst de weg
8 december	Jan Bornebroek	Boerenmagie op het Twentse platteland

Na afloop van de lezing op 10 november wordt de afdelingsledenvergadering gehouden. Leden met een profiel krijgen daarover apart informatie.

In principe vinden alle bijeenkomsten plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur.

De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur.

Tijdens de bijeenkomsten zijn meestal aanwezig:

- het bestuur
- tafel met te koop boeken en tijdschriften op genealogisch gebied
- tafel algemene afdelings- en NGV-informatie
- de Genealogische Databank Twente (GDT)
- de scans van onze bidprentjes en rouwbrieven.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website <https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/> en dan naar "agenda".

De Spaanse Griep en andere nare gevolgen van de Grote Oorlog 1914-1918

Door: Roy Boxman

Inleiding

Op 12 mei jongstleden heeft Jan Willem Koten, gepensioneerd patholoog, een boeiende lezing gehouden over de Spaanse Griep. In dit artikel vat ik zijn lezing kort samen.

De Spaanse Griep

De Spaanse Griep heeft helemaal niets met Spanje te maken. Naar alle waarschijnlijkheid is deze griep afkomstig van Chinese arbeidsmigranten die zijn overgebracht naar Amerika. In Amerika zijn ze ingezet bij de bouw van kazernes voor Amerikaanse soldaten die daar trainen voor deelname aan de Grote Oorlog of, zoals we die in Nederland noemen, de Eerste Wereldoorlog. Door de komst van de Amerikanen naar Europa kan de ziekte zich verspreiden en ontstaat de wereldwijde epidemie die uiteindelijk aan naar schatting 50 tot 100 miljoen mensen het leven kost. Het is om deze reden dat de Spaanse Griep ook wel de "windvlaag van de dood" wordt genoemd.

De Spaanse Griep kent drie fasen. De eerste is begin 1918 waarbij de griep een min of meer gebruikelijk verloop kent met een normaal aantal slachtoffers, opvallend genoeg wel vooral onder jonge mensen van 15 tot 35 jaar. Medio 1918 wordt de griep kwaadaardiger, waarschijnlijk door de komst van de Amerikaanse militairen die al eerder deze griep hebben gehad. Eind 1918 wordt het verloop van de griep langduriger, leidt zij vaker tot secundaire infecties en maakt ze nu onder alle leeftijden slachtoffers.

"Bacchus, Venus en Mars zijn vrienden"

In Nederland wordt 1 op de 6 volwassen mannen gemobiliseerd. Zij worden in slechte hygiënische toestanden gehuisvest, waarbij vaak sprake is van overbevolking, slechte of ontbrekende was- en toiletgelegenheden, zeer matige voedselvoorziening, overmatig drankgebruik en frequent bezoek van prostituees.

Het is deze combinatie van factoren, oorlog (Mars), drank (Bacchus) en venerische ziekten (genoemd naar de godin Venus), die er voor zorgt dat een groot deel van de Nederlandse militairen slachtoffer wordt van ziekten als vlektyfus, schurft, tuberculose en seksueel overdraagbare aandoeningen, met name gonorrhoe. Hoewel de militairen niet hoeven te vechten, zijn er veel dodelijke slachtoffers waarbij de Spaanse Griep de belangrijkste doodsoorzaak is.

Burgerslachtoffers

De oorlog heeft ook voor de burgerbevolking grote effecten. Deze zijn eerst vooral economisch van aard. De import van voedsel komt tot stilstand en fabrieken en industrieën gaan dicht waardoor een grote werkloosheid ontstaat. Daarnaast is er de komst van de vele Belgische vluchtelingen die opgevangen, gevoed en gehuisvest moeten worden. De situatie veroorzaakt verarming, honger en zelfs volksoproeren. Dit alles leidt tot een grotere gevoeligheid voor besmettelijke ziekten waar de uitbraak van tuberculose een belangrijke indicator van is. Tijdens de oorlogsjaren zal het aantal Tbc-patiënten verdrievoudigen.

Belgische kinderen van vluchtelingen op de binnenplaats van het Gesticht van Liefde te Zwolle (Bron: HCO, NL-ZIHCO_FD024897)

Winnaars en verliezers

De burgerbevolking is de grote verliezer. Na de economische problemen worden ook de gezondheidsproblemen steeds groter. Met name als de Nederlandse militairen eind 1918 worden gedemobiliseerd, nemen deze problemen sterk toe. Veel militairen zijn onvoldoende hersteld en nemen allerlei infectieziekten mee naar huis. Zo worden naast de Spaanse griep ook veel soa's overgedragen op het thuisfront.

Er zijn echter ook groepen die profiteerden van de misère. Eén van die groepen wordt gevormd door de zogenaamde OW'ers. OW betekent Oorlogswinst, oftewel winst die is verkregen met zwarthandel, smokkel of drugshandel. Een voorbeeld van dit laatste is de enorme winst die de Nederlandse Cocaine Fabriek (NFC) weet te behalen. De reden hiervoor is dat alle strijdende partijen hun soldaten willen motiveren door hen cocaïne te geven, die de NFC graag wil leveren.

Van waardering voor de inzet van de militairen wordt door de overheid zelf weinig blijk gegeven. Het duurt tot 1925 voor er erkenning komt in de vorm van het Mobilisatiekruis (1914-18). Een erkenning die door particulier initiatief wordt opgezet en waarvoor uiteindelijk de militair zelf de rekening krijgt: een bronzen kruisje met lint kost 46 cent, het bijpassend doosje zes cent extra en een luxe uitvoering 56 cent.

Tot slot

Dit is slechts een beknopt verslag van de lezing. Jan Willem kan nog veel meer vertellen over deze periode. Het volledige relaas van deze lezing is te vinden op onze afdelingsite en ik kan iedereen van harte aanbevelen dit

Hout- en Bouwmaterialenhandel & Pakkistenfabriek Beltman

Door: Albert Platvoet

Waar het begon

De historie van de firma Beltman begint feitelijk in Deventer, waar in 1870 de firma Gebr. Beltman was opgericht door de vader en twee ooms van Gerrit Beltman (geboren 5 december 1843, overleden 5 februari 1915). Na zijn militaire diensttijd ging Gerrit als timmerman bij zijn vader in het bedrijf werken waar hij werd ingezet bij de bouw van het station Enschede. Hij ging hiervoor op kamers in het logement 't Fortuin van Jan Wooldrik. Jan Wooldriks dochter Fenneken (geboren 4 maart 1846, overleden 30 januari 1917) en Gerrit trouwden op 23 april 1869 in Lonneker.

Na nog enkele jaren in Deventer te hebben gewoond, vertrok de familie voorgoed naar Enschede en vestigde zich aan de Haaksbergerstraat (hoek Beltstraat). Daar ontwikkelde de timmerman zich tot aannemer van publieke werken en leverancier van bouwmaterialen. In 1881 was sprake van een handel in Hout en Steenkoperswaren. Gerrit Beltman ondertekende zijn ontwerpen vanaf 1883 als architect.

Een familiebedrijf

Beide zoons van Gerrit kwamen in het bedrijf. Vanaf 1906 drukte Arend (Arend Gerrit, geboren 15 september 1869, overleden 16 maart 1934) binnen het bedrijf vooral zijn stempel op het ontwerpen en op de dagelijkse gang van zaken. Hein (Hendrik Hermanus, geboren 13 juli 1872, overleden 29 maart 1950) richtte zich meer op de handel in bouwmaterialen. In 1902 had hij al samen met

F.W. Driever en de nodige financiële ondersteuning van zijn vader, de steenfabriek Alstätter Dampfziegelei opgericht. In 1927 werkten hier 34 mensen.

Rond Alstätte had je naast het veen voor de turfstekers ook goede klei en bovendien een spoorwegaansluiting met Ahaus en Enschede. Lang is deze fabriek overigens niet in bedrijf geweest, want de economische crisis roomde de winsten af en de in 1932 ingevoerde Sperrmarken maakte het onmogelijk het weinige nog verdiende geld naar Nederland over te maken. In 1937 is de fabriek uiteindelijk gesloten.

Verder als zelfstandige

Toen Arend, na de dood van vader Gerrit Beltman, in 1915 het architectenbureau overnam, werd Hein met de overgebleven handel in Hout- en Bouwmaterialen en Pakkistenfabriek aan de Haaksbergerstraat zelfstandig. Verdere groeimogelijkheden waren op deze locatie niet mogelijk. In 1916 bouwde hij daarom een nieuw onderdak aan het spooreplacement van het station Enschede Zuid, tussen de Gasfabriekstraat en de Zuiderspoorstraat. Daar groeide het bedrijf uit tot de Hout- en Bouwmaterialenhandel & Kistenfabriek. Meer uitbreidingen vonden plaats in 1920 en 1922. In de werkplaatsen aan het Zuiderspoor werkten toen ongeveer 30 mensen.

De zoon van Hein, Berend Beltman (geboren 20 augustus 1909, overleden 22 december 1993), kwam na een stage in Bochum in 1928 op 19-jarige leeftijd in het bedrijf.

Hij breidde het bedrijf verder uit in 1945, 1947 en 1955. Het bedrijf bestond uit een zagerij en schaverij, verkocht grafgrind en er was later een keukencentrum. Alle bouwvergunningen werden voorzien van tekeningen van het Bouwkundig Ingenieursbureau Beltman.

Advertentie Houthandel Beltman mei 1940 (Bron: Delpher).

Opgepakt

Hein Beltman is in de dertiger jaren opgepakt wegens fraude. De aanklacht was, dat hij de Duitse staat met de viezensmokkel zou hebben benadeeld. Hij heeft echter alleen zijn Duitse arbeiders in de steenfabriek met Nederlands geld betaald wat niet verboden was.

Na een aantal weken in de gevangenis in Münster is hij tegen betaling van losgeld vrijgelaten. Uiteindelijk is er een proces geweest, precies op de grensbrug in Glanerbrug, waarbij Hein is vrijgesproken.

Pensionering

Toen Hein het wat rustiger aan wilde doen, werd hij commissaris bij het bedrijf. Na zijn overlijden in 1950 nam de heer Wubbo de Groot (geboren 8 november 1893, overleden 2 april 1960), schoonvader van zijn zoon Berend, die functie over. Berend kon goed met zijn schoonvader opschieten en samen hebben ze het bedrijf verder geleid. Berends zoon Gerrit (1947) heeft kort in het bedrijf gewerkt, maar koos voor een zelfstandige carrière. In de jaren zeventig verkocht Berend zijn bedrijf aan Kraaienzang en Sundholter, waarna het binnen een jaar failliet ging.

Gezicht op het Zuiderspoor met links het gebouw van de firma Beltman aan de Gasfabriekstraat (Foto: Kees van de Meene).

Bronnen

"BELTMAN". "Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant". Onbekend, 15-05-1940. Geraadpleegd op Delpher op 12-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000054069:mpeg21:a0027>

Fotoarchief Stadsarchief Enschede, documentnummer 049048

"Twentsch nieuws ENSCHEDE DE HEER BELTMAN IN VRIJHEID GESTELD.". "Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant". Onbekend, 27-05-1938. Geraadpleegd op Delpher op 12-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000053882:mpeg21:a0011>

"Twentsch Nieuws ENSCHEDE.". "Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant". Onbekend, 24-03-1938. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000053748:mpeg21:a0014>

"Rechtspraak in de open lucht Op de Nederlandsch-Duitse grens te Glanerbrug scharden rechters, verdachten en getuigen zich gemoedelijk om een café-tafel.". "De Tijd : godsdienstig-staatkundig dagblad". 's-Hertogenbosch, 23-10-1938. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010540060:mpeg21:a0140>

"Wat aan de grens gebeuren kan. Openluchtrechtszitting tusschen twee grenspalen.". "De Maasbode". Onbekend, 22-10-1938. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB04:000190726:mpeg21:a0079>

"BINNENLAND Openluchtrechtszitting tusschen twee grenspalen Op de Nederlandsch-Duitse grens te Glanerbrug scharden rechters, verdachten en getuigen zich gemoedelijk om een eafé-tafel.". "Nieuwsblad van het Noorden". Groningen, 24-10-1938. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010676591:mpeg21:a0245>

"Openluchtproces aan de grens. Nederlandsche getuige bleef liever in eigen land.". "De Sumatra post". Medan, 01-11-1938. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010382443:mpeg21:a0159>

"BELTMAN". "Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant". Onbekend, 24-04-1940. Geraadpleegd op Delpher op 16-04-2018, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000054046:mpeg21:a0098>

Het proces op de grens, vierde van links is Hein Beltman (Foto: vermoedelijk Albert J. Brusse).

Pottenbakkers – Kiepenkerls – Landgänger

Door: *Georges Schafraad*

Het kan verrassend zijn hoe je soms op een onderwerp stuit waar je niet direct naar op zoek was, maar dat wel interessante informatie oplevert. In dit geval zocht ik naar de voorouders van mijn overgrootmoeder Maria Catharina Wilhelmina Gerz. Zij is geboren op 10-10-1858 te Amsterdam en aldaar overleden op 26-05-1950. Jaartallen zijn natuurlijk een noodzakelijk gegeven bij stamboomonderzoek, maar alleen kale cijfers zeggen niet zoveel. Het wordt interessanter als je gebeurtenissen in een context kunt plaatsen, zodat het verleden als het ware weer begint te leven.

Mijn onderzoek leverde de ontdekking op dat Maria Gerz afstamt van ene Peter Gerz, geboren rond 1735 in Ransbach, een plaatsje in het Westerwald (Duitse deelstaat Rijnland-Palts). Het Westerwald, en dan met name plaatsen zoals Ransbach, Baumbach en Sessenhausen, waren bekend vanwege de vele pottenbakkers die aardewerk maakten van hoogwaardige kwaliteit. Dit aardewerk betrof zowel allerlei soorten potten die in de huishouding gebruikt werden als ook de bekende bierpullen. Ook bakte men er afvoerbuizen voor water die onder andere gebruikt werden bij het ontwateren van moerassig gebied om die geschikt te maken voor de landbouw.

Zeven generaties terug was mijn voorouder Peter Gerz uit Ransbach één van die pottenbakkers. Anno 2018 is er nog steeds een bedrijf met de naam Gerz dat bierpullen maakt.

Pottenbakkers / Töpfer

De vervaardigers van de keramieken producten zijn natuurlijk de pottenbakkers. Het vormgeven van de potten, schalen en pullen was handwerk. Kenmerkend voor het Westerwalder keramiek was, en is nog steeds, de grijsblauwe kleur. Behalve het standaard aardewerk maakten zij ook bijzondere, haast kunstzinnige, producten die rijkelijk versierd waren met keramieken bloemetjes of figuurtjes.

De pottenbakkers waren aangesloten bij een gilde. Dit gilde had strenge regels voor de pottenbakkers opgesteld om er voor te zorgen dat er alleen potten en ander aardewerk gemaakt werd van goede kwaliteit. De leden van het gilde moesten zelfs een eed afleggen waarmee ze beloofden zich aan de regels te zullen houden. Degeenen die toch minderwaardig aardewerk produceerden, werden bestempeld als landlopers.

Dankzij de aanwezigheid van bossen konden de ovens goed gestookt worden, maar door de kap vond er ook een flinke kaalslag plaats. Ook toen al was er sprake van een milieuprobleem dat, door de armoede, minder zwaar woog dan het economisch belang.

Kiepenkerls

Petje af voor deze handelaren. Zij droegen grote rieten manden op hun rug met daarin hun handelswaar. De Kiepenkerls die aardewerk verkochten, torsten vaak een last van 30 – 40 kilo en liepen daarmee soms wel 40 kilometer op een dag. Ook vrouwen droegen deze lasten. Sommigen die het financieel wat beter hadden, maakten ook wel gebruik van muilezels die soms een karretje trokken. Kiepenkerls hadden van de burgemeester van hun woonplaats een ventvergunning nodig om te mogen venten. Hoewel ze ook naar de omliggende landen trokken, was hun werkterrein met name het platteland waar zij langs de boerderijen gingen en waar zij graag gezien waren. Bij de huis-aan-huis handel ruilden de Kiepenkerls soms hun aardewerk tegen boter, kippen en andere levensmiddelen.

In de 18e eeuw bestond Duitsland uit vele kleine staatjes en wanneer een Kiepenkerl de grens van zo'n staatje wilde passeren, moest hij ventersbelasting betalen. Tegen het eind van de 19e eeuw had een volle rieten mand met aardewerk een waarde van 4-5 Mark en volgens de Kiepenkerls moest de inhoud binnen 1 dag verkocht zijn. De helft zou dan zijn winst zijn.

Landgänger

Landgänger waren eveneens handelaren (in dit geval van keramiek uit het Westerwald), maar zij trokken met hun handel naar landen als Nederland en Frankrijk en een enkeling zelfs naar St.Petersburg in Rusland. De Landgänger die specifiek naar Nederland reisden, wat vooral tegen het eind van de 18e eeuw gebeurde, werden ook wel Hollandgänger genoemd. Om te mogen reizen had men een Reise-Pass nodig. Daar waren echter de nodige voorwaarden aan verbonden zoals een bewijs van goed gedrag dat verstrekt werd door de burgemeester.

Niet iedere Landgänger, maar wel velen van hen, pakten het groots aan en gebruikten voor het transport van hun handelswaar paard en wagen of vervoerden de spullen per rijnaak.

Schepen voeren vanaf Vallendar naar bestemmingen als Delft, Dordrecht, Gouda, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht. Met name Dordrecht had voor de handelaren grote betekenis, omdat hier veel goederen overgeslagen werden voor verscheping naar verdere bestemmingen. In de andere steden hadden de Landgänger grote goederendepots.

August Heinrich Fuchs stichtte in de tweede helft van de negentiende eeuw in Amsterdam een Import- en Export groothandel voor aardewerk en keramiek die nog heeft bestaan tot 1932 en zo waren er meerdere Landgänger die een bedrijf begonnen in Nederland. Verschillende van hen vestigden zich hier voorgoed.

Ieder jaar waren de Landgänger wel 8 maanden van huis. Plaatsen als Ransbach, Baumbach en Sessenhausen waren van het voorjaar tot de late herfst haast uitgestorven; ongeveer 40% van de inwoners was onderweg. Als ze tegen de winter weer thuis kwamen, deden ze bij de pottenbakkers hun bestelling voor het nieuwe seizoen. Direct aan het werk mochten de pottenbakkers niet, omdat aardewerk dat in de winter gebakken werd mindere kwaliteit opleverde. In het voorjaar stonden de handelaren bij wijze van spreken te trappelen om weer op reis te gaan, want wie het eerst bij de afnemer kwam, deed de beste zaken. Ook hier gold een voorschrift dat men uit concurrentieoverweging niet eerder dan eind maart op pad mocht. Het gilde stelde een minimum verkoopprijs vast van het aardewerk en verbood kinderen onder de 18 jaar te laten werken.

Heel wat Landgänger namen op hun langdurige reis hun vrouw en kinderen mee en er werden tijdens hun verblijf in den vreemde ook kinderen geboren (in 1824 van de Ransbacher handelaren 9 kinderen waarvan 7 in Nederland; in 1827 en 1829 totaal 13 kinderen). Feitelijk was het voor de Landgänger verboden om zonder toestemming van de overheid zijn vrouw mee op reis te nemen en hij mocht slechts 1 zoon meenemen die niet meer leerplichtig was. Wel was het toegestaan om meerdere knechten en meiden mee te nemen. Een ongehuwde Landgänger mocht daarentegen geen meid meenemen.

Als een echtpaar wel samen op reis mocht, mocht dit alleen als achterblijvende familie of vrienden voor de opvang van de eventuele kinderen zorgde. De echtgenote kreeg alleen een Reise-pass als zij kon aantonen dat de opvang goed geregeld was. Toch gebeurde het regelmatig dat schoolgaande kinderen, tegen alle voorschriften in, werden meegenomen. Bij terugkeer werd vastgesteld hoeveel verzuimdagen een kind had en kon de vader rekenen op een geldboete of, als hij die niet kon betalen, 1 - 2 weken gevangenisstraf. Er is in 1825 zelfs sprake van werkstraf, zoals het helpen bij de aanleg van de weg van Ransbach naar Mogendorf.

Alleen al naar Nederland vertrokken jaarlijks vanuit het hertogdom Nassau rond de 1800 Landgänger van wie het grootste deel handelde in aardewerk en keramiek. Ter voorbereiding op hun verblijf in het buitenland was er veel interesse om taalcursussen te volgen die toen al aangeboden werden op nijverheidsscholen.

In 1823 waren er enkele Landgänger die zich ook bezig hielden met de verkoop van mineraalwater, waar de pottenbakkers de benodigde kruiken voor leverden. Zo'n 30.000 stuks werden in Nederland verkocht.

Omdat het in de 18e eeuw in Nederland beter ging dan in Duitsland trokken in die tijd veel Duitsers naar Ne-

derland om daar een boterham te verdienen en velen vestigden zich definitief in Nederland (de Nederlandse bevolking bestond rond 1710 voor 9% uit immigranten die afkomstig waren uit Duitsland). Niet gek dus dat ik en wellicht u ook, Duitse voorouders hebben. Mijn betovergrootvader, Wilhelm Gerz (geb.14-04-1824 te Ransbach - Duitsland en overleden te Amsterdam op 12-02-1876), werd in 1852 in het vreemdelingenregister ingeschreven als muzikant en later ook als koopman.

Pottenbakkers, Kiepenkerls en Tödden in Twente

In de achttiende en negentiende eeuw was er in Twente een enkele pottenbakkerij, maar deze streek had op dat gebied zeker geen naam(sbekendheid). Daarentegen genieten de Kiepenkerls in deze omgeving meer bekendheid. Wellicht moet er een klein onderscheid gemaakt worden tussen Kiepenkerls en Tödden. Kiepenkerls trokken met allerhande koopwaar in hun rugmand van huis naar huis om deze aan de man te brengen, terwijl Tödden vooral in linnen en damast handelden. De Tödden kwamen via handelswegen veelal te voet, maar ook met karren vanuit Westfalen naar Nederlandse Hanzesteden zoals Oldenzaal, Deventer en Kampen. Tegenwoordig loopt er nog een Töddenweg van Osnabrück naar Deventer, vanaf Oldenzaal naar Deventer wordt deze Marskramerspad genoemd, maar deze is nu vooral bekend als langeafstand-wandelweg.

Net zoals bij de Landgänger die vanuit het Westerdal naar Nederland kwamen en hier soms bleven hangen, waren er ook Tödden die zich blijvend in Nederland vestigden en hier winkels stichtten. Enkele bekende namen daarvan zijn Voss, Lampe, Peek & Cloppenburg en Vroom & Dreesmann. Veel Tödden waren succesvol in het zaken doen en werden aardig bemiddeld.

In Twente kenden we voor enige jaren Modehuis Ten Brink. De grondlegger van dit modehuis was een nazaat van Tödden en kwam uit Mettingen (Duitsland). Hij trok in 1865 naar Nederland en vestigde de eerste winkel van deze familie in 1875 in Losser. Deze was tot eind jaren 60 van de vorige eeuw aan het Martinusplein gevestigd. In 1901 volgde een winkel in Enschede in de Haverstraat en daarna in 1922 in Hengelo. Ook deze winkels zijn inmiddels opgeheven.

In het Duitse plaatsje Mettingen (ca. 60 km over de grens bij Oldenzaal) vindt u aan de Sunderstrasse 2 in Haus Telsemeyer een Töddenmuseum dat zeker een bezoek waard is.

Bronnen

Franz Baaden
Gens Nostra
Stadsarchief Amsterdam
TC Tubantia

Transcriptie Trouwboek Gereformeerde Gemeente Haaksbergen

GH 12: Getypte transcriptie in boek van het trouwboek van de N.H. Kerk te Haaksbergen over 1666 – 1780

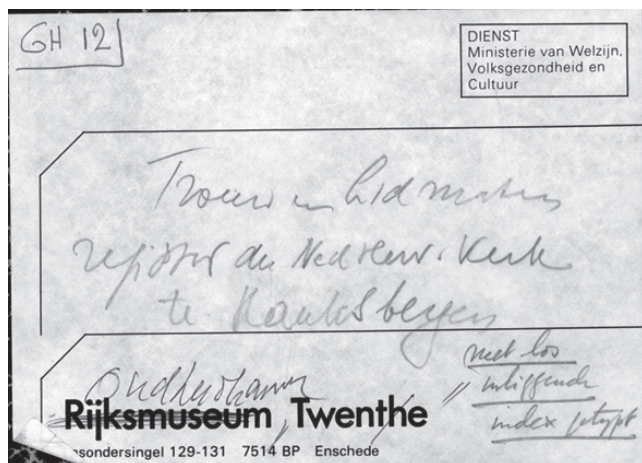
Door: Marieken Scholten-Sijes

Tijdens mijn werkzaamheden in het archief van de Oudheidkamer Twente kwam ik een transcriptie tegen van het Trouwboek Gereformeerde Gemeente Haaksbergen 1666-1725 (inv.nr 55).

De tekst is getypt en in meerdere kolommen weergegeven. Later zijn er, met pen in een kriebelschrift, aanvullingen en verbeteringen bij genoteerd. In totaal zijn 3658 huwelijken genoteerd.

Waar het vandaan komt en wie de transcriptie gemaakt heeft, is niet bekend.

Op het etiket staat slechts het onderstaande vermeld.

Voorschriften

De tekst in het boek begint met: *“Aenmerkingen waer op Van een Predicant in t opnemen van personen in ondertrouw en de inschrijving moet aghtgegeven worden.”* Ik neem hier slechts enkele opmerkelijke voorschriften over

“Staet te sien”.

1. *Off daer tegenwoordig zijn die personen die tot de ondertrouw vereijst worden, of van de Wettelijkheid des selfs kunnen getuigen, als Bruidegom en Bruid, neffens Ouders, Vrienden, Momberen, of Getuigen.*

2. *Off die personen syn in behoortlyke Staet dat is **nugteren en niet dronken.***

Te Vragen:

[...]

7. *Wat religie sy beide hebben, om also de **Paapse** of andere partye te nootsaken de Gereform. niet te misleiden, noch de kinderen in een ander religie op te brengen.*

8. *of te vooren vleeslijk hebben geconversiert.*

[...]

*Haer scherpelyk aen te seggen dat sigh gedurende de ondertrouw sullen onthouden van **bijslapen.** “*

De aantekeningen beginnen Anno 1666 als volgt:

“Door dien door den Bisschoplijcken oorlogh onse boecken van de houwlijcks proclamatiën en copulatiën waren wechgerooft is dit tegenwoordige ad 1666. den 6. Maji weder toegeleght.”

Als gevolg van eveneens het binnenvallen van de Münsterse troepen is er in het trouwboek een hiaat van 12/5/1672 - 27/9/1674.

In totaal zijn er twaalf kolommen waarin de gegevens getypt zijn. Dat ziet er als volgt uit:

1765	1/7	22/7	Bouwmeester	Jan	+ Teunis	op 't Sonderen	Horstink
1766	15/7	26/8	Nijhuis	Jan	Jan	(Dorp) Boekelo	Sweerink

Jenneken	+ Borchert	Hones	17/ van de 1 ^{ste} maal geproclameert onder religioos
Hendrikjan Geert	Brammelo	Brammelo	18/ van de 1 ^{ste} maal geproclameert, religioos Papisticae

In de latere transcripties, uitgegeven door de St. Genealogische Werkgroep Twente, blijkt de letterlijke tekst als volgt te zijn:

“Den 1 Julius zijn voor de eerste maal geproclameert Jan Bouwmeester i.m. soon van wijlen Teunis Bouwmeester op 't Sonderen onder 't Dorp met Jenneken Horstink i.d. van wijlen Borchert Horstink onder den Hones. op den 15. Julius voor de derde maal geproclameert. getrouwt den 22. Julius ambo religionis Papisticae op den 29 Julius zijn voor de eerste maal geproclameert Jan Nijhuis i.m. soon van Jan Nijhuis onder Boekelo, met Hendrikjen Sweerink i.d. van Geert Sweerink onder 't Brammelo. op den 12 August voor de derdemaal. getrouwt den 26 Aug. religionis Papisticae”

Het vereist dus wel enige oefening om uit deze transcripties wijs te worden.

Gemengde huwelijken

Belangrijk zijn de notities bij een huwelijk van gemengd geloof. Bij zo'n huwelijk moest de "Paapse" partner bij de Drost de eed afleggen dat de kinderen in de gereformeerde religie opgevoed zouden worden.

Daar werd nog wel eens de hand mee gelicht, zoals blijkt uit de laatste kolom.

Sterke staaltjes van ongehoorzaamheid, maar in een voornamelijk katholieke omgeving niet uitzonderlijk.

Aaltjen	+ Tonnis	Nede	De bruidegom Paaps zijnde heeft beloofd zijn geref. bruid nooit te moeijen in religie en ook de kinder nae haar gevallen te laeten in haer religie optrekken in presentie van
Trijne	+ Jan	aan "Aarmink" in Stepelo	

hendr. ter Horst vulge de jonge coester. dit vroumens is terstond Paaps geworden

/wed. van Aaltjen Lakemarsch. De Bruyt heeft aan de Heere Drost en ook aan mij en twee ouderlingen aan belooft, de gereformeerde religie te zullen amptedren, doch geen woord gehouden.

Toch ging het soms wel goed.

Harmken	Jan	Langele	getrouwt den 21/3 1728
---------	-----	---------	------------------------

Wijl Gerrit Lankheet Gerigts Haexbergen hem hebbe geëngageert en ondertrouwt aan de dogter van Oostendorp genaamt Harmken ende de voornoemde Lankheet van de gereformeerde Religie heeft met handtastinge aan belooft daer in te volherden als voor desen; en heeft tengevolge van dien voorn. Harmken aan de Resolutie tegens de Roomsgeinde genomen voldaan, weshalven de Predikant van Haexbergen gepermitteert wordt deselve Persoonen in te schrijven, te proclameren en in den Houwelijcken Staat nae Kerkenordre te bevestigen, Warmelo den 3 Meert 1728. w.g. J.A. Sloet. Provera copia w.g. W.G. Schomaker, Eccl. Haexb. N.B. Om redenen hebben dese permissie hier ingeschreven.

Proclamatie

Een huwelijk werd na ondertrouw driemaal in de kerk "geproclameerd", wat wil zeggen afgekondigd.

Het huwelijk kon dan door belanghebbenden "gestuit" worden, oftewel, tijdelijk opgehouden worden. Hiermee werd voorkomen dat iemand bijvoorbeeld bigamie pleegde of huwde terwijl al elders een huwelijk was toegezegd. Dit werd ook wel genoteerd als "Inhibitie", zijnde het verhinderen of remmen van een proces.

22/1: Dese geboden moeten stille staan tot nader ordere van sijn Hoogwelgeb. gestr. Heer Drost te Haexbergen, wederom toegestaan, att. nae Geesteren.
Elisabeth Jacob Dorp

Zijn ingevolge schriftelijke ordonnantie van den Hr. Drost voor de 2e maal geproclameert de personen, die voor de eerste maal geproclameert zijn den 5 Jan. 1749. Zie op dezen datum boven. Nu is 't tweede gebod wedrom gestuit, en vervolgens de proclamatie ongehinderd geschiet.

15.	Mallum onder Eibergen Eschmarke onder Enschede	Gestuit en ongehouden. Dit vroumens is weggegaan, beswangert van een ander en daar nae getrouwt met een derde in Beekbargen.
-----	--	--

Toestemming

Uit de meeste ondertrouwingschrijvingen blijkt niet dat bruid en bruidegom toestemming nodig hadden. Dat was echter wel degelijk het geval en leidde soms tot problemen.

Deze moeten so lange ingehouwen worden tot blijke het consent der ouwderen. Deze sijn nae bekomen consent en proclamatien te regter tijdt getrouwt. *Report?*

Anna	Gerrit	Haarbergen	Dese geboden sijn alsnogh ingehouden omdat de moeder het consent weigert. Naedat Martelt Michorius sich wegens verweijgering van moeders consent door request bij den Heer Drost hadde aangegeven en de moeder geen genoegsame redenen van verweijgeringe konde geven, is door
Maria	Wyhard	Dorp	att. nae Rekken geg. en aldaar getrouwt den 8 Juni. <i>Report</i>

deze proc. is geschiet door Geertjen Boswinckels moeder en hare broeder en hare zwagers den 17/11. Deze Paschen afgedaan zijnde, sijn getrouwt 23/1 1676. *waak*
 wed. v. S. Aeltje ten HEGGELER.
 att. 15/1 1676.

Varia

Bij soldaten werd soms afgeweken van het principe dat de afkondiging op drie achtereenvolgende zondagen moest geschieden. Het werd dan op één dag gedaan. Kennelijk was er dan veel haast geboden, omdat het regiment verder trok (en de bruid vaak zwanger was).

/Dragonder i/h Regiment van Prins Wilhelm van Hessen Cassel onder de Comp. van Capitein Bachman. Met de permissie v/d Hoogheit 3 maal op den dag geproclameert en den volgenden dag gecopuleert.

Het kwam vaker voor dat er al een "voorkind" was.

Janna <i>Juffr</i>	alhier	sijn alhier volgens resolutie van Haar Ed. Mog. Ridderschap en Steden de Staten der Prov. van Overijssel voor de 3e maal geproclameert en vervolgens op 3e Mei gecopuleert. En heeft de bruidegom bij 't trouwen openlijk verclaart sijne 3 kinderen, sijnde een soon met nama Berent en 2 dogters, die hij reets bij dese Bruid verweekt heeft, voor wettig aan te nemen en te erkennen. N.B. De 2 eerste geboden waren reets geschied A 1758 den 17 en 24 Sept. en daarna op verzoek van de fam. door den Hr. Vw. Drost gestuit, dog is dese stuitinge nu weggenomen door Ridd. en Steden op verzoek van den Bruidegom bij Resol. van 18 April 1765.
--------------------	--------	--

Het huwelijk werd soms niet voltrokken.

/wed. van Gerrit Nijhuis. Deze sijn 3 maal ongehinderd geproclameert, doch hebben wegens onderling geschil 't huwelijk niet voltrokken.

Een triest geval.

Dese sijn 3 maal ongehindert geproclameert doch is de bruidegom voor de copulatie gestorven.

In geval van ernstige ziekte mocht thuis getrouwd worden.

/wed. naer. Wegens de zwakheit van de Bruid sijn dese in huis getrouwt den 25 Febr. met permissie van den Heer Verw. Drost.

En tenslotte was het soms wel degelijk nodig om te bewijzen dat aan anderen geen huwelijk was toegezegd.

Jan Harkinch en Jan van Sentfeldt Luntten hebben met handtastinge verklaart dat de Bruid van een ander vrij was.

Wederzijdse Repressie en burgemeester Thummius

Door: Hennie Kok

Inleiding

Het aantal onwilligen en deserteurs was, na de Napoleontische nederlaag in Rusland in 1812, in Twente ongekend hoog. Velen waren ondergedoken in het naburige Múnsterland. De Overijsselse overheid stelde begin 1813 extra maatregelen voor, zoals inkwartieringen en verbeurdverklaringen. De burgemeesters speelden een hoofdrol bij het vinden van de gevluchte jongelingen, maar zaten in een lastig parket. Enerzijds moesten ze de hogere overheden, zoals de prefect in Zwolle en de subprefect in Almelo, te vriend houden door resultaten te boeken. Anderzijds hadden zij ook rekening te houden met de lokale bevolking. De deserteurs en onwilligen werden door hen genadeloos aangepakt als hun schuld duidelijk was. Als echter sprake was van onterechte beschuldigingen of vormfouten, zoals het niet vooraf informeren van binnenvallende groepen marechausees, dan schaarde de burgemeester zich duidelijk achter de lokale bevolking. Dat was ook het geval bij de burgemeester van Lonneker, Joan Theodoor Christiaan Thummius (1766-1818). Een viertal gevallen wordt hier behandeld, één ten nadele van de bevolking en drie ten voordele.

Gerrit Bolhaar (1792-1868)

De boerenknecht Gerrit Bolhaar, alias Brunink, was te Lonneker op 7 mei 1792 geboren als zoon van Berend Brunink en Geertrui Bolhaar. Gerrit werd begin 1813 militair gekeurd, maar kwam niet opdagen. Hij was dus onwillig, in het Frans 'insoumi' of 'refractaire'. Gerrit was, zoals later bleek, ondergedoken in het Múnsterland bij het plaatje Stadlohn. Dit was niet verwonderlijk, want zijn vader was in die omgeving, in Wúllen, geboren. Als straf werd er besloten tot inkwartiering in zijn ouderlijke huis, maar hier trof men niemand aan. Hierop besloot burgemeester Thummius de inboedel te gaan verkopen. Vrij uitzonderlijk was dat vader Berent de daad van zijn zoon niet ondersteunde en herhaaldelijk in het openbaar had gesteld dat zijn zoon zich moest aangeven. Daarom richtte Thummius nu zijn pijlen op moeder Geertrui. Hij vond haar bij haar moeder Hermina Agterhuis in Losser. Zij weigerden beide om informatie te geven. Hij besloot ze te arresteren en op te sluiten. In de gevangenis kreeg de grootmoeder van Gerrit een flauwte, waarna beide dames besloten om wel mee te werken. Onder begeleiding van de gendarme van Kessel gingen ze, zonder dat met de lokale overheid afgestemd te hebben, richting Stadtlohn. In een herberg, 's morgens om drie uur, trof het gezelschap Gerrit aan. Hij werd opgepakt en via Zwolle afgevoerd naar Wesel. Na een korte opleiding werd hij op 9 juli 1813 opgenomen in het 33ste Regiment Lichte Infanterie. Hij kwam in de belegerde stad Hamburg terecht. Uiteindelijk overleefde hij de oorlog.

Herman Geuverink (1790 -1812?)

Op 7 juli 1813 stapten plompverloren twee *garnisaires* bij de herbergier Hermannus Geuverink in Lonneker naar binnen. Ze stelden hem de vraag wat hij liever wilde: zijn zoon inleveren of een grote inkwartiering. En dat zonder dat ze van tevoren overleg hadden gepleegd met Thummius. Voor de taper Hermannus die tevens het beroep schoolmeester uitoefende, was dit uiterst kwetsend. Hij was er min of meer van overtuigd dat zijn zoon Herman al in Rusland was omgekomen.

Toen Thummius het gebeuren vernam, was hij ziedend.¹ De volgende brief schreef hij aan de Onder-Prefekt in Almelo:

Enschede den 7 July 1813

Mijn Heer de Onder-Prefekt

Uit het hierbij gevoegde Afschrift van Proces-Verbaal, blijkt het bestaan van twee militairen jegens eenen Ingezeten mijner Gemeente, om denzelven zoon eenigen den minsten grond schrik aan te jagen, wegens de gevolgen eener voorgewende desertie van deszelfs zoon. Immers is het uitgemaakt zeker dat deze ongelukkige man hoezeer getrouwd, met name Geuverink, Hermannus in de klasse van 1810 getrokken hebbende no 8 geincorporeerd geworden in het 33 Regiment Ligte Infanterie, dat hij zijn jongsten brief uit Mentz [Bedoeld wordt Mainz] geschreven heeft in July 1812, meldende dat hij Carabinier geworden was, en dat tot heden noch bij de ouders noch bij mij eenig berigt is ingekomen dat deze mensch zoude zijn gedeserteerd hetgeen te onwaarschijnlijker is, daar hij ter gemelde tijd zijn adres opgegeven heeft naar Berlijn, waaruit niets minder dan het vermoeden ontstaat dat hij in activiteit geweest is of nog is, in den oorlog tegen Rusland. Welligt is hij ook gesneuveld en wel verre dus van bedroefde vrouw en ouders vreeze voor militaire inlegering in te boezemen behoorden zulke lieden te worden opgebeurd. De nieuwelings gearriveerde Luitenant van Recruering heeft zich verscheidene dagen in de voorledene week alhier opgehouden met de sergeant Crull en nog een onderofficier zijnde alhier geinkwartierd geweest. Uit de aan mij gedane beschrijving komt het mij voor dat de in het Proces Verbaal bedoelde twee militairen geene andere kunnen zijn, dan die Crull en zijn kameraden alzoo deselve werkelijk op den 5 dezer van hier wederom zijn vertrokken.

1. RAO/Prefect/idem/Onderzoekingen Refractaire en Deserteurs (7343), proces-verbaal opgemaakt door Thummius, maire van Lonneker, 7 juli 1813.

Ik heb, Mijn Heer de eer U van het een en ander kennis te geven, met verzoek, deze zaak daarheen te willen dirigeren dat dezelve onderzocht en ingeval mijne onderstelling dat waarheid overeenkomstig wordt bevonden dat aan beiden Personen genegeerd worden opgegeven van Wien zij dezen order hebben bekomen om zich te begeven in de woning van Hermannus Geverik voormeld, teneinde er onderzoek te doen omtrent den voorgevende desertie van eens conscriptie die bereids een jaar geleden in staat van actieven dienst zijn jongste bericht aan zijne bedrukte vrouw en ouders heeft afgezonden. Ik heb mijn Heer de OnderPrefekt de eer U van mijne gdistingeerde hoogachting te verzekeren. De Maire van Lonneker Thummius²

Het is niet bekend hoe het afgelopen is met deze “overvallers”, maar van de dienstplichtige Herman Geuverink is wel wat meer bekend. Hij had niet alleen een vrouw, Hendrika Bellers, maar ook een zontje Gerrit Jan, geboren op 9 september 1811. Waarom hij het leger in moest, is onduidelijk. Als hij voor 1811 getrouwd was, had hij recht op vrijstelling. Herman kwam eerst in het 33ste Regiment Lichte Infanterie terecht³. Op 6 juli 1812 werd hij overgeplaatst naar het Regiment Belle Isle⁴. In het stamboek van dat regiment staat dat hij “op 11 december 1812 was achtergebleven”. Dergelijke vermeldingen werd echter niet meegedeeld aan de familie. Toen zijn zoon Gerrit Jan in 1838 trouwde stond er in de huwelijkse bijlagen het volgende: “zonder dat ooit enig inzicht van hem is ingekomen dat hij nimmer is teruggekeerd en het niet bekend is of hij dood of nog in leven is”.

Hippolyte Bellange: Elite Gendarme.

2. RAO/Prefect/idem/Onderzoekingen Réfractaires en Deserteurs (7343), brief van de maire van Lonneker aan de onder-prefect van Almelo, 7 juli 1813.

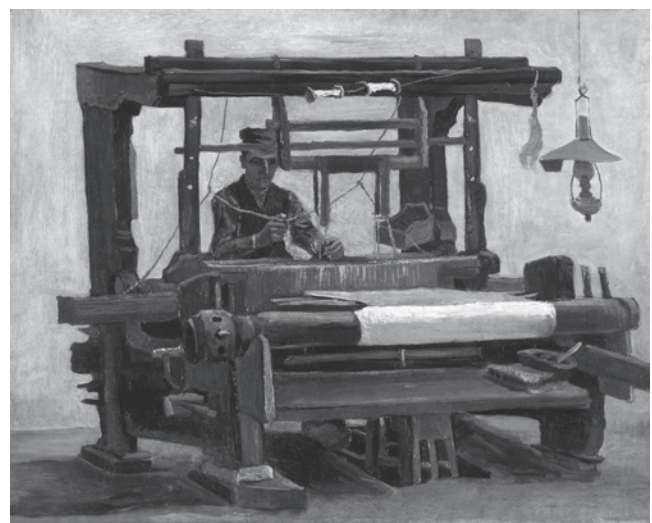
3. Chateau de Vincennes, Inv.Nr.22Yc235, M: 4559

4. Ibidem, Inv.Nr. 22Yc254, M: 6029

Hermannus Heutink (1790 - 1813)

Hermannus werd op 3 oktober 1790 geboren te Broekheurne als zoon van de wever Jannes Heutink en Hendrina Morsink. De diensttijd van Hermannus Heutink leek voorspoedig te verlopen. Hij werd half mei 1812 ingedeeld bij de marine in Antwerpen als leerling marineman op het schip “de Auguste”. Rond augustus werd hij ziek, waardoor hij half oktober 1812 met ziekteverlof naar Lonneker werd gestuurd. De situatie verslechterde en op 16 januari 1813 stuurde burgemeester Thummius een brief naar de vertegenwoordiger van de marine in Zwolle, de heer A.L.de Mist. Thummius stelde daarin dat de lichamelijke gesteldheid van Hermannus dermate verslechterd was dat terugkeer onmogelijk was.

Een maand later stuurde hij weer een brief aan dezelfde marinevertegenwoordiger met als onderwerp de vrijstelling van de dienstplicht van Hendrik Heutink, de broer van Hermannus. Deze had begin 1813 zeer ongunstig geloot, maar had recht op broederdienst mits Hermannus zijn diensttijd keurig uitdiende. Dat laatste moest de marine wel bevestigen. In plaats van die bevestiging ontving de burgermeester op 26 maart 1813 een opsporingsbevel, inhoudende dat in Antwerpen een maand ervoor Hermannus aangemerkt was als deserteur. Er was duidelijk iets misgegaan in de communicatie tussen de marinevertegenwoordiger in Zwolle en de marine in Antwerpen. Nu bewandelde Thummius ijlings het, voor hem bekende, kanaal met de onderprefect in Almelo en de prefect in Zwolle. In een brief van 17 april 1813 meldde hij hun dat hij niet alleen zeer zorgvuldig met de marine had gecommuniceerd, maar ook dat de arts Johannes Baurichter hem bericht had dat Hermannus stervende was. Dat was op 15 mei 1813 ook het geval. Hermannus stierf aan de toring. Het gevolg hiervan was wel dat zijn broer Hendrik nu niet in dienst hoefde.

Vincent van Gogh, Weefgetouw met wever, Collectie Kröller-Müller Museum, Otterlo

De overval bij Duivengoor

Het zoeken naar gedeserteerden tussen Twente en het Múnsterland door opsporingsbrigades was een activiteit vanuit beide richtingen. Op 1 augustus 1812 was er sprake van een incident in de boerderij Duivengoor bij het Aamsveen waarbij Willem Stubert, een wees uit het Amsterdamse Aalmoezeniersweeshuis, een bijzondere rol speelde. Op verdenking een deserteur te zijn, werd hij door een Duitse brigade meegenomen en gevangen-gezet in de gevangenis in Ahaus.

De gealarmeerde adjunct-maire Thummius zorgde ervoor dat hij vrijgelaten werd. Het verslag van Thummius⁵ is als volgt:

Voor ons bij afwezigheid van de maire adjunct maire van de gemeente van Enschede is verschenen Willem Stubert oud omtrent 23 jaren boerwerker wonende in deze gemeente dewelke verklaarde dat hij op zaterdag den eersten dezen aan weefgetouw zittende te werken ten huize van Jan van Wietmarschen woner of huurder van Duivengoor landbouwers in de Eschbroekheurne wijk dezer gemeente s'middags ten een uur terwijl de meester des Huizes met het overige van zijn gezin te weten: zijn vrouw buitenhuis zich bevonden op het onverwachtst is overvallen door vier manspersonen zijnde een gendarme niets anders dan Franssprekende een douanier Fransch en Hollandsch sprekende een derde aan hebbende een groen gedrukt buis een lange broek voorts op hebbende een hoge ronde hoed voorzien van een kokarde vermoedelijk een politie bediende en een boer alle gekomen zijnde uit het naburige Departement van de Lippe waarop de man met de kokarde hem gevraagd heeft waarop hij s'zondags tevoren geweest was hetgeen hij beantwoord met te zeggen in de Esch-Harmen in de Broekheurn waarop de Douanier zeide dat hij wat zeggen moest (de douanier doelende op zekere slagerij tussen een Douanier en twee boeren volgens geruchten voorgevallen in het Vlakeveld) dat hij niet deugde dat hij Douanier aan zijn oogen zien konde dat hij Declarant daarbij geweest ware, dat Declarant daarbij herhalende nergens van te weten door de man met de kokarde namens de Gendarme daartoe geordonneerd wierd uit het weefgetouw te komen dat dit geschied zijnde de Gendarme en Douanier hem gevraagd hebben waar hij vandaan was, dat Declarant daarop heeft geantwoord ik ben geboren te Amsterdam ik ben een vondeling maar ben zedert eenige jaren te Enschede geweest om in de fabrieken te leeren werken dat de Gendarme daarop gevraagd had, waarom gij dan zijt bij zoo een kleine paysan en hij zulks had beantwoord met ik ben ook geweest bij groote paysans maar dezelfs hadden geen werk meer voor mij, nu gaa ik bij een kleine paysan. Toen was de eisch van de Gendarme om een klaar bewijs te toonen dat hij een weeskind ware waarop Declarant heeft afgegeven dat hij zulks in het ledige huis niet doen konde, maar dat zij een eind weegs verder met hem gaan zouden, hetgeen door de Douanier wiere beantwoord met te zeggen Saure non di! Wij met jou achterna gaan

vervolgens Frans sprekende met den Gendarme zoo heeft deze den Declarant een pas afgevordert waarop de Declarant aanmerkte dat, vermits hij bij de paysans werkte in een en dezelve gemeente hij geen pas had waar op de Gendarme zeide dat is gaar nicht koet en lagchende hem toesprak tout de suite herbey! En hem vervolgens met een ketting vastslot aan eene hand, aan dezelve ketting waarmede de even genoemde boer bereids gesloten was, dat is de boer van wien hierboven reeds als vierde man gesproken is, Declarant aanmerkende dat indien hij zoo voort moest, het huis ledig was en er niemand oppassen konde kreeg hij ten antwoord laat de duivel daarop passen! Toen zeide de Gendarme en de Douanier dat hij aan zijn haar zien konde dat hij een deserteur was doelende waarschijnlijk ook op twee geele kopere knopen die hij aan zijn broek had zitten genommerd 2, en daarbij glimlachende als nu op marsch gegaan en in 't veld zijnde vervorderd de Douanier heeft gezegd dat hij aan zijn gang ziende dat hij een soldaat geweest was, waarbij de man met de kokarde voegde, dat was de knappigheid van een jongen, voorts te Aalstede (het eerste dorp in het Departement der Lippe) zijnde gearriveerd was hij aldaar reeds aan beide handen gesloten, vermits de even genoemde boer tussen zijn verlaten huis en Aalstede in 't veld reeds ontsloten en vrijgelaten was, aldaar door die menschen een zoopje gedronken zijnde hebben zij hem verder vervoerd naar Ahaus, alwaar hij in plaats van aan de handen nu aan zijne voeten gesloten is geworden; en in de wacht aldaar heeft moeten blijven tot s'zondags den tweeden dezers, s'avonds te zeven uren, na het inkomen van een bewijs uit Enschede, dat hij Declarant geen Deserteur noch Soldaat maar werkelijk de persoon zij waar hij zich had uitgegeven.

Al het welk de Deposant of Declarant heeft verklaard de zuivere waarheid en niets dan waarheid te zijn. En heeft hij dit Proces Verhaal nadat hetzelfde hem duidelijk was voorgelezen, nevens ons ondertekend te Enschede ten huize der gemeente, den vijftden augustus achttien honderd twaalf. Na voorlezing heeft Declarant nog hier bijgevoegd dat de gendarme noch Douane noch boer uit deze gemeente geweest zijn maar dat de Gendarme te Ahaus en de Douane en Boer te Aalstede tehuis behoord hebben.

/Getekend/Willem Stubert/Getekend/Thummius adj. Maire De secretaris van de Onder-Prefecture , de onder-Prefekt in deszelfs absentie vervangende , in gevolge autorisatie van den 5 dezer maand 1 Dev. : No 1

5. Thummius was ook lid van de Comissie van Toezigt van de Aalmoezenierswezen te Enschede. In 1808 schreef hij: "voorzie ik dat Stubert buiten werk zal blijven [...] dat kleine ondeugende jongetje".

Niet bekend is of deze geuite klacht van Thummius consequenties heeft gehad voor de gendarme⁶, douanier en politiemann uit Ahaus. Wel is in het verslag nog een aantal andere opmerkelijke punten te zien. Allereerst een aanwijzing dat de Twentse textielindustrie zich in een neerwaartse spiraal bevond. Verder toont het aan dat in de onderlinge communicatie al sprake was van een mengelmoes van Nederlands, Frans en Duits. De marechaussee in Ahaus had een standaard bezetting, namelijk een brigadier en vier gendarmes. De brigadier, Nicolaas Keichenger, was een Duitser uit het gebied bij de Moezel en de vier gendarmes kwamen uit Frankrijk. Ze stonden bij hun bazen niet bijzonder goed bekend. De brigadier en zijn assistent, Michel Duclos, waren beruchte alcoholisten en waren daarvoor al verscheidene keren bestraft. Bovendien was hun tenue niet in de beste staat. Het is zeer waarschijnlijk dat Nicolaas Keichenger de in het verslag vermelde gendarme was. Hij sprak de woorden *gaar nicht koet* en direct over de grens werd een *zoopje* gedronken⁷.

Douanier.

Bronnen

<http://2.bp.blogspot.com/-n2TAgMsMII/TqcuKqiV8AI/AAAAAAAAAK6w/to9AogdO4CQ/s1600/douanier.jpg>
 "... alsmede een bataillon douaniers, van Bremen ..." See: <http://books.google.com/books?id=3eNRAAAACAAJ&pg=PA105>
<http://books.google.com/books?id=kbVPAAAACAAJ&pg=PA19>
<http://i17.photobucket.com/albums/b73/GIL66/DouaneGravures/GravureDouane0003.jpg>
 Premier Empire – douaniers équipés en guerre (grande tenue) – 1804-1814. Plaque de shako 1° Empire. Carte postale éditée par l'Association pour l'histoire de l'Administration des Douanes. Gravure signée E. Fort d'après Valmont (Bibliothèque nationale)
 Douanier de 1800 à 1814: <http://2.bp.blogspot.com/-n2TAgMsMII/TqcuKqiV8AI/AAAAAAAAAK6w/to9AogdO4CQ/s1600/douanier.jpg>
http://3.bp.blogspot.com/-AADk8MaJQXg/TqcuMys98nl/AAAAAAAAAK64/wP_v5n8QPQ4/s1600/douanier1804.jpg
 "History of the Douanes Imperiales" by J. J. Duforez: <http://www.douane-napoleon.nl/history.htm>
 Researchitems: <http://www.douane-napoleon.nl/research%20items.htm>
 Databank Images Douanes Imperiales: <http://www.douane-napoleon.nl/database%20afbeeldingen%20douaniers.htm>
[http://i.ebayimg.com/00/s/MTYwMFgxMjM0/z/W4UAAOxyZw5RbUYO/\\$T2eC16VHJIK9qU3ki0hBRbUYNwOhw~60_12.JPG](http://i.ebayimg.com/00/s/MTYwMFgxMjM0/z/W4UAAOxyZw5RbUYO/$T2eC16VHJIK9qU3ki0hBRbUYNwOhw~60_12.JPG)

6. Chateau de Vincennes.

6. Chateau de Vincennes, 28Yc345. .

Van Coster tot Koster (deel 2)

Door: Roy Boxman

Inleiding

In Twente Genealogisch 2018.1 heb ik in grote lijnen geschetst hoe de textielindustrie in Twente zich heeft ontwikkeld voordat er sprake was van een leidende rol voor Enschede. Almelo was het mekka van de textiel en de familie Coster vervulde hierin een belangrijke rol. Het eerste deel eindigt ermee hoe deze familie zich aan het eind van de achttiende eeuw heeft ontwikkeld tot één van de belangrijkste en meest vermogende families van Almelo.

In dit tweede deel zal ik de draad weer oppakken aan het begin van de negentiende eeuw. Heeft de familie zich kunnen handhaven in het tijdperk van verdere industrialisatie?

Linnen, bombazijn en katoen

Zoals ik in het eerste deel al heb aangegeven, is in de loop van de tijd de linnenfabricage sterk toegenomen. Het vlas dat hiervoor nodig is, kan niet meer alleen in de directe omgeving worden verbouwd. Waar vlas eerst nog uit andere delen van Nederland, bijvoorbeeld Zeeland, wordt gehaald, moeten in de loop van de tijd de linnenwevers hun toevlucht nemen tot het gebruik van garens uit Duitsland. Dit leidt tot oplopende kosten waardoor steeds vaker alternatieven worden gezocht, waaronder het gebruik van katoenen garens.

Een ander alternatief is de fabricage van bombazijn, een gemengd weefsel van katoen en linnen. Bombazijn is niet nieuw en wordt vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw in Twente al op grote schaal geproduceerd. In dit geval is echter niet Almelo maar Enschede de stad waar de toon wordt gezet. Net als hun Almelse collega's traden de Enschedese bombazijnfabrikanten op als reder, dus als opdrachtgever van wevers, als inkopers van grondstoffen en halfabrikaten en als verkopers van geproduceerde goederen.

Wanneer de vraag naar linnen afneemt en de vraag naar bombazijn en volledig katoenen weefsels juist toeneemt, wordt het ook in Almelo steeds belangrijker om hier adequaat op te reageren. Eén van de Almelse fabrikanten die het neergaan van de linnenindustrie niet zonder slag of stoot accepteert, is Gerrit Coster. Rond de eeuwwisseling gaat hij over op de fabricage van katoentjes.

Het weven van marseljes en pellen bood een kans om te ontkomen aan de bedreiging waaraan de linnenweverij bloot stond vanuit landen met een laag loonpeil. In de tweede helft van de 18de eeuw blijkt de overschakeling op nieuwe soorten in sommige plaatsen al gevorderd te zijn. Als leveranciers hiervan verschijnen in de boeken van Johanna Tak-Racer:

Almelo

Dirk Bruins. Tussen 1769 t/m 1784 gemiddeld f. 1004,- per jaar.

Vrijwel alles marselje; uiterst weinig servetgoed. Na 1784 geen gesplitste cijfers aanwezig, maar leveringen sterk dalend. In 1807 nog maar f. 153,-, in 1808 f. 120,-. Daarna afgelopen.

Gerrit Coster Gzn.: 1806 f. 35,-.

B. Prinsen (zoon): 1813 f. 46,-.

Joh. Revius: levert "goederen" sinds 1772, doch bedrag van marseljes e.d. niet te bepalen. Tussen 1784 t/m 1801 tesamen voor f. 3597,- aan marseljes, of f. 200,- gemiddeld per jaar.

Gerrit Oothmar Coster (geboren op 7 juni 1794) waagt eveneens een poging om midden negentiende eeuw het hoofd boven water te houden in de textiel. Uit een overzicht blijkt dat hij met "57 getouwen buiten de fabriek" voorkomt in het lijstje met fabrikanten in Almelo.

*A.R.A.: Nationale Nijverheid exh. 1 : 2 : 1847
Staatsraad Gouverneur van Overijssel aan Minister van Binnenlandsche Zaken
D.D. 17 : 1 : 1847.*

GEMEENTE & Fabrikant	Getal weefgetouwen waarmede zij werken		Controle Cijfers	
	in de fabriek	buiten de fabriek	getal stukken	getouwen
STAD ALMELO				
B. Bavink & Zn.		63	1350	10
Gebr. Scholten		180	5700	46
G & H Salomonson		1500	105100	853
J. Salomonson & Zn		230	650	5
H. ten Cate Hkz & Co.		65	4100	32
J & H Salomonson & Co		195	1800	14
Hofkes & Co		1280	60200	482
Wed. Meibergen & Co.		32	500	4
M. J. Bottenheim		150	1300	10
Gebr. Bendien		170	1750	14
G. O. Coster		57	950	7
M. J. Mayers		10	—	—

De overgang naar stoom

Niet alleen verandert de vraag, ook de productiemogelijkheden veranderen drastisch. Met name de invoering van stoommachines heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld. Vanaf het midden van de negentiende eeuw gaan steeds meer fabrikanten over op de invoering van stoom en worden de fabrieken groter en de productieaantallen hoger. Wie niet mee gaat in deze snelle industrialisering zal dit financieel niet lang kunnen volhouden.

Dat ook de familie Coster hier mee te maken krijgt, blijkt uit pagina 403 van het Tijdschrift ter bevordering van nijverheid uit 1843: "Ook de Heer Coster, te Almelo, gewaagt van den ongunstigen toestand van het fabriekwezen, het voornaamste middel van bestaan in zijn district, tengevolge van gebrek aan debiet. Men heeft wel getracht het werkvolk aan den arbeid te houden, doch met opofferingen en tot verminderde arbeidsloonen. Het is zeer te wenschen (zoo besluit de Heer Coster zijne korte mededeeling) dat hetzelfde zich moge herstellen, daar anders het vooruitzicht bekommerend is."

Naast de familie Coster is in Almelo de familie Hofkes toonaangevend in de textiel. Egbert Hofkes, (geboren in Winterswijk op 17 september 1738 en getrouwd met Judith Coster, geboren op 1 december 1743), vestigt zich in de tweede helft van de achttiende eeuw in Almelo waar hij fortuin maakt als koopman en linnenfabriek. Zijn zoon Lambert (geboren op 5 maart 1769) richt zich op het weven van katoen en op het spinnen van het hiervoor benodigde garen. Voor dit laatste richt hij de firma Hofkes en Co op. Naast Lambert zelf nemen onder andere zijn zoon Herman Egbert (geboren op 3 maart 1794 en getrouwd met Anna Rebecca Coster, geboren op 10 april 1807) en zijn zwager Lambert Coster (geboren op 15 november 1766 en getrouwd met Judith, de op 8 juli 1766 geboren dochter van Egbert Hofkes) hierin deel.

Na een lange periode van voorbereiding installeert de firma in 1830 de eerste stoommachine van Almelo. Dit gebeurt in hun spinnerij aan de Marktstraat, tegenover het toenmalige Huis van Bewaring. Later worden nog meer stoommachines aangeschaft die als aandrijving voor weefgetouwen worden gebruikt.

De firma Hofkes is echter niet in staat om de fabriek winstgevend te laten worden. De investering van tachtigduizend gulden is, in verhouding tot het bedrijfskapitaal van driehonderdduizend gulden, vanuit bedrijfseconomisch oogpunt eigenlijk te groot. De Nederlandse Handelsmaatschappij (NHM), als opdrachtgever gebaat bij het voortbestaan van de firma, verleent tot tweemaal toe een voorschot van vijftigduizend gulden.

Nommer 16

Op heden den *achttienden* _____ der maand *february* _____ des jaars een duizend acht honderd negen en vijftig, compareerde voor ons *meester* _____ *Arnold e Marc Dijkers, Burgemeester* _____ Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente *Stad Almelo* _____ Provincie *OVERIJSEL*, *Jan Coster,* _____ oud *een en veertig* _____ jaren, *Wynkoop* _____ wonende te *Stad Almelo* _____ geadsisteerd door twee getuigen, de eerste genaamd *Jurjan Bruijns,* _____ oud *drie en vyftig* _____ jaren, *koopman* _____ wonende te *Stad Almelo* _____ en de tweede *Albertus Scholten,* _____ oud *tien en veertig* _____ jaren, *timmerman* _____ wonende te *Stad Almelo,* _____ dewelke ons heeft verklaard, dat *Margretha Catharina Christina Coster, Londe beroep, wonende in den Gemeente, Lyns Echtgenote* _____

op den *Zeventienden* *derse* maand _____ des *Voormiddags* te *tien* _____ ure, *alhier, ten haren woonhuuse, en uyt drie* is bevallen van een kind van het *mannelike* geslacht, aan hetwelk de *voornaam en Lyn* gegeven van *Amelius Hermanus.* _____

Van welke verklaring wij deze acte hebben opgemaakt, die na gedane voorlezing is geteekend door ons *den* *Comparant en de getuigen.* _____

Coster
J Bruijns
A Scholten

M. Mees & Vreugden

Desondanks lukt het de firma niet om voldoende garen van goede kwaliteit te spinnen. Een volgend voorschot door de NHM wordt dan ook uitgesteld.

Behalve problemen met de kwaliteit van geproduceerde garens, zijn er ook problemen met de afzet ervan. De markt vraagt om andere soorten garens dan in de spinnerij van Hofkes en Coster geproduceerd worden. Na een aantal jaren ploeteren, waarbij op sommige momenten de productie zelfs geheel wordt stilgelegd, blijkt het bedrijf de concurrentie met de spinnerijen in Enschede niet aan te kunnen. Ondanks financiële bijstand door de familie Coster moet uiteindelijk de onderneming in 1857 worden geliquideerd.

Binnentrouw

Naast de manier waarop de Costers om zijn gegaan met de stoommachine is er mogelijk nog een reden voor het uittreden van de familie uit de textielindustrie, namelijk de zogeheten “binnentrouw”. Hiermee wordt de, door de doopsgezinde gemeenschap aan zichzelf opgelegde, verplichting om enkel geloofsgenoten te trouwen bedoeld. Met slechts achttien doopsgezinde families in Twente en de Achterhoek is de spoeling dan al snel dun en voor de

Het is opvallend dat het precies de drie generaties zijn waarbinnen een Coster vaak met een andere Coster trouwde. Als voorbeeld is in de afbeelding een overzicht opgenomen van een aantal huwelijken waarin beide echtgenoten Coster heten. Het is slechts een deel van de Coster-Coster-huwelijken. In de praktijk kwamen neef-nicht-huwelijken nog meer voor, omdat huwelijken waarvan de schoonmoeder een Coster is ook als zodanig moeten worden bestempeld. Ik heb deze, omwille van de leesbaarheid, niet in het overzicht opgenomen. Naast veel jong overleden kinderen is op een bepaald moment het aantal mannelijke nakomelingen drastisch terug gelopen. Uiteindelijk is er nog maar een enkele mannelijke Coster die de familienaam voort kan laten bestaan.

Het einde van een tijdperk

Een slechte markt, neef-nicht-huwelijken en de binnen de doopsgezinden bestaande werkwijze dat er naast het fabrikersschap vaak nog andere betrekkingen worden ingevuld, zijn samen voldoende reden dat de familie Coster uiteindelijk niet meer in de lijst met textielabrikanten is opgenomen.

Generatie	Totaal		Man							Vrouw							Onbekend			
	Geboren	Jong overleden	Geboren	Jong overleden						Geboren	Jong overleden						Geboren	Jong overleden		
				Totaal	Totaal	≤ 3 jaar	≤ 5 jaar	≤ 10 jaar	≤ 15 jaar		≤ 21 jaar	Onbekend	Totaal	Totaal	≤ 3 jaar	≤ 5 jaar			≤ 10 jaar	≤ 15 jaar
I	1	0	1	0							0	0								
II	5	0	3	0							2	0								
III	20	9	11	4	4						6	2	2						3	3
IV	46	22	16	8	5	1	1		1		25	12	9	1		1	1	1	5	5
V	65	39	33	19	17	1			1		29	19	15	2		1	1	1	3	3
VI	42	13	22	10	7			1	1	1	20	6	5	1						
VII	68	25	31	7	5	1			1		36	19	9	1	2	3	4	1	1	
VIII	37	7	12	4	3		1				25	4	4							
IX	14	1	9	2	1		1				5	0								
X	8	0	4	0							4	0								
	306	116	142	54	42	3	3	1	4	1	152	62	44	5	2	5	6	12	12	

Costers vermoedelijk te dun. De manier waarop dit zich bij de familie Coster manifesteert, is uitzonderlijk. Hoewel ook binnen andere families neef-nicht-huwelijken bestaan, komen deze in Almelo alleen bij de familie Coster vrij structureel voor.

Neef-nicht-huwelijken worden over het algemeen gezien als bron van genetische schade. Ingeval van incidenteel voorkomen van dit soort huwelijken is door de wetenschap inmiddels aangetoond dat deze schade wel meevalt. Anders wordt het als er generatie na generatie sprake is van neef-nicht-huwelijken. In dat geval is genetische schade onvermijdbaar.

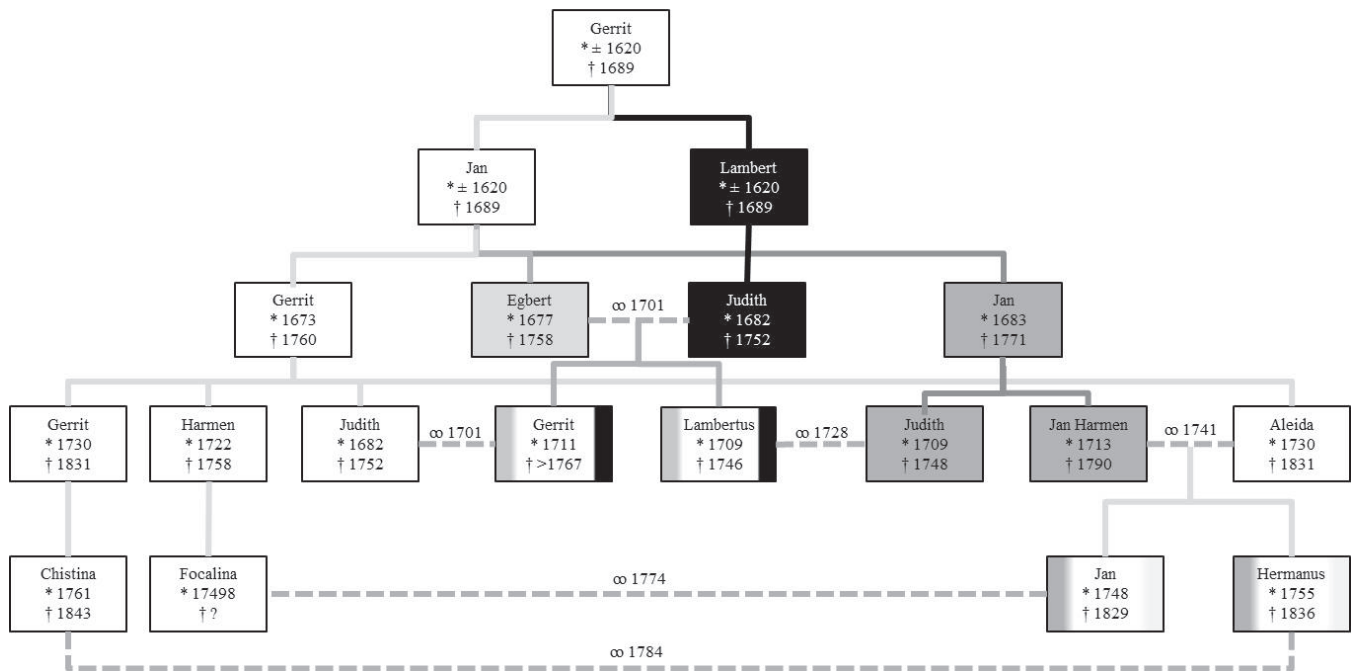
Een indicatie voor genetische schade is het aantal vroeg overleden kinderen. Als we dit voor de familie Coster bekijken, valt op dat, in de derde, vierde en vijfde generatie van de in totaal 131 geboren kinderen, er 70 voor hun 21e levensjaar zijn overleden.

De vraag is dan, wat de familie verder is gaan doen. Bekend is dat in 1867 een zekere Ten Bruggencate samen met een Coster eigenaar is van één van de twee stoombroodfabrieken in Almelo. Met één stoommachine van twaalf paardenkrachten en één ketel biedt deze Brood- en Meel Fabriek Bruggencate & Coster werk aan vijftientig arbeiders.

Daarnaast blijken meerdere molens in Almelo in handen te zijn geweest van een Coster. Eén van die molens is de Broekmolen. Hiervan is het muldershuis, volgens het vuurstedenregister van 1751, eigendom van Thomas Coster (geboren rond 1677). Een andere molen is de Poldermolen die ten zuidoosten van Almelo is gelegen. In 1870 zijn Jan Frederik Willem ten Cate en Herman Christiaan Coster (geboren op 24 maart 1779) gezamenlijk eigenaar van de molen. Ten tijde van de sloop van de molen, in de jaren tachtig van de negentiende eeuw,

Huwelijksverveltingen Coster - Coster

is deze in handen van Catharina Judith Coster (geboren op 21 maart 1841), weduwe van genoemde Jan Frederik Willem ten Cate. Niet alleen als eigenaar hebben de Costers baat bij de Almeloze molens. De oude stadsmolen inspireert rond 1820 de kunstenaar Jan Herman Coster (geboren op 26 juli 1846, overleden op 4 februari 1920) die deze vereeuwigd in een aquarel.

Verder blijven de Costers actief in de handel en daarmee verband houdende zaken. Willem Jan Van Velsen Coster (geboren op 24 november 1780) geeft in 1834, bij het huwelijk van zijn zoon Christiaan Thieleman van Velsen Coster (geboren op 18 augustus 1806), het beroep van brander op. Genoemde zoon geeft bij zijn huwelijk aan dat hij tabaksverkoper van beroep is. Amelius Hermanus Coster (geboren op 17 februari 1859) is wijnhandelaar en zoon van Jan Coster (geboren op 24 feb 1818) die van beroep wijnkoper is.

Ook zijn meerdere Costers overgegaan naar de landbouwsector. Christiaan Justus Coster (geboren op 19 september 1819) was als landbouweconoom verbonden aan 't Landhuis in Almelo. Ook veel van zijn kinderen, zoals zijn zoon Gerrit Othmar Coster (geboren op 2 april 1863), zijn als landbouwer actief.

Tot slot

In dit artikel heb ik in hoofdlijnen het wel en wee van het fabrieksgeslacht Coster geschetst. Oorspronkelijk afkomstig uit Duitsland is de doopsgezinde familie via Borne in Almelo neergestreken. Na een glorieperiode in de achttiende eeuw trad in de negentiende eeuw het verval in. Hoewel de naam Coster rond Almelo nog steeds bestaat, is hun toonaangevende rol in de textiel voor deze familie verleden tijd.

Bronnen

- Almelo magazine. (2018). Geraadpleegd op 7 februari 2018, van <https://www.touristserver.nl/file/1062/Almelo+Magazine+2017-2018.pdf>
- Boot, J.A.P.G. (1935). *De Twentsche katoennijverheid 1830-1873*. Amsterdam, Nederland: Paris.
- Boot, J. A.P.G. (1974). *De markt voor Twents-Achterhoekse weefsels in de 18de eeuw*. Textielhistorische Bijdragen, pp. 21-68.
- Lintsen, H. W. (Red.). (1995). *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890*. Zutphen, Nederland: Walburg Pers.
- Nijhof, W. H. (2012). *Troebelen in de Twentse textiel: 100 jaar sociale strijd*. Zwolle, Nederland: WBooks.
- Rutgers, H. (2005). *Van wind en water, stoom en stroom de molens van Almelo door de eeuwen heen*. Almelo, Nederland: Stichting Windkoren-molen "De Hoop".
- Slicher van Bath, B. H. (1960). *Historische ontwikkeling van de textielnijverheid in Twente*. Textielhistorische Bijdragen, 2, 21-39.
- Sprenger van Eijk, J. P. (1961). *Twenthe's fabrieksnijverheid in 1867*. Textielhistorische Bijdragen, 4, 114-147.
- Trompeter, C en Luiten van Zanden, J. (2001). *Over de geschiedenis van het platteland in Overijssel (1500-1850) : elf studies*. Kampen, Nederland: Stichting IJsselacademie.
- Van den Boon Mesch, A. H., De Fremery, P. J. I., & Van Hall, H. C. (1843). *Bijdragen voor de Nijverheid, bepaaldelijk ten aanzien van de Kunsten, Handwerken, Fabrieken en Trafijken, den Koophandel, de Zeevaart en de Visscherijen*. Tijdschrift ter bevordering van nijverheid, pp. 369-405.
- Willink, B. (2006). *Heren van de stoom. De Willinks, Winterswijk en het Twents- Gelders industrieel patriciaat 1680-1980*. Zutphen, Nederland: Walburg Pers.
- Willink, B. (2008). *Twentse doopsgezinde fabrieksfamilies: Een genealogisch overzicht*. IJzelo, Nederland: Fagus.
- Willink, B. (2010). *De textielbaronnen: Twents-Gelders familisme en de eerste grootindustrie van Nederland 1800 - 1980*. Zutphen, Nederland: Walburg Pers.

Colofon

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres:

NGV, Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.

Bibliotheek en andere diensten:

Kosterijland 3, 3981 AJ, Bunnik

Telefoonnummer: 085 - 105 1199

Afdeling Twente. Opgericht 1984.

De afdeling omvat de volgende gemeenten:

Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaks-

bergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van

Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten,

Tubbergen, Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe,

Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.

Afdelingswebsite:

<https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/>

Bestuur van de afdeling:

Voorzitter

Vacature

Secretaris en coördinator PR

Marieken Scholten-Sijes

Telefoon: 074-2670256

E-mail: secretaris@twente.ngv.nl

Penningmeester, coördinator cursussen en plv. afgevaardigde

Ben Schothuis

Telefoon: 0546-862675

E-mail: penningmeester@twente.ngv.nl

Lid, coördinator bijeenkomsten en afgevaardigde

Henk Huiskes

Telefoon: 0546-562596

Lid en coördinator Twente Genealogisch

Jan Oude Munnink

Telefoon: 0541-511774

E-mail: koppelboer@hetnet.nl

Webmaster

Ben Nijkamp (tot uiterlijk einde 2018)

Telefoon: 0541-514577

E-mail: webmaster@twente.ngv.nl

Genealogisch correspondent

Anton Hilgerink

Telefoon: 053-4765253

E-mail: correspondent@home.nl

Hoofdredacteur Twente Genealogisch (TG)

Roy Boxman

E-mail redactie: tgredactie@gmail.com

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de secretaris van de afdeling Twente.

Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend via het e-mailadres ledenadministratie@ngv.nl of per post via Postbus 50, 3980 CB, Bunnik

Twente Genealogisch wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan. Het blad verschijnt vier keer per jaar rond het eind van elk kwartaal.

Abonnement

Wilt u een abonnement op dit blad, maakt u dan € 12,50 over op bankrekening NL98 INGB 0005 5826 43 t.n.v. Penningmeester NGV Afd. Twente, onder vermelding van uw naam en adres.

Publicatie

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met schriftelijke toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

MMTS
Powerflush Twente

- Motor en EGR reiniging
- Automaatflushen
- Onderhoud
- Banden

MMTS
Bandenhotel

- Winter- en Zomerbanden
- Opslag voor € 30,-
- Voor particulieren/bedrijven
- Ook Ski-boxen

Helmichstraat 37 hal 7
www.mmts-denekamp.nl
Tel: 06-51138022 Oldenzaal

Lijstenmakerij
KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO
074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl

Sinds kort gecertificeerd als "Guild Commended Framer" van het Engelse Fine Art Trade Guild

www.oudelandkaarten.eu

De Financiële Managers

Persoonlijk maatwerk volgens de financiële managers

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemangers.nl
www.definancielemangers.nl

www.drukkerijveltmann.nl

drukkerij veltmann bv
uw partner in drukwerk

Sinds 1981 produceren wij een breed pakket drukwerk, van ansichtkaart, affiche, huisstijl tot een fullcolour brochure.
Het vervaardigen van kunstkaarten, artiestenkaarten, ansichtkaarten, uitnodigingen, brochures en posters is onze specialiteit. Van ontwerp tot eindproduct, alles wordt door ons verzorgd. Zowel in kleine als grote oplagen.
Wij drukken met persoonlijke aandacht voor uw drukwerk en geven u advies voor het beste eindresultaat!

FSC
www.fsc.org

ISO 9001
www.iso.org

builtbar @drukveltmann www.facebook.com/drukkerijveltmann

**Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Twente,
34e jaargang 2018 nr. 3**

Inhoudsopgave

Van de bestuurstafel	p. 48
Bijeenkomsten 2018	p. 49
Uitnodiging Afdelingsledenvergadering	p. 49
Genealogische dag Gorssel	p. 50
Nalatschap Jan Willem Berns	p. 50
Stichting Heemkunde Markelo brengt opnieuw boek uit	p. 51
Bidprentje Gezina Perik	p. 51
De familie Platvoet	p. 52
Nalatschap J.H. Degenhart	p. 57
Vakantiefoto genealogie	p. 58
Schrijvers gezocht!!	p. 58
Bidprentje van Johanna Maria Antoinetta Agnes Dürre	p. 59
Colofon	p. 62

Van de bestuurstafl

Door: Henk Huiskes

Op het moment dat ik dit stukje schrijf, zit onze vakantie erop en zucht Nederland onder een hittegolf. Dit zijn zaken die je er niet echt toe aanzetten om achter een computer te kruipen. Het is overal vakantietijd, maar er is toch in ons genealogische wereldje wel wat gebeurd. Ook de afdelingsbestuursvergaderingen gingen tussen ieders vakantie gewoon door. We zijn nog maar met z'n vieren plus een potentieel nieuw bestuurslid wat het organiseren van de vergaderingen iets gemakkelijker maakt. Ook hier geldt dus "elk nadeel heb zijn voordeel". We zoeken nog wel steeds verdere versterking voor het afdelingsbestuur.

Bij de laatste lezing in Borne op 12 mei kon ik niet aanwezig zijn, omdat ik als uw afgevaardigde bij de Algemene Vergadering (AV) van de NGV moest zijn. De vergadering bevatte deze keer naast het standaard statutaire gedeelte ook een informatief deel. Over het eerste zal ik tijdens de volgende Afdelingsledenvergadering rapporteren. Het interessantste onderwerp van het tweede gedeelte van de vergadering leek ons de voorlichting over de stand van zaken betreffende de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die op 25 mei inging. Het was indrukwekkend wat het hoofdbestuur van de NGV (HB) allemaal al op verenigingsniveau gedaan had, maar het is nog niet klaar. Het was nogal teleurstellend dat ze niets vertelden over wat de afdelingen moesten doen. Daar krijgen we nog schriftelijk bericht over. Er werd nog wel opgemerkt dat voor leden die bezig zijn met genealogie er maar één ding belangrijk is. Publiceer geen gegevens van levende personen, tenzij je formeel toestemming hebt gekregen. Dit is uiteraard belangrijk, maar voor de meesten van ons een open deur. Ondertussen hebben alle leden een nieuwsbrief van de NGV gekregen met een link naar de nieuwe privacyverklaring. Als er verdere ontwikkelingen zijn op het gebied van de AVG die van belang zijn voor de leden dan zal het afdelingsbestuur u op de hoogte stellen.

In de achter ons liggende periode is er op het gebied van Informatie Technologie (IT) bij de NGV veel gebeurd. Allereerst het datalek. Ook hierover hebt u een nieuwsbrief van het HB ontvangen. Ik hoop dat u uw wachtwoord voor het inloggen bij de NGV ondertussen hebt gewijzigd. Kijk ook eens bij uw profiel of u niet iets vreemds ziet wat door de hackers veroorzaakt kan zijn. In de organisatie van de IT binnen de NGV is ook het één en ander veranderd. Er is onlangs een nieuw hoofd-IT gekomen, de heer Ad Bakker. Begin juni kregen wij bericht dat Fred Janssen besloten heeft zijn werkzaamheden als beheerder van diverse IT-systemen te beëindigen en de NGV te verlaten. Wij kennen Fred als een bevlogen persoon wat onder andere duidelijk werd bij

de lezing die hij in februari voor ons heeft gegeven over computer genealogie. We zijn niet op de hoogte van alle ins en outs die tot de breuk hebben geleid, maar het is altijd jammer om een vrijwilliger te verliezen. Een dag na de mail van Fred meldde Jaap van Zweeden dat hij stopt met het leiding geven aan de digitalisering van de NGV-collecties en uit het HB stapt. Een reden voor zijn beslissing was de aanpak van het opgeschorte digitaliseringsproces na de hack van de oude NGV-site. Het is niet alleen kommer en kwel in het HB. Tijdens de bovengenoemde AV is een nieuw bestuurslid benoemd en werd bekend gemaakt dat zich een aantal nieuwe vrijwilligers hebben aangemeld.

In de vakantieperiode doe ik niet zoveel aan genealogie, maar op de camping hadden we leuke burens waarvan zij ook geïnteresseerd was in stamboomonderzoek. De familiegeschiedenis van de buurman was al eens door iemand uitgezocht, maar zij kende haar verre voorouders niet. Via de namen van haar Nederlandse grootouders heb ik haar op weg kunnen helpen. Ze wist ook nog dat ergens in haar stamboom personen moesten zitten die uit Duitsland en Brazilië zouden komen. Dat klonk natuurlijk interessant. Het leek wel "Verborgen verleden". Ze vertelde ook nog dat Roy Horn van Siegfried & Roy familie van haar was. Thuis heb ik het één en ander op het internet kunnen vinden. Iemand uit Zwitserland heeft de familie Stahlschmidt helemaal uitgezocht. Daarin komt de tak van Horn ook voor. Dat sommige van haar voorouders uit Duitsland en Brazilië komen klopt ook. Mijn vakantiebuurvrouw zal zelf nog wel moeten verifiëren of dat wat op het internet staat, correct is.

Ik hoop dat u allen ook een fijne vakantie heeft gehad.

TG nummer 4 – 2018

De volgende TG verschijnt eind december 2018. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 9 november 2018.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg-bestand in hoge kwaliteit, niet verkleinen!

U kunt uw bijdrage mailen naar: tgredactie@gmail.com

Bijeenkomsten 2018

Door: *Marieken Scholten-Sijses*

De data voor de bijeenkomsten in het laatste kwartaal van 2018 zijn als volgt:

Datum	Spreker	Onderwerp
13 oktober	Cees Hoogendijk	De IJssellinie en Twente in de Koude Oorlog
10 november	Els Leijs	DNA wijst de weg
8 december	Jan Bornebroek	Boerenmagie op het Twentse platteland

Na afloop van de lezing op 10 november wordt de afdelings ledenvergadering gehouden. Leden met een profiel krijgen daarover apart informatie.

In principe vinden alle bijeenkomsten plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur.

De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur.

Tijdens de bijeenkomsten zijn meestal aanwezig:

- het bestuur
- verkooptafel met boeken en tijdschriften op genealogisch gebied
- tafel algemene afdelings- en NGV-informatie
- de Genealogische Databank Twente (GDT)
- de scans van onze bidprentjes en rouwbrieven.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website <https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/> en dan naar "agenda".

Uitnodiging Afdelingsledenvergadering

Door: *Marieken Scholten-Sijses, secretaris*

Hierbij de uitnodiging voor de Afdelingsledenvergadering 2018-2.

Deze zal gehouden worden op zaterdag 10 november 2018 om ca. 16:15 uur, na afloop van de lezing van deze middag in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Agenda Afdelingsledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Bestuurszaken.
4. Verslag van de voorjaarsledenvergadering (alv) van 14 april 2018.
5. Begroting afdeling 2019. Deze ligt ter inzage tijdens de vergadering.
6. Bespreking discussiepunten landelijke Algemene Vergadering NGV in november 2018.
7. Rondvraag.
8. Sluiting vergadering.

Tezijnertijd zullen alle stukken betreffende deze vergadering gepubliceerd worden op de website van onze afdeling. Leden krijgen daarover nog nader bericht per nieuwsbrief.

Heeft u (nog) niet uw emailadres aan de NGV doorgegeven, dan krijgt u hierover geen bericht.

Wilt u dit bericht toch ontvangen, dan kunt u uw e-mailadres samen met uw ledennummer (staat op de adressticker van Twente Genealogisch) doorgeven aan: ledenadministratie@ngv.nl.

Genealogische dag Gorssel

Door: Jan Aaldenberg

Op uitnodiging van de Historische vereniging De Elf Marken, afdeling genealogie, waren wij op deze dag aanwezig. Zaterdag 2 juni gingen we op weg naar Gorssel met Ton, Lotti en Jan. Het was bewolkt en niet meer zo warm als de dagen ervoor.

De Historische vereniging De Elf Marken had de kerkzaal van de Hervormde Kerk ontruimd en daarin stands opgebouwd. Tien standhouders vonden de weg naar Gorssel, waaronder ook NGV afdeling Achterhoek en Liemers.

De genealogische afdeling van De Elf Marken organiseerde deze dag voor de achtste maal. Elke dag staat een familienaam centraal. Deze naam wordt geheel uitgezocht door een werkgroep, bestaande uit de dames Albers, Dijkerman en Nijenhuis met ondersteuning van de heer Stegeman. Deze keer was het de familie Koerselman, komende van erve Koersel uit Harfsen.

Het onderzoek nam een jaar in beslag. Met hulp van enkele familieleden en media-ondersteuning, heeft men ruim 900 nazaten in beeld gebracht. De Koerselmannen waren uitgenodigd om deze dag te bezoeken, waar men ook het boek kon kopen met de geschiedenis van deze familie.

Zie voor meer informatie de website van de vereniging: www.deelfmarken.nl.

Ruim tweehonderd bezoekers waren op deze dag afgekomen.

Ook onze stand werd goed bezocht. Er zijn door ons, Stichting Genealogische Werkgroep Twente, CD's en DVD's verkocht. Wij kijken terug op een mooie dag met nieuwe contacten.

Nalatenschap Jan Willem Berns

Door: Marieken Scholten-Sijses

Jan Willem Berns liet een gigantisch archief na. Hij had daarvoor twee huizen tot zijn beschikking die geheel volgestouwd lagen met documenten, foto's, bidprentjes, etc. Twee mensen zijn een jaar lang twee dagen per week bezig geweest om alles te sorteren, inventariseren en over te dragen. Een zeer omvangrijke klus.

Jan Willem gebruikte geen computer. Als hij bijvoorbeeld een document had dat bij verschillende onderwerpen hoorde, maakte hij er evenzovele kopieën van en voegde bij elk onderwerp een kopie bij. Hij gaf er een kapitaal aan uit.

Miriam Berns, zijn erfgename, heeft besloten dat zijn gehele archief, nadat het opgeschoond is, overgedragen wordt aan het Stadsarchief Enschede. Uitgezonderd de bidprentjes die in eigendom overgaan naar de Stichting Genealogische Werkgroep Twente (SGWT) waarvan de NGV afdeling Twente het publicatierecht heeft. Het betreft veel bidprentjes met een Twentse achtergrond. Er zijn echter ook duizenden bidprentjes afkomstig uit Zuid-Nederland en België. Hoe we met die laatste zullen omgaan, moet nog besloten worden.

Ook de bidprentjes moeten eerst gesorteerd worden en ontdaan van dubbelingen. Het is helemaal niet uitzonderlijk als er van een bidprentje vier of vijf identieke exemplaren aanwezig zijn. Ook hier staan we nog voor een enorme klus. Eerst worden alle bidprentjes geïndexeerd en

daarna gescand. De index wordt geplaatst op de website van de SGWT en de scans op de centrale website van de NGV. Tenslotte gaan de bidprentjes fysiek over naar het Stadsarchief Enschede waar ze voor iedereen zijn in te zien.

Stichting Heemkunde Markelo brengt opnieuw boek uit

Door: Anton Vedders

Onder de titel "De Marke Kerspel Goor" brengt de Stichting Heemkunde Markelo in oktober 2018 weer een nieuw boek uit, het laatste uit een serie. Na de zo succesvol verlopen uitgaven van de boeken "Markelo Dorpsgeschiedenis" (1998), "De Marke van Stockum" (2001), "De Marke van Marckelo" (2005), "De Marke van Hericke" (2009) en "De Marke van Elsen" (2015) wordt nu de geschiedenis van de Marke Kerspel Goor belicht.

Inhoud boek

Aan de hand van een denkbeeldige wandeling door het gebied van de vroegere Marke Kerspel Goor worden in dit omvangrijke boek met harde kaft van ruim 600 pagina's alle panden, ruim 165 stuks, die we passeren in ogenschouw genomen. Vragen die we ons daarbij stellen zijn: wanneer en door wie zijn die gebouwen gesticht, welke (neven)beroepen werden er uitgeoefend, van welke boerderij kwam de "introuwende partij", hoe heeft de

omvang van het bedrijf zich in de loop der jaren ontwikkeld, enz.

Het boek is aangevuld met honderden foto's.

Bestellen

U kunt dit boek bij voorinschrijving (tot 19 oktober) bestellen voor 25 euro.

Meer info over dit boek en bestellen kan via www.stichtingheemkundemarkelo.nl

De normale verkoop

Zonder voorinschrijving is het boek vanaf 20 oktober 2018 te koop voor 27,50 euro bij:

Boekhandel Prins, Grotestraat 16, Markelo.

The Read Shop, Grotestraat 101, Goor.

En in het archief van de Stichting Heemkunde Markelo, Kerkplein 41, Markelo (elke dinsdag- en donderdagmorgen).

Bidprentje Gezina Perik

Door: Marieken Scholten-Sijes

Jan Willem Berns beheerde zijn enorme archief, zonder gebruik van een computer, uitstekend. Een voorbeeld ervan vond ik bij, een kopie van, het bidprentje van Gezina Perik.

Er is een A4-tje bij met de volgende tekst.

Gezina Perik, Sien Schildkamp, woonde aan de Deppenbroeksweg 26 in het rijtje woningen dat naast café Azink begon en dan aan de rechterzijde van de zandweg stond. Op die plaats is in de 70-80 de R.K.V.S.O.-L.O.M.-school "Het Steenriet" gebouwd.

Er stond een blok van drie woningen, eigendom van Schildkamp. Een zoon is priester geworden. Dat was Egbert Schildkamp, die in Zwitserland of in Rome heeft gestudeerd. Hij was Doctor in de godgeleerdheid.

Een dochter van deze familie, Sien, is gehuwd met een heer Kwakman.

Voor meer gegevens: Mevrouw Truus Oonk-Leferink [adres ...]

Voor meer gegevens: Mevrouw Vaneker-Kwakman [adres ...] "Zij moet er meer van weten".

Gesprek met Siny Ticheler-Leferink [adres ...]. Donderdag 31 maart 2011.

Datum opname: donderdag 31 maart 2011.

W.J.E. Berns, vrijdag 1 april 2011.

De adressen van de dames heb ik vanwege privacyregels weggelaten.

Pax Christi

Gedenk in Uw gebed en H. Misoffer

GEZINA PERIK,

weduwe van

Gradus Johannes Schildkamp.

God gaf haar een hoge gezegende leeftijd van ruim 86 jaren, die geteld worden van 11 april 1872 te Lonneker tot 12 juni 1958 te Enschede. In en door de kracht van haar sterk geloof heeft zij in haar leven van arbeid en gebed met godsvertrouwen en blijdschap haar plichten trouw vervuld en met grote dankbaarheid om de uitverkiezing van haar zoon tot priester en liefdevolle zorg der kinderen in haar ouderdom, gaf zij haar ziel terug aan de schepper in volle overgave, lichamenlijk uitgeput van krachten, maar geestelijk gesterkt door de H. Sacramenten der Stervenden. Haar ziel ruste in vrede van Christus en bij Moeder Maria. Haar lichaam is de 16e juni d.a.v. op het r. k. kerkhof ten grave gelegd, in het gelovige vertrouwen op de glorievolle opstanding in Christus.

Laat ons bidden voor haar zielerust.

Almachtige God, betoon Uw dienares, onze moeder, die Gij tot U geroepen hebt, barmhartigheid, wees genadig haar menselijke zwakheden. Gedenk haar geloof en werken: om de verdiensten van Uw Zoon, Jezus Christus, die ook voor haar aan het kruis stierf, geef haar eeuwige rust. Mogen de engelen haar binnen leiden in 't heilige Sion, in de vreugde van Uw Vaderhuis. Dankbaar, dat wij moeder zovele jaren bij ons mochten hebben. bevelen wij haar in gebed en H. Misoffer aan.

H. Hart van Jezus, ontferm U over haar.

Moeder Maria, sta haar bij.

ONZE VADER

WEES GEGROET

De familie Platvoet

Door: Albert Platvoet

Inleiding

Al was de naam Platvoet voor mij als kind soms wat lastig, toch groeide er al vroeg een bepaalde fascinatie voor de naam en een sluimerende wens ooit eens naar de familiegeschiedenis te kijken.

Genealogie of stamboomonderzoek kent tegenwoordig een brede belangstelling en op internet zijn daarom vele bronnen te vinden. Zo vond ik mijn startpunt in de zoektocht naar de bronnen van de Platvoetfamilie bij de familiegeschiedenis van Leo Platvoet.

De informatie die het daarop volgende speurwerk in archieven van gemeenten opleverde, gaat soms heel ver. In andere gevallen reikt de info niet verder dan wat op internet is te vinden en moet je volstaan met downloaden en opslaan ervan. Soms heb je het geluk dat je bijzondere memorabilia vindt.

Begin 2005 zijn alle Platvoeten die toen in het telefoonboek stonden, aangeschreven met het verzoek hun genealogische gegevens ter beschikking te stellen. Dat leverde de ontbrekende informatie op over de laatste eeuw.

Enkelen hadden al een eigen stamboom opgezet en brachten die welwillend in. Contacten met nazaten in België, Duitsland en de USA, leverden ook veel enthousiaste medewerking op.

Er tekende zich daarbij een opmerkelijke conclusie af. Je zou verwachten dat alle lijnen van de verschillende takken naar één stamvader zouden leiden. Er zijn echter aanwijzingen die een andere conclusie rechtvaardigen. Het blijkt dat de naam Platvoet op diverse plaatsen in noordwest Europa onafhankelijk van elkaar is ontstaan. Deze takken kennen geen bloedverwantschap. Zo zijn er afzonderlijke takken van Platvoet te vinden in Leuven, op Texel, in Borculo, Deventer, Groningen en het Duitse Ascheberg. In Enschede is de naam weliswaar niet ontstaan, maar wel het meest uitgedijd.

Een tweede conclusie betreft de naam Platevoet. In alle takken zijn spellingvarianten van de naam Platvoet gevonden. Platevoet leek aanvankelijk ook een spellingvariant te zijn, maar heeft vrijwel zeker een eigen oorsprong.

Familienamen

In de eerste eeuwen van onze jaartelling droeg iedere persoon slechts één naam. Deze naam duidde vaak op een bepaalde eigenschap van die persoon of op een bepaalde geboortewens. Daarna ontstonden bijnamen, gegeven ter onderscheiding van andere gelijknamige personen. Deze bijnaam, die iemand bij zijn doopnaam

Hendrik Platvoet (rond 1870)

meekreeg, kwam in de 12de eeuw in onze streken in gebruik en werd in de volgende eeuwen een vaste gewoonte, eerst in de Zuidelijke Nederlanden, later in de Noordelijke. Op 18 augustus 1811 bepaalde Keizer Napoleon dat iedereen in het door de Fransen bezette Nederland een vaste familienaam moest hebben en werd de huidige Burgerlijke Stand ingevoerd.

Oorsprong

De oorsprong van familienamen is terug te voeren op voornamelijk een viertal groepen:

1. patronymica of vadersnamen;
2. beroepsnamen;
3. eigenschapsnamen;
4. geografische namen.

Voorbeelden van patronymica zijn Peeters(soone), Hendrickx(soone) en Cornelisz(oon).

Kleermaker, Kuiper en Visser zijn duidelijke beroepsnamen.

De Witte, de Groot en Goegebeuren zijn namen die iets over de eigenschappen zeggen.

Geografische namen, bijvoorbeeld van de Velde en Lageveen, zijn namen die wat zeggen over de omgeving waarin de voorouders leefden en ook wel over de eerbied en het ontzag die ze hadden voor hun leefwereld.

De familienaam Platvoet

De naam Platvoet hoort dus, voor wat zijn herkomst betreft, duidelijk thuis in de groep eigenschapsnamen, want het is een lichamelijke eigenschap. Het aantal namen dat is afgeleid van het menselijk lichaam in al zijn verscheidenheid, is enorm.

De voeten spelen daarbij een hoofdrol, omdat daar zoveel verschillende van zijn.

Het verzamelen van deze namen leidde tot een lange lijst waarvan ik er hier een aantal wil noemen:

- Andevoet (verbastering van eendevoot = platvoet);
- Clunsevoet
- Dellevoet, Dollevoet (dalvoet);
- Hazevoet, Hasevoets en Haesevoets (voor iemand met vermoedelijk een vreesachtige inborst, iemand die hard wegloupt bij gevaar);
- Hollevoet, Holvoet (tegenovergestelde van platvoet);
- Roodvoet, Rootvoet, Roodvoets (verbastering van het Duitse Rothfusz);
- Stutvoet (voet van een opgekrompen been door heupziekte, die door een stut wordt ondersteund);
- Wolffvoets;
- Zeulevoet;

Er bestaan nog meer namen waarin het woord voet voorkomt, maar die hebben geen oorsprong als eigenschapsnaam. Voorbeelden hiervan zijn Blijvoet (een plant) en Roosvoet (In 1982 zond de Vara een hoorspel van Dick Buwalda uit onder de titel "Het hoofd van meneer Roosvoet".)

Schoenlepel, L.J. Platvoet, Haverstaat 15, Enschede.
"Uitsluitend prima Schoenwerk".

Foto: André Cool, Zuid-Afrika

De familienaam Platevoet

De naam Platevoet behoort, in tegenstelling tot de naam Platvoet, niet tot de groep eigenschapsnamen.

In het Midden Nederlands Woordenboek wordt het woord Platvorde beschreven. Platvorde, Platvoorde of Platvoerde komt in 1312 voor in Oudenaarde dat ten zuiden van het Belgische Gent ligt. Het is samengesteld uit het bijvoeglijke naamwoord plat en het zelfstandig naamwoord voorde. Plat betekent ondiep, zacht of week en voorde betekent doorwaadbare plaats. Het is dus een bepaalde plaats en de naam komt alleen voor als toenaam: Woitijn de meyerre Justaes van Platvoerde.

Aangenomen moet worden dat voet uit de naam Platevoet staat voor voorde. Het gaat dus om een geografische of gebiedsnaam. Naast Platevoet zijn er meer namen die hun oorsprong hebben in een voorde zoals Hoirevoets, Horrevoets (slijkige voorde) en Van der Avoirt (grond aan de voorde).

Oudste vermeldingen

Een zoektocht naar je eerste voorvader komt theoretisch altijd uit bij de eerste mens. Volgens de christelijke opvattingen is dat Adam en volgens de Darwinisten homosapiens. De genealogie tracht de lijnen naar deze voorvader in kaart te brengen. Daarvoor zijn we afhankelijk van wat er is opgeschreven. Schrijven kon Adam of de homosapiens nog niet en we kunnen dus niet verder terug dan tot waar de oudst beschikbare teksten reiken.

Voor de naam Platvoet lijkt dat 1239 te zijn. De naam Platvoet blijkt al meer dan acht eeuwen te bestaan. In Leuven, België, toen nog het hertogdom Brabant der Zuidelijke Nederlanden, is in archiefstukken ene Wouter Platvoet gevonden.

Naamspelling	Jaar	Plaats
Platvoet	1239	Leuven
Platvoet	1340	Hilvarenbeek NL
Platvoet	1361	Groningen NL
Platvoet	1366	Herford D
Platvoet	1376	Deventer NL
Platvoet	1400	Ascheberg D
Platvoet	1627	Borculo NL
Platvoet	1643	Texel NL
Platvoet	1723	Nienborg D
Platvoet	1795	Enschede NL, afkomstig uit Nienborg

Gezien het tijdsverloop tussen de verschillende data van de gevonden vermeldingen is het theoretisch mogelijk dat Wouter Platvoet de stamvader is van al deze gevonden personen en dat zijn naam zich vanuit Leuven heeft verspreid op het moment dat familieleden of nazaten zijn uitgeweken naar de andere gevonden plaatsen. Voor deze theorie is echter geen aanwijzing gevonden en met name niet, omdat de naam ontstaan is als eigenschapsnaam van een veel voorkomend lichaamskenmerk. Voorlopig moeten we er van uit gaan dat de namen op diverse plaatsen in Noordwest Europa onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan.

Topografische bronnen

Gaf het boekje "Oost-Nederlandse Familienamen" van B.J. Hekker en D. Taat uit 1996 al enkele plaatsen aan waar de naam Platvoet te vinden is, de resultaten van onderzoek in het kader van de Platvoet Geschiedenis maken het topografisch overzicht compleet.

- Leuven. Hier is de naam Platvoet weliswaar niet verbonden aan een bepaald huis of plaats, maar komt de naam op diverse plaatsen in deze stad en ten oosten daarvan voor.
- In Hilvarenbeek was in de 14e eeuw sprake van het goed van Platvoet. Ook vinden we daar enkele eeuwen later Jacobus Platevoet en Jacoba Plaetevoet.
- In de gemeente Deventer vinden we tegenwoordig een woonwijk De Platvoet, vernoemd naar het vroegere familiehotel De Platvoet. Hier leefde al rond 1380 Herman Platvoet.
- Er is bij Borculo nog steeds een Platvoetsdijk. In de 17e eeuw is hier sprake van ene weerth op den Platvoet. In de 18e eeuw worden in de herberg Den Platvoet aan genoemde dijk de markevergaderingen gehouden. Platvoet komt op diverse historische kaarten van Oost-Nederland voor.

- In de gemeente Groningen loopt nog steeds het Platvoetspad naar de Platvoetbrug. Bij Dorkwerk lag vroeger namelijk het Platvoetshuis.
- Er is een erve Platvoet in Ascheberg bij Münster (D). Al in 1500 is deze bekend als 4e Kolonat Platvoet, groot 90 Morgen land, ook aangeduid als Platvoet Dorf.
- Er is nog een erve Platvoet even buiten Ascheberg. Het is tegenwoordig een drafpaardenfokkerij. Al rond 1650 spreekt men over deze locatie als Platvoet in Pöppinck. In 1691 spreekt men van den Kotten Platvoet. Het oorspronkelijke kleine erf groeit door toegevoegde erfpacht uit tot het 25e Kolonat Platvoet, groot 282 Morgen land.
- Er ontstaat in Vlaanderen en in de omgeving van Duinkerken de naam Platevoet. Aangenomen wordt dat voet hier staat voor voorde, een doorwaadbare plaats in een beek of rivier.
- Er is een Platvoet-ditch, een afwateringskanaal ten behoeve van landbouwgrond, in Shelby County, New Jersey, USA. Het is vernoemd naar een nazaat van emigranten uit Enschede of van Texel.

In april 2015 werd nog een straatnaam Platvoet ontdekt in Epe. De naam is afkomstig van een boerderij in Vaassen¹

Spellingsvarianten

Zoals al eerder is gememoreerd, zijn we bij genealogisch onderzoek afhankelijk van beschikbare teksten.

1. Veldnamen en oude boerderijnamen in de gemeente Epe (Kampen IJsselakademie 2002).

Klerken die de naam op moeten schrijven bij geboorte, doop, huwelijk, overlijden, belastingheffing, enz. maken nogal eens fouten. Zo zijn ook de in de spelling van de naam Platvoet, voornamelijk door verschrijvingen, vele variaties ontstaan. En aan de weerbarstigheid van het ambtelijk gezag met betrekking tot herstel is te danken dat ze zijn blijven bestaan.

In enkele gevallen hebben nakomelingen een bewuste keuze gemaakt en hun naam aangepast, zoals duidelijk het geval is bij Plancius en Platfoot, maar waarschijnlijk ook bij Plaetevoet en Plaetevoët.

Hoe de naam Platvoet op Texel is ontstaan was een brandende vraag. Een nazaat uit Edam uit de tak Gerrit Platvoet meldde evenwel een zeer bijzonder verhaal over de werkelijke herkomst van de Platvoeten op Texel.

In de familie is een verhaal overgeleverd over een schip dat ooit bij het eiland Texel is vergaan. Een aantal schipbreukelingen van dit schip was waarschijnlijk afkomstig uit het gebied van het voormalig (ca. 1600) Oostenrijkse Karintië, het huidige Slovenië of Kroatië. Zij overleefden en konden als drenkeling Texel bereiken. Onder die drenkelingen was een zeeman met de naam Platovič. Deze Platovič is op het eiland gebleven. Mogelijk, zoals dat meer is gebeurd, als gevolg van een romance. De naam Platovič zou in de naam Platvoet zijn veranderd. De familieleden hebben hoge jukbeenderen. Dit zou een Slavisch kenmerk zijn.

Het verhaal is overgeleverd via Jantje (Nans) Schipper. Zij kende het met alle data etc. Helaas is het nooit opgeschreven.

Circa dertig spellingsvarianten zijn nu gevonden. Daarbij is het lang niet altijd duidelijk wat de reden van de naamswijziging is geweest en, wat misschien wel belangrijker is, welke conclusies daaruit getrokken moeten worden. Zijn het werkelijk varianten of is er sprake van een heel ander geslacht?

Met name bij het Duitse Platfuss kan men zich die vraag stellen, vooral omdat de naam hier zowel in de mannelijke als in de vrouwelijke lijn is doorgegeven.

Heel bijzonder is de joodse tak uit Amsterdam. Daarvan is bekend dat zij de naam Platvoet heeft aangenomen. Het is weliswaar geen spellingsvariant, maar wel een afzonderlijk geslacht.

Familiewapens

Oorspronkelijk diende een wapen als herkenning voor strijders, in het begin op het slagveld, later vooral bij toernooien. Het is de droom van menig familieonderzoeker een familiewapen van een adellijke voorouder uit het verre verleden op het spoor te komen.

Belangrijke documenten werden in die tijd van zegels voorzien. Wapens op deze zegels komen pas voor het eerst voor rond 1150. Naast de adellijke heraldiek bestond in Leuven destijds een burgerlijke heraldiek die

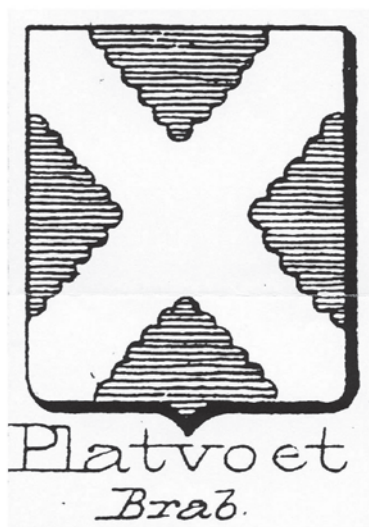
Nederlandse schepen op de rede van Texel, een schilderij van Ludolf Bakhuizen uit 1671.

Foto: André Cool, Zuid-Afrika

door commerciële en administratieve noodzaak was ontstaan. Wie voor zijn zaken of ambt een zegel nodig had, liet eenvoudig een zegelstempel snijden om daarmee zijn oorkonden te bekrachtigen.

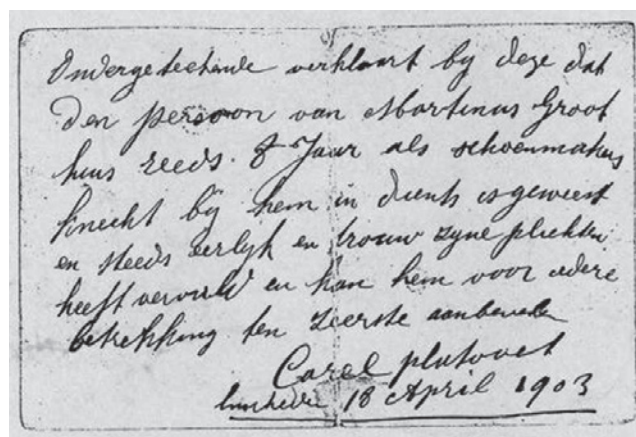
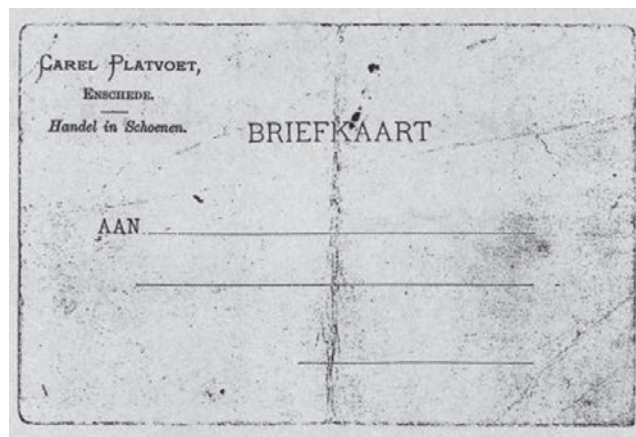
Door archieven te raadplegen zijn deze wapens verzameld en ingedeeld. Daarbij viel op dat de wapenschilden van de patriciërsfamilies in Leuven terug te brengen waren tot zeven groepen. Het wapen was de sleutel tot de zeven Leuvense Geslachten. Het wapen van de familie Platvoet is afkomstig uit het tweede geslacht, het geslacht vander Calstren. Waar het wapen van vander Calstren een rood uitgesculpt Andreaskruis op een gouden veld is, heeft Platvoet hetzelfde wapen, maar met gewijzigde kleuren: een zilverkleurig kruis op een blauw veld.

Het wapen van de familie Platvoet in het Wapenboek der Nederlandschen Adel van J B Rietstap (1903)

Meer informatie

Alle gegevens zijn verwerkt in een website: platvoet.info. Er zijn nu 935 'Platvoeten' opgenomen. De site geeft inzicht in de genealogie van een groot aantal familieleden. Het licht hier en daar ook een tipje op van de sluier die ligt over het turbulente leven en de maatschappelijke omstandigheden van mensen.

Carel Platvoet, schoenmaker in Enschede, schreef op 18 april 1903 een referentie voor zijn schoenmakersknecht Martinus Groothuis, die al 8 jaar bij hem in dienst was. De kaart is in bezit van Ans Groothuis-Bult.

In elk geval krijgt men een redelijk inzicht in de samenstelling van de verschillende familietakken en hun generaties waarmee een prachtig beeld van de familieverbanden ontstaat.

Hier en daar roept dit ook weer vragen op vanwege ontbrekende duidelijkheid. Het verhaal is dus zeker niet compleet. Het is een stand van zaken waarin regelmatig aanpassingen plaatsvinden of nieuwe gegevens worden toegevoegd.

Nalatenschap J.H. Degenhart

Door: Flip Tepper

Aan de vermoedelijke erfgenamen van mevrouw Jantina Hinderika Degenhart, weduwe van de heer Karel Philipp Eggen". Zo luidde de brief die mijn vader in december 1957 ontving. Nu, 60 jaar later, heb ik een poging gedaan om genoemde brief te ontcijferen. Uiteindelijk ontving mijn vader een erfenis van f 51,84.

De notaris zocht begrijpelijkerwijze naar de voorouders (kwartierstaat) en de nakomelingen van die voorouders (parenteel), omdat mevrouw Degenhart geen naaste familie had. De combinatie van een kwartierstaat en meerdere parentelen laat zich wat moeilijk presenteren, maar door uit te gaan van het individu en niet van het gezin als basis lukt dat prima.

Parenteel en kwartierstaat gecombineerd

Personen zijn vermeld in volgorde van geboortedatum. Elke persoon is geïdentificeerd met zijn / haar geboortedatum, geboortenaam (en datum van overlijden). Datusms zijn weergegeven in de volgorde JJJMMDD (Jaar Maand Dag). Het achtervoegsel AD geeft aan dat het een aangenomen datum betreft.

De volgende afkortingen zijn gebruikt:

G: Geboren (plaatsnaam),
O: Overleden (plaatsnaam),
B: Begraven (plaatsnaam),
M: Moeder,
V: Vader,
P: Partner,

D: Dochter,
Z: Zoon,
K: Kind.

Ontbrekende gegevens zijn overgeslagen.

Wat de notaris gevonden heeft...

De notaris heeft uiteindelijk de nodige gegevens boven water weten te krijgen. Hierna heb ik een deel van zijn bevindingen opgenomen op de wijze zoals hiervoor aangegeven. De volledige lijst is te vinden op de website van de NGV, afdeling Twente (zoek op: Parenteel Stamboom Degenhart).

Om u het lezen wat gemakkelijker te maken, zijn de voorouders (kwartierstaat) van 18760820 Jantina Hinderika Degenhart vet gedrukt.

17760000AD Annigjen Antonius (de Vrede). P: 17760000AD Jakob Jans (Boer). D: 18010218 Wiechertje Jacobs Boer. D: 18030000AD Geertje Jakobs Boer. D: 18050000AD Elsjen Jakobs Boer. D: 18060616 Jantje Jakobs Boer.

17760000AD Jakob Jans (Boer). P: 17760000AD Annigjen Antonius (de Vrede). D: 18010218 Wiechertje Jacobs Boer. D: 18030000AD Geertje Jakobs Boer. D: 18050000AD Elsjen Jakobs Boer. D: 18060616 Jantje Jakobs Boer.

17800000AD Geesje Derks Vosman. P: 17800000AD Hilbrand Abels Degenhart. Z: 18100000AD Jan Tonnis Degenhart. Z: 18120000AD Abel Degenhart. D: 18130000AD Jantje Degenhart. K: 18140000AD Degenhart. K: 18150000AD Degenhart. K: 18160000AD Degenhart. K: 18170000AD Degenhart.

17800000AD Hilbrand Abels Degenhart. P: 17800000AD Geesje Derks Vosman. Z: 18100000AD Jan Tonnis Degenhart. Z: 18120000AD Abel Degenhart. D: 18130000AD Jantje Degenhart. K: 18140000AD Degenhart. K: 18150000AD Degenhart. K: 18160000AD Degenhart. K: 18170000AD Degenhart.

...

18580000AD Jacob Oorburg.

18760000AD Karel Philipp Eggen. P: Jantina Hinderika Degenhart.

18760820 Jantina Hinderika Degenhart. 19550117. G: Meeden. O: Haren. M: 18460000AD Jantje Brouwer. V: 18420228 Derk Degenhart. P: 18760000AD Karel Philipp Eggen.

Suggesties en verbeteringen

Mocht u een slimmer idee, verbeteringen of aanvullingen hebben of toch wel eens willen weten wat er nu precies in die brief van de notaris stond, stuur dan een e-mail naar flip.tepper@gmail.com.

Vakantiefoto genealogie

Door: Jan Aaldenberg

Tijdens mijn vakantie in Greetsiel (Ostfriesland, Duitsland) heb ik deze foto geschoten. De gevelsteen bevond zich in de nok van de voorgevel van een historisch pand aan de visserijhaven van het dorp.

“1741 Tobias Wilhelm Damm x Elke Ubben Ehleite”

Thuis gekomen nog even gezocht op internet en jawel ook in Nederland komen deze achternamen voor. Wat is er bekend over deze twee echtlieden?

Tobias is gestorven op 25 februari 1766. Elke is op 6 november 1747 gestorven. Beiden zijn begraven in Greetsiel. Tobias is na het overlijden van Elke nog een keer getrouwd. Op 25 juli 1751 treedt hij in het huwelijk met Maria Juliana Tjaden. Zij sterft op 20 juni 1757.

Is deze gevelsteen bijzonder? Nee, ze trok alleen mijn aandacht. Heeft u ook een leuke vakantie foto met betrekking tot de genealogie. Stuur deze dan eens naar TG.

Schrijvers gezocht!!

Door: Roy Boxman

De meesten van u zullen, net als ik, enthousiaste genealogisch onderzoekers zijn.

Als naar uw ervaringen gevraagd wordt, kunt u ongetwijfeld uren vertellen.

Vertellen over sinds lang vergeten foto's, over voorouders met een verrassend verhaal, over boeiende/leerzame ervaringen met archiefmedewerkers of over allerlei tips en trucs die handig zijn gebleken.

Kortom: in uw onderzoek zult u al van alles zijn tegengekomen.

Behalve door hierover te vertellen, kunt u ze natuurlijk ook via Twente Genealogisch delen.

Het maakt niet uit hoe lang of kort of hoe rijk geïllustreerd uw verhaal is, als het maar genealogisch relevant is.

Dus: deel uw verhaal en ervaring en mail naar tgedactie@gmail.com

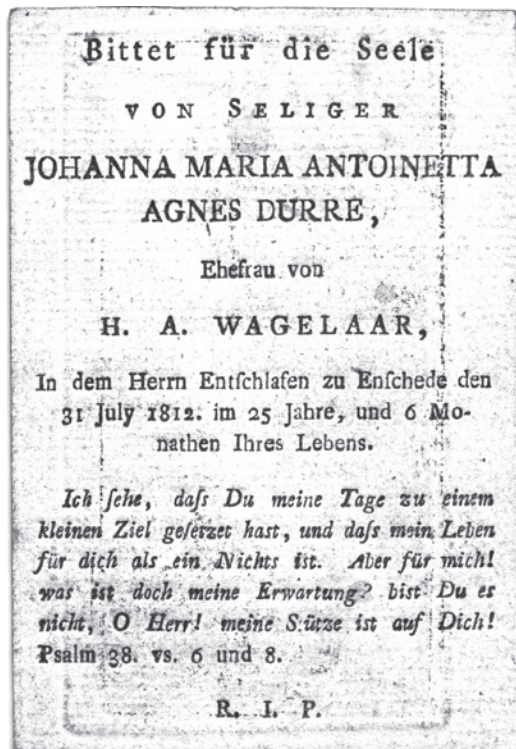
Als u vragen heeft of eerst wat meer wilt weten over publiceren in Twente Genealogisch, stuur ook dan een mail.

Bidprentje van Johanna Maria Antoinetta Agnes Dürre

Door: Marieken Scholten-Sijes

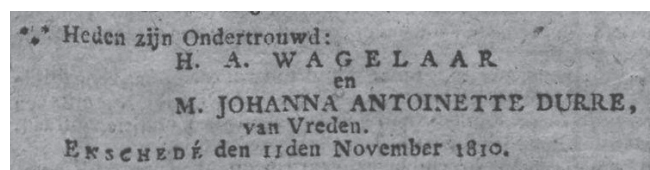
In de bidprentjes-verzameling van Jan-Willem Berns komen soms (zeer) oude prentjes voor, zoals dit van Johanna Maria Antoinetta Agnes Dürre. Op de leeftijd van 25 jaren en zes maanden sterft ze aan een langdurige ziekte, zoals vermeld staat in een Franstalige advertentie in het "Feuille politique du département du Zuiderzee". Bijzonder is dat het bidprentje is opgesteld in het Duits. De reden hiervan is onduidelijk.

Verschillende voornamen

In haar overlijdensakte wordt haar geboorteplaats niet vermeld. Wel lezen we dat ze dochter is van Johannes Hermannus Durre en Maria Fransisca Bonenkoch, beiden overleden. Een huwelijksakte is er niet, omdat het huwelijk van de overledene en haar man net tussen de kerkelijke trouwinschrijvingen en de invoering van de burgerlijke stand in valt.

Via Delpher heb ik een ondertrouwadvertentie gevonden in de "Oprechte Haarlemse courant" waarin vermeld staat dat de vrouw, in de advertentie aangeduid met M., Johanna Antoinette Durre van Vreden is. Met deze voornamen wordt ze ook vermeld bij de burgerlijke stand. Waarom het bij het bidprentje anders vermeld staat, is niet bekend.

Een tweede huwelijk

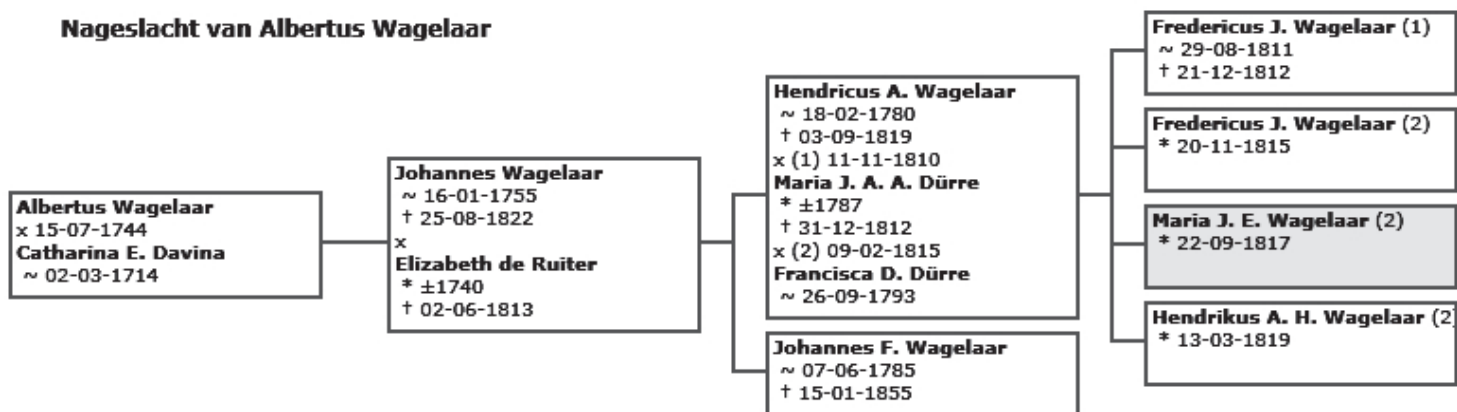
De weduwnaar hertrouwt in Enschede op 9 februari 1815 met een zuster van zijn eerste vrouw. Nu wel in het tijdperk van de burgerlijke stand en met huwelijksbijlagen. Hieruit blijkt dat de bruiden zusters zijn; beiden hebben dezelfde ouders. De tweede bruid heet Francisca Dorothea en is, zoals blijkt uit de huwelijksbijlagen, gedoopt op 26 september 1793 te Vreden. Hun ouders zijn daar ook begraven. Moeder op 14 mei 1806 en vader op 14 april 1809. Johanna Maria Antoinetta moet in Vreden geboren zijn in februari van het jaar 1787. Henricus Albertus Wagelaar was van beroep fabrikteur en zal als zodanig ook Vreden hebben aangedaan.

Voor het aangaan van dit tweede huwelijk moet dispensatie aangevraagd worden. In één van de akten van de huwelijksbijlagen staat vermeld: "wegens zijnde aangehuwde zuster des comparants voornemens zijnde met alkanderen een wettig huwelijk aan te gaan uit kracht der dispensatie van verwantschap of wel van art: 162 van het Burgerlijk Wetboek door Z:K:H: verleend, op den twaalfden January dezes Jaars nr. 70, waarvan aan mij een authentiek afschrift is geëxhibeerd".

Uit het eerst huwelijk van Henricus Albertus was een zontje geboren, Fredericus Johannes. Het kind wordt slechts ruim één jaar oud. In het tweede huwelijk worden drie kinderen geboren, Fredericus Joannes, Maria Joanna Elisabeth en Hendrikus Albertus Hermannus.

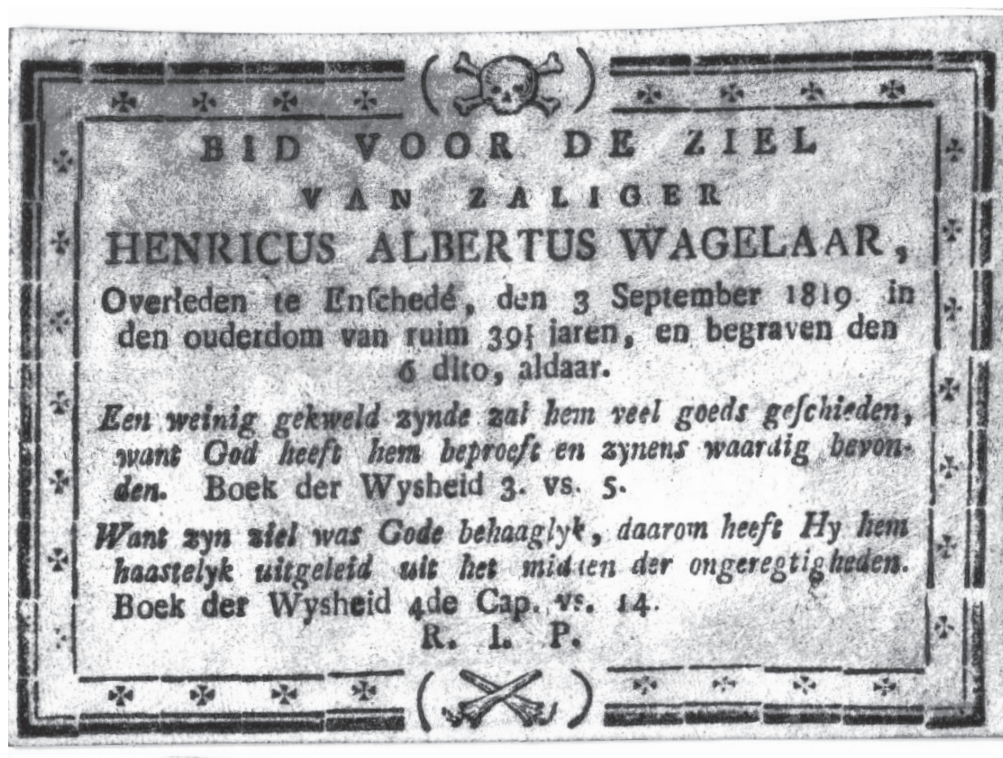
Nageslacht van Albertus Wagelaar

Verdwenen

In 1819 treft het gezin een grote slag, wanneer Henricus Albertus overlijdt. De doodsoorzaak wordt door zijn weduwe Dorothea Durre verwoord in een advertentie in de Opregte Haarlemsche Courant van 14 september 1819: "Een accident aan de tong en daarbij spoedig verval van krachten, maakte een einde aan zijn voor ons zoo dierbaar leven."

Dorothea blijft met drie jonge kinderen achter. Van haar en de drie kinderen is in Nederland geen spoor meer te vinden. Mogelijk zijn ze terug gegaan naar Duitsland.

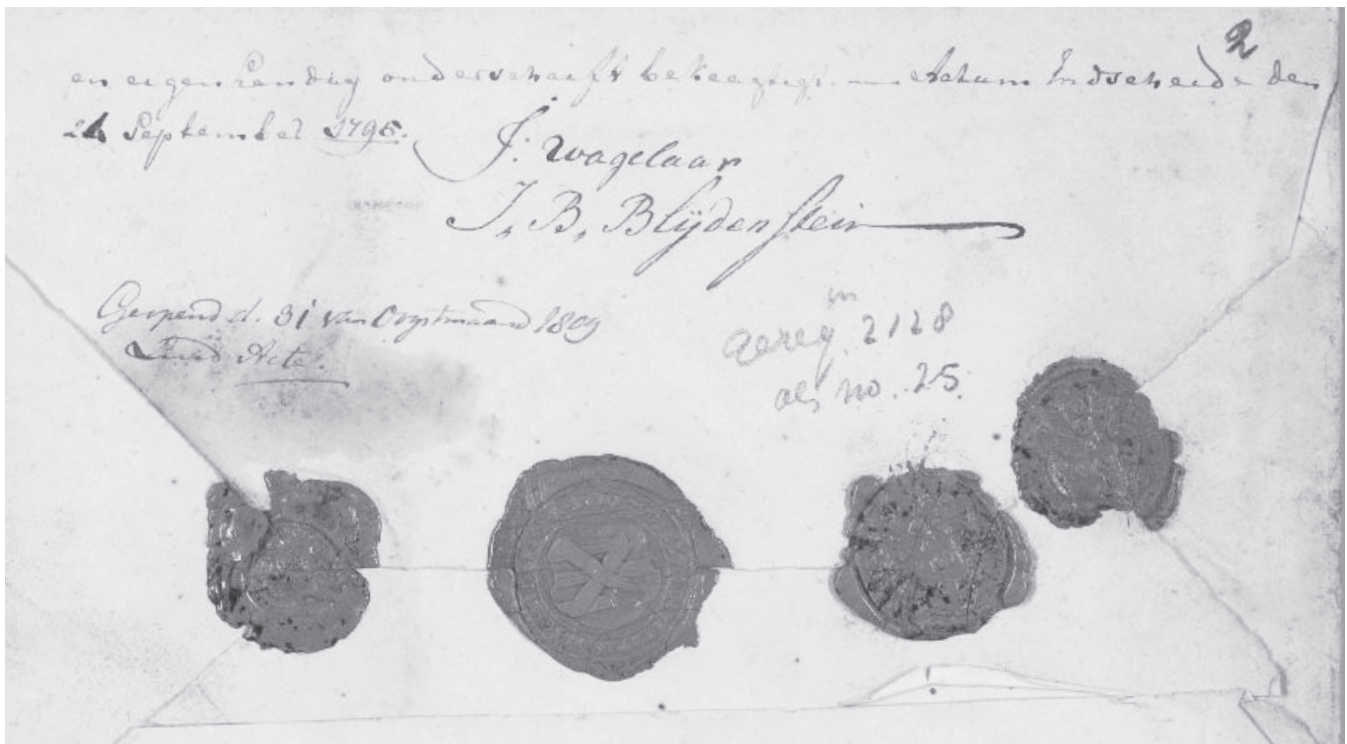

Henricus Albertus' vader, Johannes Wagelaar, was burgemeester en raadslid in/van de stad Enschede. Hij komt ontelbare keren voor in het het oud Rechterlijk Archief. Zijn zoons ontbreken bijna geheel. Van Henricus Albertus heb ik slechts één ondertekening kunnen vinden.

Bronnen

- WieWasWie
- familieadvertenties Delpher
- Burgerlijke Stand Enschede
- Twente Bestand

Colofon

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres:

NGV, Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.

Bibliotheek en andere diensten:

Kosterijland 3, 3981 AJ, Bunnik

Telefoonnummer: 085 - 105 1199

Afdeling Twente. Opgericht 1984.

De afdeling omvat de volgende gemeenten:

Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaks-

bergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van

Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten,

Tubbergen, Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe,

Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.

Afdelingswebsite:

<https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/>

Bestuur van de afdeling:

Voorzitter

Vacature

Secretaris en coördinator PR

Marieken Scholten-Sijes

Telefoon: 074-2670256

E-mail: secretaris@twente.ngv.nl

Penningmeester, coördinator cursussen en plv. afgevaardigde

Ben Schothuis

Telefoon: . 0546-862675

E-mail: penningmeester@twente.ngv.nl

Lid, coördinator bijeenkomsten en afgevaardigde

Henk Huiskes

Telefoon: 0546-562596

Lid en coördinator Twente Genealogisch

Jan Oude Munnink

Telefoon: 0541-511774

E-mail: koppelboer@hetnet.nl

Webmaster

Ben Nijkamp (tot uiterlijk einde 2018)

Telefoon: . 0541-514577

E-mail: webmaster@twente.ngv.nl

Genealogisch correspondent

Anton Hilgerink

Telefoon: 053-4765253

E-mail: correspondent@home.nl

Hoofdredacteur Twente Genealogisch (TG)

Roy Boxman

E-mail redactie: tgredactie@gmail.com

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de secretaris van de afdeling Twente.

Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend via het e-mailadres:

ledenadministratie@ngv.nl of per post via

Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.

Twente Genealogisch wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan. Het blad verschijnt vier keer per jaar rond het einde van elk kwartaal.

Abonnement

Wilt u een abonnement op dit blad, maakt u dan

€ 12,50 over op bankrekening NL98 INGB 0005 5826 43 t.n.v. Penningmeester NGV Afd. Twente, onder vermelding van uw naam en adres.

Publicatie

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met schriftelijke toestemming van de redactie, de schrijver en vermelding van de bron: Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

MMTS
Powerflush Twente

- Motor en EGR reiniging
- Automaatflushen
- Onderhoud
- Banden

MMTS
Bandenhotel

- Winter- en Zomerbanden
- Opslag voor € 30,-
- Voor particulieren/bedrijven
- Ook Ski-boxen

Helmichstraat 37 hal 7
www.mmts-denekamp.nl
Tel: 06-51138022 Oldenzaal

Lijstenmakerij
KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO
074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl

Sinds kort gecertificeerd als "Guild Commended Framer" van het Engelse Fine Art Trade Guild

www.oudelandkaarten.eu

De Financiële Managers

Persoonlijk maatwerk volgens de financiële managers

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68
7546 KC Enschede
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Telefoon 053 4782053
Mobiel 0653960460

www.drukkerijveltmann.nl

drukkerij veltmann bv
uw partner in drukwerk

Sinds 1981 produceren wij een breed pakket drukwerk, van ansichtkaart, affiche, huisstijl tot een fullcolour brochure.

Het vervaardigen van kunstkaarten, artiestenkaarten, ansichtkaarten, uitnodigingen, brochures en posters is onze specialiteit. Van ontwerp tot eindproduct, alles wordt door ons verzorgd. Zowel in kleine als grote oplagen.

Wij drukken met persoonlijke aandacht voor uw drukwerk en geven u advies voor het beste eindresultaat!

 @drukveltmann

 www.facebook.com/drukkerijveltmann

**Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Twente,
34e jaargang 2018 nr. 4**

Inhoudsopgave

Van de bestuurstafel	p. 64
Bijeenkomsten 2018	p. 65
Goed Bezig	p. 65
Ingewikkelde familierelaties	p. 67
Groene trijpen kussens	p. 68
SGWT	p. 69
Declaraties inkwartiering ruiters in Ootmarsum in 1672	p. 69
De blikken pijlers van het Parenteel	p. 76
Altijd controleren	p. 78
Stamboomonderzoek in Duitsland/Hoogeveen	p. 80
Bericht van het hoofdbestuur	p. 81
Colofon	p. 82

Van de bestuurstafel

Door: Jan Oude Munnink

Zoals u weet, is het bestuur van de afdeling al lange tijd op minimale sterkte. De omvang van het aantal bestuursleden wordt nog minder: Henk Huiskes heeft besloten zijn functies neer te leggen en dat heeft direct gevolgen voor het organiseren van de lezingen, het organiseren van de Twentse Voorouderdag en het vertegenwoordigen van de afdeling bij de landelijk vergaderingen. Henk heeft zich op een nauwgezette wijze ingezet om zijn taken te vervullen en dank daarvoor is echt niet in een paar woorden uit te drukken. Henk bedankt voor het vele werk dat je voor de afdeling in de afgelopen jaren verzet hebt.

Helaas moeten we ook afscheid nemen van Roy Boxman. Het eindredacteurschap van Twente Genealogisch vraagt van hem meer tijd dan hij beschikbaar heeft. Roy heeft op een zeer accurate wijze zijn taak als eindredacteur van TG vervuld en er bijzonder veel tijd ingestoken. Het afdelingsbestuur bedankt hem voor het vele werk en de tijd die hij in TG geïnvesteerd heeft. Wel moest Roy voortdurend op zoek naar kopij. Dat komt mede doordat leden van de afdeling structureel te weinig kopij aanleveren en dat mogen alle leden zich best aantrekken: geen kopij betekent onherroepelijk het einde van TG.

Misschien is het u opgevallen dat de TC Tubantia de wekelijkse bijlage Stad en Land heeft laten vervallen. Het Twentse gehalte van deze krant heeft naar mijn mening daardoor een forse deuk opgelopen. Mede als gevolg van de vernieuwde opzet van de krant worden er ook geen berichten meer geplaatst over bijeenkomsten in de regio. Daardoor wordt er dus ook geen aankondiging gedaan van onze maandelijkse bijeenkomsten. Belangstellenden en mogelijk toekomstige leden worden mede daardoor niet meer bereikt. De TC Tubantia heeft waarschijnlijk gekozen voor een meer landelijke aanpak met een versterking van het AD-gehalte. Of dat tegemoet komt aan de wensen van de lezers is mij niet bekend.

Zoals u weet heeft ook onze webmaster Ben Nijkamp zijn werkzaamheden neergelegd en wordt het werk, inclusief de vele omzettingen in verband met de nieuwe website, al geruime tijd gedaan door Marieken Scholten. Bovendien doet ze als secretaris ook nog eens de PR en verzet ze veel werk bij het digitaliseren van bidprentjes. De huidige minimale bezetting van het afdelingsbestuur leidt tot een voorspelbaar gevolg. Als lid van de afdeling moet u inzien dat toekijken, betekent dat op termijn de afdeling Twente opgeheven wordt en, net als andere afdelingen met identieke problemen, overgedragen wordt aan het hoofdbestuur.

U vindt mij misschien cynisch? Ja, maar de realiteit is niet anders.

Valt er niets positiefs te melden? Jawel. Het hoofdbestuur is druk bezig om de kwaliteit van de nieuwe website te verbeteren en klantvriendelijker te maken. Dat vraagt echter wel tijd en van uw kant geduld. Bovendien kampt ook het hoofdbestuur met gebrek aan deskundige vrijwilligers om alle beoogde doelen te realiseren. Daarnaast heeft het hoofdbestuur geconstateerd dat er nogal wat leden zijn die hun contributie over 2018 niet betaald hebben. (Als u dat nu nog niet gedaan hebt, kijk dan uw mailbox inclusief de spam map eens na!) De landelijke begroting van 2019 is helaas niet dekkend. Er is een tekort dat uit reserves gedekt moet worden van ruim €75.000.

Nog meer positiefs. Bij het verwerken van de collectie bidprentjes van Jan Willem Berns is er vanuit Hoogeveen hulp aangeboden door de heer Jan Pol die medewerkers met een handicap van het bedrijf Cosis begeleidt. Zij scannen voor ons de bidprentjes en geven ze daarna een naam waarmee wij de indexen kunnen vullen. Voor ons een prima oplossing om de duizenden bidprentjes uit de erfenis te verwerken.

NB

Binnen het bestuur is er een gesprek geweest over de motieven van Henk Huiskes om zijn taken binnen het bestuur neer te leggen. Het resultaat is aan de leden medegedeeld.

TG nummer 1 – 2019

De volgende TG verschijnt eind maart 2019.

Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 8 februari 2019.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak.

Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg-bestand in hoge kwaliteit, niet verkleinen!

U kunt uw bijdrage mailen naar: koppelboer@hetnet.nl

Bijeenkomsten 2018

Door: *Marieken Scholten-Sijes*

De data voor de bijeenkomsten in het eerste halfjaar van 2019 zijn iedere tweede zaterdag van de maand, te weten 12 januari, 9 februari, 9 maart, 13 april en 11 mei.

Op zaterdag 12 januari 2019 verzorgt mevrouw Els Leijs een lezing met als titel *DNA wijst de weg!*

Na afloop van de lezing op 13 april wordt de afdelingsledenvergadering gehouden. Leden met een profiel krijgen daarover apart informatie.

In principe vinden alle bijeenkomsten plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur.

De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur.

Tijdens de bijeenkomsten zijn meestal aanwezig: het bestuur; boekentafel; algemene afdelings- en NGV-informatie; de Genealogische Databank Twente (GDT) en de scans van onze bidprentjes en rouwbrieven.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website: <https://ontdekkouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/> en dan naar "agenda".

Goed Bezig

Door: *Erik Wiersma*

Overgenomen uit Amstelland #108, Periodiek van de NGV Afdeling Amsterdam e.o (integraal en ongeredigeerd)

Waarom ik mijn y-DNA liet testen? In een notendop: omdat ik hoop dat ik door mijn biologische stamboom te volgen verder kan komen met mijn juridische stamboom. Daarnaast ben ik in mannelijke lijn de laatste bij wie het kan (in de vrouwelijke lijn zijn we al twee generaties verder.)

En ☞ een nieuwer argument ☞ nu ik weet dat mijn wortels in mannelijke lijn langer geleden (ver) buiten Europa liggen, wil ik de ontwikkelingen in die haplogroep graag goed volgen.

Ben ik echter wel goed bezig, vraag ik me in toenemende mate af.

Een genealogische DNA-test is eigenlijk niets anders dan het testen van wat wangslim op bepaalde DNA-kenmerken. Niets bijzonders. Althans, zo dacht ik er tien jaar geleden over toen ik bij mezelf zo'n DNA-test liet doen.

Hoe belangrijk is de individuele privacy?

Als ik nu terugkijk op die tijd, was toen niet alleen de onderzoekstechniek nog niet zo goed ontwikkeld maar het denken over alle risico's en dilemma's van dit soort DNA-onderzoek evenmin. Natuurlijk had mijn stamboomprogramma toen ook al een privacyfilter. En de Wet Persoonsregistratie hing in de lucht. Maar niemand die mij toen aansprak over deze kwestie. Heel jammer, vind ik

nu. Een groot verschil met alle reuring veroorzaakt door de nieuwe Europese wetgeving rond persoonsgegevens, die mei 2018 – wat mij betreft eindelijk -volledig van kracht wordt.

Dit kan er al een tijdje

Dat uit medische DNA-tests ☞ ook bij toeval ☞ kan blijken dat je aanleg hebt voor een ernstige ziekte, wist ik toen al wèl. En ik had met eigen ogen gezien hoe belastend deze wetenschap kan zijn. Niet alleen voor de persoon zelf, maar ook voor diens kinderen, broers, zussen en ouders. Bovendien had niet ieder van hen dat eigenlijk willen weten.

Door televisieseries als Crime Scene Investigation en Bones wist ik eveneens dat met mijn DNA ikzelf of mijn kinderen, mijn ouders, broers en zussen met de (plaats van een) delict verbonden kunnen worden. Sterker nog: dat kan ook met hun DNA! Eind 2017 vraagt de politie, niet voor de eerste keer, in dit geval 133 Nederlanders om wangslim af te staan voor een DNA-verwantschaps-onderzoek. Daarmee hoopt de politie, na een eerder succes in de zaak Marianne Vaatstra, eindelijk de verkrachting en moord op een jong meisje in Zaandam op te lossen. Inderdaad komt men dan via een familielid uit bij de huidige verdachte. En in Zuid-Limburg proberen ze het nu ook zo.

Genealogie en DNA-resultaten

Als genealoog ben je eigenlijk altijd bezig met personen die al lang dood en begraven zijn. Maar door jouw DNA te laten testen om genealogische redenen, betreed je het gebied der levenden. En stoot ook jij, net als bijvoorbeeld in de gezondheidszorg en de rechtspraak, op **ethische** dilemma's.

Voorbeelden? Uit de testresultaten kan blijken dat jouw afstamming heel anders in elkaar zit dan je altijd dacht te weten. Ben je er op voorbereid dat je opa niet je biologische opa is? Of dat je nog een geadopteerde zus hebt, of een (half-)broer. Of dat je niet alleen slavenbloed hebt maar ook slavenhalersbloed. Of dat je een 'koekoeksjong' bent (van de slager of de melkboer of...) (Kent u De Passievrucht van Karel Glastra van Loon nog?) Of... Vul zelf maar aan.

Geen simpele kwesties. Om over **juridische** problemen rond de bescherming van de privacy van personen nog niet eens te spreken. Wie is bijvoorbeeld eigenaar van de gegevens, hoe slaan we gegevens op, wie mag die gegevens inzien?

Bezint eer ge begint

Het is hard werken, DNA-uitslagen in je genealogisch onderzoek gebruiken. Natuurlijk zijn er ook succesverhalen. Variërend van geadopteerden die (familie van) hun biologische ouder(s) vinden, anderen die via DNA-onderzoek een verdwenen streekarchief kunnen omzeilen, en hun vermoedens bevestigd zien dat er in die streek voorouders van hen woonden. En bijvoorbeeld zij die een duidelijke DNA-link vinden tussen hen en personen waarvan ze nog nooit gehoord had en waarbij die verbinding na aanvullend archiefonderzoek inderdaad blijkt te kloppen. Maar niet iedereen krijgt bruikbare resultaten!

DNA en NGV

DNA-onderzoek is een heel krachtig instrument waar je alleen daarom al heel zorgvuldig mee om moet gaan. Ook binnen de NGV zijn er steeds meer mensen bezig met DNA. Niet alleen met 'streek'-gebonden DNA of met de vader-zoon lijn, maar ook in de moeder-dochter richting. Alleen besteden we daar als vereniging nog lang niet zoveel aandacht aan dan aan meer traditionele vormen van onderzoek.

En worden er binnen de NGV wel impliciete en expliciete grenzen gesteld aan waar de NGV zich zou moeten bezighouden. Zo ziet Toon van Gestel elders in dit blad redenen om vaderschaps-of verwantenonderzoek uit te sluiten. En richt het DNA-Beneluxproject waarmee de NGV zich verbonden heeft, zich uitsluitend op Y-DNA. Onverstandig lijkt me dat omdat wat ik voor het gemak 'de rest van in familiegeschiedenissen geïnteresseerd Nederland' noem, dat andere mt-en x-DNA wel betreft bij hun onderzoeken. En ook dat aanpalende vaderschaps-of verwantenonderzoek wél doet.

Dit is een persoonlijk relaas. Een pleidooi ook om als NGV uit de zijlijn te komen en het DNA-onderzoek te omarmen. En werk te maken van het adviseren, voordoen, resultaten bekend maken, en het stimuleren van onderzoek op dit gebied. Wat vindt u daarvan?

Extraatje: Mini lees-en luisterlijstje over koekoekskinderen. Als genealoog moet je niet bang zijn voor koekoeksfamilieleden. Als een beetje ervaren onderzoeker -lezer en filmkijker -weet je dat dit er in zit respectievelijk in kán zitten. (Overigens eerder een kans van 1 à 2 procent dan 10 volgens de Vlaamse geneticus Maarten Larmuseau.) Tegenwoordig zou je je daar niet meer voor hoeven schamen!

De Passievrucht Karel Glastra van Loon

Pearl Jam Alive ('So, she said, have I got a little story for you. What you thought was your daddy ...')

Kid Creole and the Coconuts, 'Tropical Gangsters'

(Oh, Annie, I'm not your daddy)

Ingewikkelde familierelaties

Door: Anita Klinge

Vroeger kwam het nogal eens voor dat familie met familie trouwde. Zo ook in onze familie waar mijn grootouders van vaders kant achterneef en achternicht van elkaar waren. Dit was ook de aanleiding voor mijn zoektocht naar de familiegeschiedenis van de familie Klinge. Mijn grootouders Gerhardus en Jantje Klinge deelden dezelfde overgrootvader. Hun vaders, Gerrit Klinge en Jan Klinge, waren neven en hun overgrootvaders, Sijmen Klinge en Hilbert Klinge, waren broers en de zonen van Jan Beenen Klinge, geboren op 18 mei 1783 in Havelte als zoon van Beene Jans Krikke. Jan Beenen had een andere achternaam dan zijn vader, omdat er in het doopregister abusievelijk de naam Klinge is opgeschreven in plaats van Krikke. Hiermee was Jan Beenen de eerste Klinge in onze familie. 140 jaar later, in 1923, trouwen zijn achterkleinkinderen Gerardus Klinge en Jantje Klinge met elkaar.

Gerardus en Jantje Klinge (bron: familiearchief auteur)

Nog meer familierelaties

Naast deze familierelatie bleken er nog meer familierelaties te zijn. Om te beginnen met mijn overgrootmoeder Aaltje Tiegelaar en haar moeder Janna Lassche. Mijn overgrootmoeder Aaltje Tiegelaar wordt geboren op 28 augustus 1854 in Avereest als enig kind van Jan Tiegelaar en Janna Lassche.

Meerdere verhuizingen

In oktober 1855, als Aaltje 1 jaar oud is, overlijdt haar vader Jan Tiegelaar en blijft Janna alleen achter met haar dochter. Janna trekt met haar dochttertje weer in bij haar ouders die op 1 mei 1855 vanuit Zuidwolde naar Avereest zijn verhuisd.

In juni 1862 verhuist de hele familie Lassche, inclusief Janna en Aaltje, van Avereest naar Hardenberg. Janna en haar dochter Aaltje verhuizen later weer terug naar Avereest waar ze tot maart 1870 blijven wonen.

In maart 1870 verhuizen moeder en dochter terug naar Hardenberg. De vader van Janna is in 1863 overleden en haar moeder verhuist in 1874 naar Coevorden.

Janna ontmoet in Hardenberg Sijmen Klinge en in 1873, als Aaltje 19 jaar is, hertrouwt haar moeder met Sijmen Klinge. Samen krijgen ze in 1875 nog een zoon, Hendrik Klinge. In 1891, als hun zoon 16 jaar is, overlijdt Sijmen Klinge.

Sijmen Klinge heeft uit zijn eerste huwelijk met Grietje Maatjes negen kinderen. Acht kinderen overlijden al op jonge leeftijd door ziekte, de meesten in 1872 en 1873 tijdens de pokkenepidemie. Na de geboorte van hun jongste kind in 1873 overlijdt ook Grietje. Sijmen Klinge blijft dan alleen achter met zijn zoon Jan die dan 15 jaar is.

Aaltje Tiegelaar (bron: familiearchief auteur)

Sijmen hertrouwt

Zoals gezegd hertrouwt Sijmen Klinge in 1873 met Janna Lassche. Hiermee worden Jan Klinge en Aaltje Tiegelaar stiefbroer en stiefzus en als in 1875 Hendrik Klinge wordt geboren, delen ze een halfbroer.

Jan Klinge, de zoon van Sijmen Klinge uit zijn eerste huwelijk, trouwt in 1888 in Purmerend met Marijtje Franzen. Het stel krijgt elf kinderen, waaronder mijn grootvader Gerhardus Klinge.

De dochter van Aaltje trouwt in 1877 met Gerrit Klinge. Deze Gerrit is een neef van haar stiefvader Sijmen Klinge, (een zoon van zijn broer Hilbert). Ze krijgen zeven kinderen, waaronder mijn grootmoeder Jantje Klinge.

Gerhardus Klinge, de zoon van Jan Klinge, en Jantje Klinge, de dochter van Aaltje Tiegelaar, trouwen in 1923 in Bergentheim. Ze zijn achterneef en nicht (ze delen dezelfde overgrootouders), maar twee van hun ouders zijn ook stiefbroer en stiefzus en delen dezelfde oom Hendrik Klinge, de halfbroer van zowel Jan Klinge als Aaltje Tiegelaar.

Jan Klinge (bron: familiearchief auteur)

Meer informatie

Meer informatie over de familie Klinge kunt u vinden op onze website, <https://klinge-krukkert.jimdo.com>, of onze facebook-pagina, <https://www.facebook.com/KlingeKrukkert>.

Groene trijpen kussens

Door: Marieken Scholten-Sijes

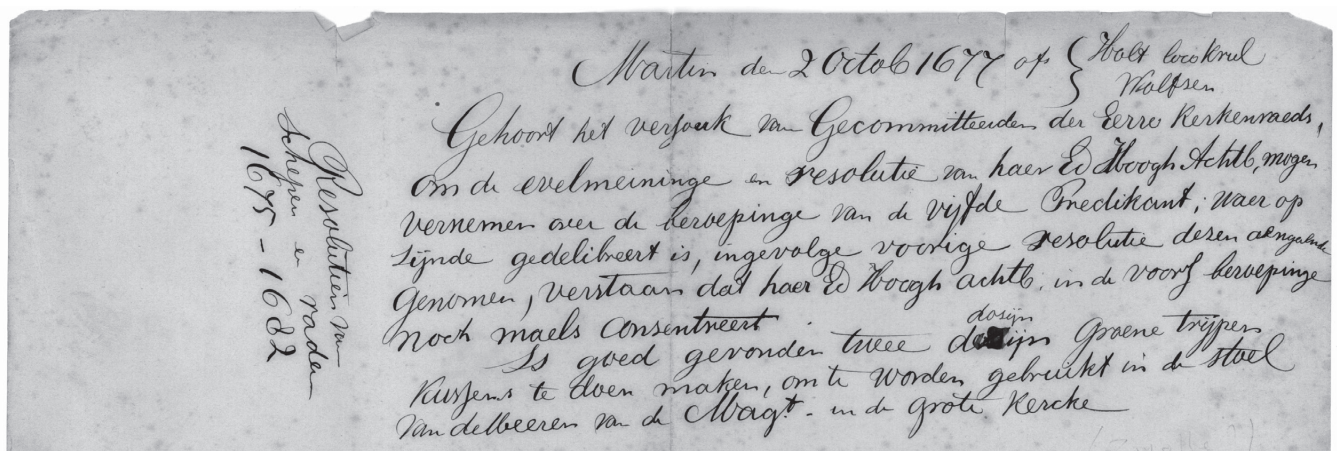
De goeude burgerij werd er altijd al van verdacht niet van het pluche te willen wijken. Hier een document dat toont dat de kussens ook nog van goede kwaliteit moesten zijn.

“Marten den 2 Octob 1677 op Holt loco Krul Wolfsen Gehoort het versouk van Gecommitteerden der Eerw Kerkenraeds, om de evelmeininge en resolutie van haar Ed Hoogh Achtb, mogen vernemen over de beroepinge van de vijfde Predikant, waer op zijnde gedelibreert is,

involge voorige resolutie dezen aengaende genomen, verstaan dat haer Ed Hoogh Achtb in de voorschreven beroepinge noch maels consentreert. Is goed gevonden twee dosijn groene trijpen kussens te doen maken, om te worden gebruikt in de stoel van de Mag(istraat) in de grote Kercke.”

Bronnen

Oud Archief Oudheidkamer Twente, O S 50, Beroeping vijfde predikant. Resolutien van schepen en raden, 1675-1682

SGWT

Door: Jan Oude Munnink

Dit is de afkorting die staat voor Stichting Genealogisch Werkgroep Twente. De stichting is opgericht in 2000 en stelt zich ten doel: het onderzoeken, het transcriberen en het publiceren van historische bronnen. Hiermee wordt de toegankelijkheid van bronnen en genealogisch onderzoek bevorderd.

Het werkgebied voor het bewerken en publiceren omvat globaal de regio Twente.

Transcriberen is het in leesbaar schrift verwerken van teksten in oud-schrift. De stichting heeft DTB-boeken en andere bronnen getranscribeerd zodat u deze thuis digitaal, in de vorm van Pdf-bestanden, kunt raadplegen. Vanaf 2005 worden alle transcripties ook gepubliceerd en verwerkt op verschillende regio-cd-roms of dvd's.

Het getranscribeerde markeboek van de Eschmarke (gelegen in de huidige gemeente Enschede) is in boekvorm uitgegeven.

De prijs voor cd's is voor NGV-leden €5,00 exclusief €4,00 verzendkosten. De prijs van de dvd's is voor NGV-leden €7,50 exclusief €4,00 verzendkosten. Niet-leden betalen €1,00 meer.

De cd's en dvd's zijn ook verkrijgbaar op de bijeenkomsten van de afdeling Twente in de Stefanshof in Borne. U moet in dit geval wel uw lidmaatschapsnummer kunnen doorgeven.

Meer weten over de inhoud? Raadpleeg dan de website van de SGWT: <http://www.sgwt.nl>

Declaraties inkwartiering ruiters in Ootmarsum in 1672

Door: Marieken Scholten-Sijes

In het archief van de Oudheidkamer Twente bevindt zich een afschrift van de declaraties ingediend door de inwoners van Ootmarsum. Dit betreft de kosten gedaan ten behoeve van de inkwartiering van de ruiters van de vorst van Mecklenburg gedurende drie dagen in juni 1672. Het geeft een goed beeld van de (hoofd)bewoners van Ootmarsum. In het gidsje, in 1930 uitgegeven door de VVV van Ootmarsum, wordt over deze periode het volgende vermeld.

“Den 21 Mei 1672 is de Bisschop van Munster wederom zeer onverwacht Ootmarsum binnengetrokken met eene groote macht ruitery onder den Generaal Von Nagel, die des anderen daags naar Almelo is gemarcheerd. Omstreeks eene maand later op 22 Juni was het weder de Vorst van Mecklenburg, die met ongeveer 600 paarden de stad binnentrok en weliswaar reeds op 25 Juni weder naar Almelo is vertrokken, echter na in de stad groote schade te hebben doen aanrichten, welke volgens taxatie, voor Ootmarsum 3091 caroliguldens en door het logeeren der troepen voor de buurtschappen 1455 caroliguldens bedroeg.”

Overigens was dit niet de eerste en laatste keer dat Ootmarsum werd geteisterd door doortrekkende troepen, die soms heel lang werden ingekwartierd. Onder andere tijdens de eerste Münsterse oorlog van 1666

De declaraties verschillen enorm in de details van de door de troepen genoten verteringen. Zo meldde **Joan Staverman** kort maar krachtig: “1672 den 22 Junij wed: Hend. Staverman een billet gehadt van 3 personen en 3 perden tsamen 3 dagen en 3 nachten an spijsse en dranck haver en hoij 15 gld.” **Derrick Tijdeman** was zeer summier in zijn rekening: “Anno 1672 den 24 Junius hebbe ick gehaedd 5 Ruiters des daeges gereeckent voor eenen gulden Facit 15 gld.” **Hendrick Stegginck** kon het met nog minder af: “Ao 72 die meckenlerborchgers ruitert 3 guld 4 st. tweten 2 ruiters.” Nu hadden ze ook alleen maar ruiters ingekwartierd gehad.

Het kon ook anders. Als er een ritmeester ingekwartierd werd, waren er veel meer monden te voeden en ook vele paarden. Dan werd de rekening vrij gedetailleerd ingediend.

“Rekeninge wat den Ritmeester met 12 perde en selfs negender in dre nachten bij mij onderschreven hebben vertert.”

<i>“Erstlick voer 20 gulden haver dito</i>	20 - 0
<i>ende negen gulden an hoij ad. 5 st. de nacht</i>	9 - 0
<i>idem anderhalve tonne bier ad 6 gl. facit</i>	9 - 0
<i>an kost voer 9 personen en de maeltijd voer 5 st: ad 72 maltijden facit</i>	18 - 0
<i>item eenen schincken met gelanget ad 10 pondt het ponde ad 5 stu:</i>	2 - 10
<i>item met gelanget 6 kannen [...] wijn ad 10 stu: de kan en</i>	
<i>1 kan Ettick in 9 kanne bier tesamen</i>	3 - 17 ½
<i>item gedronken voer 2 gl. brandewijn</i>	2 - 0
<i>Summa</i>	64 - 7 ½

Albert de Meijer”

Een onbekende had te gast: *“Van den 21 st. bij den 25 Junij Leutenant Topscheer mit seijne haussfrauwe maagt ondt diener H. Cornet Buechfeltz mit 2 dienaren ondt ein junge mit ein ander 7 pfeerden militierende”*. Wat hem dat kostte is onbekend. Het vervolgblad ontbreekt.

Ook **Wolfgang Kohlstadt** had het niet getroffen. Bij hem logeerden: *“Herr Hauptman Bles van die trajoner mitt beij sich habenten 3 Dieners ein Tampoir und 8 Peerden.”* Zijn rekening is zeer gedetailleerd.

<i>den 22 dito Herr Hauptmans abentmahlties</i>	‘ - 6
<i>dito 4 diener abentmahlties a 3 stub.</i>	‘ - 12
<i>Beer abents 2 vahn 2 kan</i>	‘ - 15
<i>dito abents 3 scheppel haber ad 40 stub.</i>	3 - ‘
<i>dito 8 Peerden obernacht Rauchfutter 5 st.</i>	2 - ‘
<i>den 23 dito Herr Hauptman mit Leutenambt Bles mittagsmahl</i>	‘ - 12
<i>dito 4 Diener mittagsmahl</i>	‘ - 12
<i>dito 4 diener abentmalzeit</i>	‘ - 12
<i>Beer tages [...] Hauptman sijn gesten und dieners 6 vahn</i>	‘ - 16
<i>dito abents vor die Peerdt 2 scheppel Melz</i>	2 - 10
<i>dito obernacht 8 Peerdt Rauchfutter</i>	2 - ‘
<i>den 24 dito He Hauptman mitt beij sich habent en 3 gasten oude officiren mittagsmahlties</i>	1 - 4
<i>dito abents vor die Peerdt 2 scheppel Mellz</i>	2 - 10
<i>dito Peerdt obernacht Rauchfutter</i>	2 - ‘
<i>den 25 dito Hr Hauptman morgen brott</i>	‘ - 4
<i>dito 4 dieners morgen brott à 3 stub.</i>	‘ - 12
<i>Beer 2 vahn</i>	‘ - 12
<i>Hern He Hauptman sijn Linnen wie auch vor die Knechte waschen lahten betalt</i>	‘ - 18 (?)
<i>Noch 4 Pundt seeppe mittgeben mussen</i>	‘ - 12
<i>Noch vor 2 tage kolte kuche und Beer flassen futter mitgelangt</i>	2 - 10
<i>Hem an Tabac und Brandwijn gelagt</i>	‘ - 12
<i>Summa</i>	29 gl. 17 st.

Het kwam vaker voor dat er proviand en dergelijke voor de verdere veldtocht meegegeven moest worden. Zo meldt **Berent Hijljiigeenk** dat hij *“met gedan op de reijse en half hofet met en pekel stoeck met 4 stuv en wijtte broet 1 - 10 en morch met gedan een ter pennink 1 - 10”*

Hinderick van Bentijem was kwijt aan reisproviand: *“har met gedan 12 an wijtebrot 1 - gull 10 stu an fleis noch 6 stuer an brande wijn.”*

De weduwe van salige **Lambert Horsten** heeft *“noch mede op den wech gedaen eenen schinken van 6 pondt ennde noch 4 stuck ende beste tonge roket vlees to samen 3 gld.”*

Peter Horst geeft mee *“op den wech me gedaen 1 broet van 13 pondt bedraget 0 - 8 st. an botter 7 st. aan wegge 4 st. & 2 st. solt 1 metworst is 3 st. samen.”*

Elijasabeth ten Winckel had "en kaptein lutenant met elf perde self sesse [personen]". Aan kost en hooi en haver was ze 30 gulden kwijt en "an bier vertert en brandewin 6 gld." Daar kwam voor onderweg nog bij "tot die koelde koeckene gedaen 1 schincke van 10 pond en 1 stucke rontfleis [rundvlees] en 1 schape gebrade en brot en wittebrot met 1 tafelaecken 4 gld. 10 st. "

De inkwartiering bracht soms veel kosten met zich mee.

"Ick **Berendt Kremer** hebbe gehaet op mijn belette R: Muller mijt sijn Jungen, trumpeter und munster S. oude 6 knechte, und 2 bij den Rustwagen, to samen ik 12 meschen und ock nog 2 schilt wachten eeten und drijnk verschaffet, ittem 14 perden mit rue voder und haver. Dit boevengeschreven koostet mije rume 50 guld.
Vor plunderen undt dingen stucken too slaen, undt prigelen, mije aef
gedrungen zondages 6 dickatonen und dinxdages smorgens 5 dickatonen
und een Rikes dald: dat gedrungen gelt ik 8 dict. 50 - 0
item vor 3 dagen koest undt ber mijt genomen undt brandewin undt een
mudde molt undt ½spint solt. 9
Summa 75- 0 - 0"

Hij was niet de enige die schade leed door onachtzaamheid van de ruiters. **Jorrien ten Winckel** heeft "desse 2 voer-noemde daegen schaede geleeden van de Mekelenborger an mijn gewas op het land ongeveer 20 gl."

Berent van Delden meldt hierover: "Noch hebben die wagens een half mudde rogge verdoorven ende is van 2 mans gewerdegett voor den schaden 10 dalder - 15 gld."

De weduwe van sallige **Jan van Goer** heeft behoorlijk schade geleden. "noch mij schadde gedan ijn mijn koren ijn rogge en gerst ijn ijs dar daer foert dat men wal hadde ver bij koent dat hebbet twe mans werderrijget van en scheppel landes geseij schade geledden dan voir 7 gulden."

Bij **Henr. Palthen** meldt: "hem is mij een voeder hoij afgehaelt uijt die wijde van de Ruiters stelle 5 gl."

Er bleek door de ruiters bij vertrek geregeld een en ander gestolen te zijn "[...] noch hebben see met genoemen an speck ond een schijnck ende een paer bedde laeckken end een par kussen teeck".

Lambert Sallandt had ingekwartierd "en kartermeijster met en munsterschriever ein en knecht met 4 perde gehadt." Het kwam hem duur te staan. "Noch hebbe ik hem [de kwartiermeester] en par sulferen gespen op de schone moten gefen kosttet van sulfer en arbeidslon 2 gld. 2 st. [...] Noch is min vrouw en hemt gestolen noch en kussen buir gestolen is omtrent na gissinge werdich 2 gld. 12. 12 st."

Bij **Berendt Berendtsen**, hoedemaker, werd gestolen "en bedde laecken dat wel 36 st. wert is geweest."

Bij **Henrich Baerens** werden "1 beddelaecken ende 1 krucke gestolen 1 gld. 10 st."

De weduw **Glaserus** was kwijt "een schorteldoeck waerdich 42 st."

Van **Hendrick Lesger** werd "een decken mede genoemen beloept 3 gul."

Mr. **Berent Tente** was helemaal de klos. Hij had "een vanen jonker en 2 cnechte bei har hebbende 5 perde tot inquate- ringe gehat." Naast de kosten van inkwartiering waren er nogal wat zaken verdwenen die extra kosten met zich meebrachten [...]

"2 beddelaken afgenomen van nei dok stelle dar voer	6 - 0 - 0
ende en nie hemt genomen voer	2 - 0 - 0
2 witte bredoecken scorteldoke afgenomen stelle dar voer	3 - 15 - 0
4 elle bredoeck genomen	3 - 0 - 0
3 runderolen (? WHD) met kanten	1 - 10 - 0
1 beile genomen voor	1 - 10 - 0
meine maget an lijnen afgenomen voor	1 - 10 - 0
noch har an geldt moeten geven 2 ducatonen ad 6 gld. 6 st.	6 - 6 - 0"

Een afschrift van de laatste declaratie is niet geheel aanwezig. Er was echter een uitgebreid gezelschap ingekwartierd dat ik u niet wil onthouden. Opvallend is hier, zoals bij veel declaraties, het gebruik van de Duitse taal.

"1672 van de 21 st. bijss den 25 junij Leutenant Topscheer mit seijne haussfrauwe maagt ondt diener, H. Cornet Buechfelt mit 2 dienaren ondt ein junge mit ein ander 7 pfeerden militierende unten seijn Hochfurst. Durchl. von Meckelenburch beij mir mit genetigde gästen geconsumiert an kost waerinne das früstüchen der bedienten mit begrieffen, undt 4 viertelen schaefs gebraden so auf wach mit genommen betragt alles 15 - 4 -."

Of en hoe allen schadeloos zijn gesteld, is niet vermeld.

Hieronder de namen van de declaranten met de ingebrachte schadevordering. Van niet allen is de naam bekend. Willem Hendrik Dingeldein heeft bij zijn afschrift niet alles kunnen ontcijferen. Ook waren er declaraties zo beschadigd dat niet alles te lezen was.

Waar een vraagteken staat bij het aantal paarden, werd dat niet genoemd. Aan te nemen valt, dat dit aantal gelijk is aan het aantal ruiters of personen dat onderdak gegeven moest worden. Het verschil in kosten per persoon ligt vooral in het feit of het alleen ging om ruiters of om officieren met hun knechten en eventueel vrouwen.

Naam	Gld. - st.(-dt.)	Ingekwartierd
H. Berents	09-10-18	4 pers.en 3 paarden
Lambert Kremer	01-12-00	5 ruiters. en 5 paarden
Hendrick van Terboregt	15-03-18	5 pers. en 5 paarden
Daniel Berents	18 - 18	4 pers. en (?) paarden
Jan Bronnickhus	08-11-18	3 ruiters en (?) paarden
Elijsabeth ten Winckel weduwe de Meijer	40 - 15	6 pers. en 11 paarden
Jan Kruse	15 - 0	3 pers. en 4 paarden
Joan Henrich Staverman (vader)	27-09-18	6 ruiters, en 6 paarden
Joan Henrich Staverman (zelf)	12-08-18	4 pers.en (?) paarden
Herman Ross (?)	25 - 3	6 ruiters en (?) paarden
Gerrijt Ham	32 - 0	7 man 7 paarden
Onleesbaar	34 - 0	8 pers. en 8 paarden
Ondertekening afgescheurd	54 - 6	13 pers. en 13 paarden
Himmerijck Eijlers	38 - 2	8 ruiters en (?) paarden
Jacob Cramers	10-02-18	5 pers. en 6 paarden
Harman [?] Stuk afgescheurd		5 pers.en 5 paarden
Joest Keijsser	01-03-15	3 pers. en 3 paarden
Lambert Wijchminck schomaeker	01-02-24	2 pers. en 6 paarden
Derrick Tijdeman	15 - 0	5 ruiters en (?) paarden
Berent van Heker [? WHD]	15-07-18	5 pers. en (?) paarden
Hendrick Stegginck	03-04-18	2 ruiters en (?) paarden
Wed. Hend. Staverman	15 - 0	3 pers. en 3 paarden
Herman ten Ham	23-10-18	6 ruiters en 6 paarden
Jan Berens van Wersel	01-06-00	2 ruiters en (?) paarden
Harmen van Ledden	14 - 0	4 pers. en (?) paarden
Helmijch Kampe	19 - 0	4 pers. en 5 paarden
Jan Moeninck	5 rijkes dall	Voor vervoer [?]

Naam	Gld. - st.(-dt.)	Ingekwartierd
Willem Elfferink	19 - 0	5 ruiters en 5 paarden
Albert de Meijer	64 - 7 1/2	9 pers. en 12 paarden
Jan Egbers	85 - 0	7 (+2) en 7 paarden
Jan Kremers	35 - 0	2 pers.en ? paarden
Jan Kamp	01-10-00	4 ruiters en 4 paarden
Jenen [?] Wolbers	25-09-18	7 pers. en 7 paarden
Jan Elfferinck	15-12-18	4 ruiters en 4 paarden
J.B. Kreiinck	25 - 18	5 ruiters en 5 paarden
idem	ad bier 10 - 18	
Albert K[...]	01-12-13	4 ruiters en ? paarden
Gerrit ter Mole	13-10-18	5 ruiters ? paarden
Jan ten Winckel	15 Rijxdaelers	11 pers. 10 paarden
Berent Lambert van Weerselo	-13	5 ruiters en 5 paarden
Gerrijt Cremer Senior	30 - 16	? pers. ? paarden
Mathias Holst	21-07-18	4 pers. en 5 paarden
Jan Wilmis	17-03-18	5 (?) personen en ? paarden
Hermen Loefeelijnck	04-05-18	2 ruiters en ? paarden
Jan Schabusch	15-07-18	2 pers. en 7 paarden
Lambert Sallandt	20 - 18	3 pers. en 4 paarden
Eegbert van Benthem	18 - 0	3 pers. en ? paarden
Willem Monck hoff	16-04-18	6 ruiters en ? paarden
Henderick van Langen	29-03-18	7 ruiters en 7 paarden
Wolfgang Kohlstadt	29 - 17	5 pers. en 8 paarden
Hugo van Bevervoerden	48 - 9	5 pers. en 6 paarden
Jan Wijlmes junior	17-04-18	Voor voer
idem	04-05-18	3 ruiters en ? paarden
Henderick Groneveld	04-05-18	3 pers. ? paarden
Gerrit Grutten	20 - 0	5 dragonder en ? paarden
Berendt Berendtsen hodemaeker	22 - 16	6 ruiters en 6 paarden
Jan Rosens	17-10-18	5 ruiters en 5 paarden
Berent Hijllygeenk	20-02-18	4 ruiters en 4 paarden

Naam	Gld. - st.(-dt.)	Ingekwartierd
Willem Momck hoff	16-04-18	6 ruiters en ? paarden
Hermen Gerrijtsen	23 - 0	4 ruiters en ? paarden
Hinderick van Bentijem	23-11-18	6 ruiters en ? paarden
Jorrien ten Winckel	25 - 16	6 pers. en ? paarden
Hijnderck hode maker	01-06-00	2 ruiters en ? paarden
Jan Spenckelinck	22-10-18	6 ruiters en ? paarden
Weduwe Cuijpers	42 - 10	6 pers. en ? paarden
Berendt van Delden	38 - 5	6 ruiters en ? paarden
Idem	15 gld.	Aan schade
Lambert Horst	41 -12	8 pers. en 8 paarden
Weddeue van sallige Jan van Goer	01-07-00	6 ruiters en ? paarden
Petter Hoerst	20-05-18	6 ruiters en ? paarden
Reint Tiberinck	15 - 0	6 ruiters en ? paarden
Gert Peters	01-10-00	3 ruiters en frouwe en ? paarden
Gert ten sant ffaert	19 - 0	3 ruiters en 4 paarden
Toennis Pijll	25 - 0	6 man en ? paarden
Henr. Cock	25-03-08	4 pers en 5 paarden
Gerrijt Hamsijnck smijt	15 - 0	6 ruiters en ? paarden
Berent Bruccinck	12-11-18	4 ruiters en ? paarden
F. Tinkinck	23 - 14	4 pers. en 4 paarden
Henr. Palthen	31-12-18	6 ruiters en ? paarden
Henrich Baerens	33 - 0 -5	4 pers. en 7 paarden
Hendrick ter Lack	01-05-00	3 ruiters en ? paarden
Otte Pijl	15 - 0	4 ruiters en ? paarden
David Oelen	23-12-06	Niet te lezen
Berendt Kremer	75 - 0 -0	14 personen en 14 paarden
Johan Krop	26-11-18	7 pers. en ? paarden
Weeduw Glaserus	12-02-18	Niet vermeld
Schoppen Jan	23-05-18	rest onleesbaar
Hermen ten b	9 - ?	rest onleesbaar
Jacap Grijpjnk	24-07-18	6 ruiters en 6 paarden

Naam	Gld. - st.(-dt.)	Ingekwartierd
Hendrick Lesger	29-05-18	7 ruiters en 7 paarden
Berend Tente	08-12-49	4 pers. en 5 paarden
J. Krop	51 - 17	niet vermeld
Laatste declaratie niet voltooid.		

Bronnen

Oud Archief Oudheidkamer Twente, OmS 07, Declaraties van de burgers van Ootmarsum wegens kosten van inkwartiering 22/25 juni 1672. Afschrift door W.H. Dingeldein. Origineel in gemeente archief Ootmarsum.

De geschiedenis van Ootmarsum volgens het geïllustreerde VVV-Gidsje uit 1930. Url (bezoekt 23-09-2018): http://www.kuiperberg.nl/ootmarsum/dinkelland/bezienswaardigheden/stadje_ootmarsum/historie/vvvgids-1930/

Afbeelding: "Een rustende Soldaat met opgeheven glas, eene daarbijstaande Vrouw: voorts een Jager en een Hond" 1809, Jacob Ernst Marcus, 1774 St. Eustatius (eiland) (Nederlandse Antillen) - 1826 Amsterdam (Nederland). Collectie Rijksmuseum Twenthe, Enschede

"Een rustende Soldaat met opgeheven glas, eene daarbijstaande Vrouw: voorts een Jager en een Hond"

De blikken pijlers van het Parenteel

Door: Flip Tepper

Zeer recent heeft de Tweede Kamer ingestemd met het registreren van doodgeboren kinderen. Op vele begraafplaatsen in het land worden monumenten opgericht voor dood- en pasgeboren kinderen, maar in de gangbare stambomen is er geen eigen plaatsje voor deze kinderen.

In een kwartierstaat vinden we het vanzelfsprekend dat ook alle vrouwen waarvan we afstammen, worden vermeld. In vele parentelen stopt het als er een vrouw in beeld komt.

Bij mij in de wereld is er plaats voor prof-voetballers en voor amateur-voetballers en ook voor prof- en hobby-genealogen. Het NGV biedt met name een podium voor de profs en heel weinig voor hobbyisten, waarbij ik denk dat er van de laatste categorie aanzienlijk meer zijn.

De gouden pijlers van de genealogie bewaren we daarom voor de doorgewinterde genealogen in een goed beveiligde kluis, want een hobby-genealoog heeft voldoende aan de volgende blikken pijlers. En krijg je "het", dan kun je nog altijd die kluis openen.

De pijlers in alfabetische volgorde

- Alle nakomelingen van de hoofdpersonen en hun duurzame relaties worden vermeld. Zelfs als het vrouwen betreft.
- Alle nakomelingen zijn gelijkwaardig. Niemand wordt overgeslagen. Ook personen die niet bijdragen aan het voortbestaan van de soort worden expliciet vermeld.
- Beroepen, beter gezegd bezigheden, worden niet vermeld. Onze voorouders waren voor het merendeel pauper of huisvrouw. Dat hoeft niet nog eens aangedikt te worden. En "belangrijke" personen waren veelal belangrijk ten koste van anderen.
- Besteed ook aandacht aan levende personen en niet alleen aan de dode. Uw huisgenoten zullen u daar dankbaar voor zijn.
- Bestel uw parenteel bij AnyGen. Voor 22.00 uur besteld, na 14.00 uur bezorgd.
- Bronnen worden niet vermeld. Wie het niet gelooft, zoekt het zelf nog maar eens na.
- De DNA lengte van vorige generaties gaat gestadig naar nul. De graad van verwantschap dus ook.
- De genealoog is de enige persoon op aarde die probeert om een kaartenbak, ook wel genoemd database, uit te schrijven in leesbare tekst en het dan parenteel noemt.
- Een parenteel heeft twee hoofdpersonen, bijvoorbeeld: het parenteel van Stijntje Brink en Filippus Tepper.
- Een parenteel is geen wedstrijd in het verzamelen van zoveel mogelijk namen. Richt u op de mensen die u gekend hebt of gekend zou kunnen hebben.
- Een proband is een rare naam. Die bestaat niet of slaat op twee personen.
- Gescheiden mensen laten we in hun waarde door dat niet te vermelden.
- Hang het telefoonnummer van Van Gansewinkel papiervernietiging zichtbaar op indien uw huisgenoten de pest hebben aan uw voortdurende, fysieke of mentale, afwezigheid.
- Heb respect voor de gevoelens van ouders met doodgeboren en (te) vroeg overleden kinderen. Die willen ook voor deze kinderen een plaatsje in het parenteel en op de begraafplaats.
- Het aantal achternamen van de twee hoofdpersonen in een parenteel is maar een fractie van het totale aantal achternamen. Zo niet, dan bent u niet goed bezig.
- Het is een merkwaardig gebruik om gegevens die u uit archiefstukken hebt overgeschreven als uw eigendom te beschouwen en dan de gebruikers van die gegevens van plagiaat te beschuldigen.
- Het parenteel bestaat uit een gestructureerde tekst in MS Word.
- Het parenteel gaat maximaal 5 generaties terug. Dan zijn er 32 voorouders, waarvan u maximaal 3% van de eigenschappen geërfd kunt hebben. Daarboven wordt de spoeling toch wel heel erg dun.
- Het parenteel richt zich op het onderzoeken van familierelaties en fixeert zich niet op één achternaam.
- Het parenteel van Filippus Tepper bestaat niet. Dan zou hij geen nakomelingen hebben.
- Het parenteel wordt zo opgesteld dat het goed leesbaar en begrijpelijk is voor familieleden en buitenstaanders zonder enige kennis van genealogie. Het is geen schande om voor deze lezers het woord stamboom te gebruiken.
- Laat u niet gek maken door niets te willen missen. Morgen is er weer nieuws en overmorgen bent u het alweer vergeten. En met een gewone telefoon kunt u ook bellen.
- Laatdunkende opmerkingen over personen die niet bijdragen aan de voortplanting worden nagelaten.
- Mijn verhaal is veel interessanter dan jouw verhaal. Ontdek jouw verhaal maar zelf.

- Neem aan dat in 99% van de geboortes alle genealogische gegevens kloppen. Na 5 generaties zit u op 95%, na 10 generaties op 90% en na 20 generaties op 82%. Gaan we uit van 98% dan zit u na 20 generaties op 67%. Dus of uw oerouders uw oerouders zijn? Zou kunnen! U stamt af van Karel de Zoveelste? Oh! Geleerde mensen beweren dat in 2% van de “gevallen” de benoemde vader de vader niet is. Dus die 98% zou nog wel eens te optimistisch geschat kunnen zijn. Reden te meer om niet te veel generaties terug te gaan.
- Om de overleving van het parenteel voor toekomstige generaties zeker te stellen, wordt geen gebruik gemaakt van genealogische software waarvan de overlevingskansen minimaal zijn, gezien in het licht van de technologische ontwikkelingen.
- Op Internet is niet alles te vinden, maar wel voldoende. Alles te weten en te vermelden maakt niemand gelukkig, maar vraag uw oude tante toch even naar het familiedrukwerk dat ze bewaart heeft. Daar valt een hoop te ontdekken.
- Plaats van geboorte en overlijden worden met een korreltje zand genomen. Veelal betreft dat het ziekenhuis in de (nabij gelegen) stad. Waar ze het grootste gedeelte van hun leven doorgebracht hebben, kunnen we niet verifiëren.
- Richt uw aandacht op de vrouwen. De meeste kinderen wonen 9 maanden bij de moeder. Dat geeft wat zekerheid. Misschien toch niet zo gek om kinderen de achternaam van hun moeder te geven in plaats van die van de genomineerde vader. Dan zijn we meteen van die onechte kinderen af. Nog steeds zeker dat u die 99% betrouwbaarheid haalt? Vaders zijn veelal toch eigenlijk maar voorbijgangers?
- Vergeet niet dat u bezig bent met een hobby, een leuke vrije tijdsbesteding en niet met een levenswerk waarbij doden en gewonden kunnen vallen. Zolang u leuk bezig bent, maken een paar foutjes niet uit.
- Vermoei u niet met nummersystemen. Het beste nummer is geen nummer, maar de geboortedatum. Plaats de personen in uw parenteel en / of kwartierstaat op volgorde van geboortedatum. De natuur zorgt voor structuur in uw stamboom. Ouders heten niet voor niets ouder(s).

Tot slot

Op het eerste gezicht steek ik wellicht een beetje de draak met de gebruiken in de genealogie, maar achter al mijn stellingen zit een verhaal. Wie dus verder kijkt, zal zien dat mijn blikken pijlers een aantal serieuze boodschappen bevatten. Daar hoeft de lezer het natuurlijk helemaal niet mee eens te zijn.

Zoals mijn beweringen met betrekking tot de discriminatie van vrouwen in de genealogie. Ik zou het vanzelfsprekend vinden om alle takken tot het laatste kind uit te werken. Natuurlijk moet iedereen dat zelf weten, maar voor mij is dat een vorm van discriminatie. Zijn vrouwelijke nakomelingen minderwaardig, omdat ze een andere achternaam hebben? Ik pleit er verder voor om iedere persoon, zonder uitzondering, een gelijkwaardige plaats te geven in de stamboom. Bovendien wordt de leesbaarheid van stambomen, door leken zoals ik, er ook nog eens aanzienlijk door verbeterd.

Altijd controleren

Door: Jan Oude Munnink

Het is een bekend gegeven dat als je genealogische gegevens in databanken vindt, je die moet controleren. Bijna niemand heeft bijvoorbeeld een kwartierstaat met Twentse voorouders die teruggaat tot in de achttiende eeuw en vroeger, zonder dat deze twijfelachtige data bevat.

Soms ontbreekt er in de doop- of trouwboeken een aantal pagina's en dan wordt het gissen, maar gissen heeft het risico van missen.

Dikwijls raadplegen we ook andere gegevens uit bijvoorbeeld boeken, maar hoe betrouwbaar zijn die boeken? Alles controleren is bijna onmogelijk en je neemt aan dat zeker de recent geschreven boeken veelal op waarheid berusten. Dat je daar toch niet helemaal op kunt vertrouwen, blijkt uit dit artikel.

Via Miriam Berns, de erfgename van drs. W.J.E. (Jan Willem) Berns, kwam ik in het bezit van zijn kritische opmerkingen met betrekking tot Boerderijen in Enschede, deel 3. Dit boek is uitgegeven door de S.H.S.E.L., de afkorting van Stichting Historische Sociëteit Enschede Lonneker. Mevrouw Berns heeft mij toestemming gegeven om de kritiek te publiceren.

OPMERKINGEN BIJ "BOERDERIJEN IN ENSCHEDE-DEEL 3"
Blz.8: De lijst van woorden en afkortingen op de blz. 8 t.m. 14 is letterlijk overgenomen uit deel 2. Er zullen in deel 3 woorden, begrippen en afkortingen zijn opgenomen die dus niet in de lijst voorkomen en ook staan er in de lijst afkortingen en begrippen die in deel 3 niet gebruikt zijn

Blz.19 Wat hierboven geschreven is over de lijst van afkortingen en begrippen geldt ook voor "Geraadpleegde literatuur". Daarin worden boeken en geschriften genoemd die in deel 3 helemaal niet gebruikt zijn ! Dat had nagekeken moeten worden want er zijn "nieuwe boeken" gebruikt die nu in de lijst van deel 3 niet voorkomen en er wel in hadden moeten staan. Ook deze lijst is op een onverantwoorde manier letterlijk uit deel 2 overgenomen: "Zo doet men dat niet".!

Blz. 22: Jammer is dat de gemeenten Enschede en Lonneker in 1936 zijn samengevoegd, terwijl deze gebeurtenis op 1 mei 1934 plaatsvond. "Door stadsuitbreiding heeft de marke Usselo veel grondgebied aan Enschede verloren, zoals de wijken Stadsveld en Helmerhoek. Toen deze wijken werden ontwikkeld bestond de marke Usselo al lang niet meer.... En: "De Stad Enschede bestond grofweg uit het gebied binnen de singels." Is m.i. te onnauwkeurig en welk gebied van Enschede wordt er dan bedoeld ?

Jan Willem Berns heeft ook meegewerkt aan de delen 1 en 2 van "Boerderijen in Enschede" en stond bekend om zijn nauwgezetheid: publiceren doe je pas na grondige controle van de tekst en de gegevens. Naar mijn mening moet de heer Berns behoorlijk ontstemd zijn geweest, toen hij ontdekte dat die controles bij deel 3 naar zijn mening niet of onvoldoende gebeurd waren. Op 17 november 2008 typt hij een brief aan het bestuur van de S.H.S.E.L. dat hij zich genoodzaakt ziet om zijn medewerking aan de serie te stoppen en waarbij hij zijn lidmaatschap van de Boerderijcommissie opzegt.

Nogal wat leden van onze afdeling hebben voorvaderen in Enschede en Lonneker. Dat is voor mij de reden geweest om de kritische opmerkingen van Jan Willem Berns in Twente Genealogisch te publiceren, zodat ze er zelf hun conclusies en mogelijk profijt uit kunnen trekken. Uit de getypte tekst zijn hieronder passages aangegeven die volgens Jan Willem Berns niet juist of onvolledig zijn. Namen van genoemde personen zijn om privacy redenen niet weergegeven.

Bij de boerderijen algemeen:

Als er in het jaar 2008 een boek wordt uitgegeven over boerderijen dan was het toch wenselijk geweest om in ieder geval de gegevens te actualiseren tot 2008. Sommige gegevens bijvoorbeeld bij Erve de Bol, houden op in 1982....Helaas heeft genoemde actualisering niet plaatsgevonden.

Een maand of drie geleden heb ik de commissie gezegd dat het beter is te wachten met de uitgave van dit boek totdat we alle gegevens op correcte wijze hadden aangevuld. Helaas is dat niet gebeurd. Gevolg: verschillende historische onjuistheden en het weglaten van veel verhalen.

Blz 30: "Advertentie uit de twentsche krant Tubantia van 1874". Moet zijn: Advertentie Tubantia van 1874"en "de twentsche krant heeft nimmer bestaan.

Blz. 34: Opm. redactie: had wel achterweg kunnen blijven. Foto niet afgedrukt!

Boerderij nr. 17: Josink Mös:De door mij bijgevoegde plattegrond is niet in het boek opgenomen.

Boerderij 20: Berkenwoner. Naam onjuist. Is door mij wel doorgegeven dat dat anders moest.

- Boerderij 21: De bijgeleverde foto van deze boerderij niet afgedrukt. De wel afgedrukte plaat van het quaratainekamp is hier niet ter zake doende. Kan dat zo maar ?*
- Boerderij 24: Heetperik. Van het door mij ingeleverde verhaal is niets terug te vinden. Wel heeft men de door mij aangeleverde plattegrond en foto's gebruikt. Hoe kan dat ?*
- Boerderij 28: Halm'n Stoet'n: De door mij aangeleverde kaart van omstreeks 1910 is niet afgedrukt. Wel is het kaartje afgedrukt waarop de boerderijen Bruggert en Heetperik staan afgedrukt, maar dit kaartje doet hier bij Halm'n Stoet'n niet ter zake. Had dus niet afgedrukt mogen worden.*
- Boerderij 30: Liesbeth: het door mij aangeleverde verhaal is niet opgenomen. Ook niet de bijgeleverde plattegrond van omstreek 1910. N.B. De bij het Liesbeth geplaatste foto is niet het Liesbeth maar de boerderij aan de Zweringbeekweg. Dus: foto onjuist.!*
- Boerderij 31: Scholten: Had moeten zijn: "Zweerinks Wönnner-Asvelds Graads". Van het door mij aangeleverde materiaal+plattegrond+foto is niets terug te vinden. Waarom is dat niet opgenomen???*
- Boerderij 32: Het Zweering. MOET zijn ZWEERINK. Blz.. 72: Advertentie slecht afgedrukt. Idem advertentie op blz..76*
- Boerderij 33: Aan het einde van het verhaal Archeologische vondsten bij het Elferink. Heeft de "redactie" eigenhandig toegevoegd.*
- Boerderij 42: Bornebroek: Archeologische vondsten op de Josink Es. Is door de "redactie" toegevoegd. Moet dat in een boerderijenboek ??*
- Boerderij 46: Oabrams (Bertelink 3).Van het door mij aangeleverde verhaal van zes bladzijden is niets terug te vinden.*
- Boerderij 57: Vogel Geit: Waarom moet de foto van De Berke in de tekst van Vogel Geit staan?*
- Boerderij 63: Het Geerdink (Algemeen gedeelte) In het algemeen gedeelte is mijn verhaal van 1286 tot 1830 (3 bladzijden) niet opgenomen!.*
- Boerderij 64: De Hofwönnner. Het verhaal van 1 A-4 en met dank aan de heer N.N.*.Niet opgenomen!!*
- Boerderij 65: Het Geerdink-Geerdink Geit. Mijn verhaal van twee blaadjes A-4 niet opgenomen. Blijkbaar niet interessant genoeg! "Mijn verhaal blijkbaar niet gezien"... Wel de foto's + teksten, die overigens zeer slecht zijn afgedrukt.*
- Boerderij 66: Lams Jong. Mijn verhaal van bijna drie bladzijden A4 is niet opgenomen. Alleen de foto was blijkbaar de moeite waard....*
- Boerderij 69: Eulderinkswönnner: Mijn verhaal met dank aan N.N* niet opgenomen.*
- Boerderij 88: De Zweeds. Door het schrijven van dit historische verhaal kon een grote historische blunder worden voorkomen. Men had de familie Roossink, wonende in een van de woningen naast het erf op het adres van De Zweeds gedrukt. Wie schetst mijn verbazing dat aan het einde van mijn verhaal deze "foutieve" bewoners weer worden afgedrukt.....*
- Boerderij 94: De Snuver. Van het door mij ingeleverde verhaal is niets terug te vinden. Een grote teleurstelling.. niet alleen voor mij maar ook voor de bewoners van dit erf, die de geschiedenis van hun erf zo'n warm hart toedragen...Vreemd is dat wel mijn bijgeleverde foto's door de "redactie" zijn gebruikt....*
- Boerderij 110: Gas Evert: Een zin als "Volgens de Lonn. Boerendansers"etc. hoort in dit boek niet thuis.*
- Boerderij 118: Zandbergen: "Vroeger zou dit pand woont zijn ...*
- Boerderij 124: Het Teessink: Het oude verhaal is afgedrukt. Niet mijn verhaal van 11 bladzijden A4... Wat een grote teleurstelling....*
- Boerderij 128: Klein Wentink. Een verhaal om nog eens goed door te lezen.....*

Het colofon

Vervolgens maakt Jan Willem Berns een aantal opmerkingen over het colofon en dat het beter zou zijn geweest als de “redactie” met de auteurs in overleg was getreden, omdat dan een hoop onjuistheden en omissies die boek 3 nu kenmerken, voorkomen hadden kunnen worden. Ook vindt hij het zeer ernstig dat de leden van de boerderijcommissie niet een laatste uitdraai ter correc-

tie hebben gehad. Tenslotte merkt hij op dat het boek er prachtig uitziet, maar “helaas laat de inhoud historisch bezien op diverse plaatsen te wensen over.”

Het is mij niet bekend of andere auteurs die aan deel 3 meegewerkt hebben hun kritiek op de uitgave van deel 3 aangedragen hebben bij de redactie.

Stamboomonderzoek in Duitsland/Hoogeveen

Door: auteur onbekend.

Overgenomen uit Threatant jaargang 29 (2018) nr. 4.

“Klim ook eens in jouw Duitse stamboom (2019)” Vorig jaar hielden de afdelingen Groningen, Drenthe en Noordwest-Overijssel een Duitslanddag in Norg. Dit was een succesvolle bijeenkomst met afgevaardigden uit Duitsland.

Ook de bijeenkomst van de afdeling Drenthe en Noordwest-Overijssel met Rob Dix “Zoeken in Duitsland” was een succes. Derhalve werd het plan gelanceerd om in 2019 een dergelijke dag te gaan houden in samenwerking met vier afdelingen, te weten, Friesland, Groningen, Drenthe en Noordwest-Overijssel, alsmede de afdeling Twente. In een gezamenlijke vergadering is besloten dat we samen deze dag zullen gaan organiseren op zaterdag 6 april 2019 in De Vredehorst van 11.00 uur tot 16.00 uur.

Jos Kaldenbach van de Werkgroep Genealogisch Onderzoek in Duitsland speelt daarbij een adviserende rol. Het thema van die dag is “Familieonderzoek in Duitsland”. Uiteraard is het nog erg vroeg en is het programma nog lang niet compleet. Er staat al wel een vooraankondiging op onze website. Daar vind je te zijner tijd ook het complete programma. Omdat we een grote opkomst verwachten is het voorste deel van De Vredehorst in Hoogeveen volledig afgehuurd, alsmede een zaal voor de lezingen.

Genealogisch en historisch onderzoek in de jonge BRD is veel lastiger dan wij in Nederland gewend zijn.

Er bestaat geen NGV of CBG, geen WieWasWie of zoekakten.nl. (deze laatste website bestaat niet meer). Sinds W.O. II gelden er strengere wetten (Datenschutz) i.v.m. de privacy van gegevens, ook al zijn die in theorie versoepeld. Begrijpelijk, maar heel lastig, als u aktes van na 1875 zoekt. Pas in dat jaar was het hele rijk voorzien van een Burgerlijke Stand, daarvoor alleen die delen langs de Rijn die onder Franse invloed stonden.

Dat u een historische atlas nodig heeft, zal ook duidelijk gemaakt worden.

De huidige 16 Duitse deelstaten bestonden vóór Napoleon uit zo’n 2000 hertogdommen, prinsbisdommen, graafschappen, Hanzesteden, etc. Dus het onderzoek en de versnippering van historische en genealogische verenigingen zal eerst moeten worden bekeken.

Langzaam komen er ook genealogische digitale mogelijkheden, b.v. via archinsys + deelstaat. Deze geschriften behandelen ook onbekende bronnen en mogelijkheden van onderzoek in Duitse archieven. Maar vooral de voorbereiding die in Nederland gedaan kan worden is belangrijk, vóór u zich waagt aan een archief- of kerkbezoek in Duitsland. Dat kan teleurstellingen voorkomen. Ook voor oud-Duits schrift is Jos Kaldenbach een expert. Neemt u daarom een kopie van uw probleem mee, want op die dag zelf zal het door de drukte wat moeilijk zijn.

Bericht van het hoofdbestuur

Door: Arie van Herk, secretaris NGV

In dit bericht vraag ik uw aandacht voor twee rubrieken die relatie hebben met het gebruik van de website en onze ledenadministratie.

Opzegging

Een opzegging kunt u voor 1 december doorgeven aan ledenadministratie@ngv.nl of via het opzeggingsformulier dat u op uw scherm krijgt als u uw profiel ziet na een inlog.

Inloggen

Voor het inloggen is het van belang dat u gebruikersnaam en wachtwoord beschikbaar hebt.

De gebruikersnaam is uw lidnummer, een zelf gekozen gebruikersnaam of het bij de NGV bekende e-mailadres. Het bijbehorende wachtwoord is versleuteld en veilig opgeslagen. U kunt dat zelf wijzigen.

E-mailadres

Uw opgegeven e-mailadres is van belang voor het ontvangen van de landelijke nieuwsbrieven of die van uw afdeling dan wel van Gens Data Pro. Ook is het van belang als u Gens Nostra elektronisch wilt lezen.

Van veel leden hebben we geen of een onjuist e-mailadres. Deze leden missen veel informatie.

Tevens wordt het e-mailadres gebruikt voor de jaarlijkse inning van contributie of bij bestellingen van producten in de webwinkel. Als u bent ingelogd, wordt u doorgeleid naar de betaalmodule waarin u zelf een keuze kunt maken via welke veilige betaalmethode u wil afrekenen.

Zo draagt ook u bij aan een NGV dóór leden en vermindert u de werkbelasting bij de vrijwilligers die zich bezighouden met de leden- en contributieadministratie.

Colofon

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres:

NGV, Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.
Bibliotheek en andere diensten:
Kosterijland 3, 3981 AJ, Bunnik
Telefoonnummer: 085 - 105 1199

Afdeling Twente. Opgericht 1984.

De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.

Afdelingswebsite:

<https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/twente/>

Bestuur van de afdeling:

Voorzitter

Vacature

Secretaris en coördinator PR

Mariëken Scholten-Sijes
Telefoon: 074-2670256
E-mail: secretaris@twente.ngv.nl

Penningmeester, coördinator cursussen en plv. afgevaardigde

Ben Schothuis
Telefoon: 0546-862675
E-mail: penningmeester@twente.ngv.nl

Lid, coördinator bijeenkomsten en afgevaardigde

Vacature

Lid en coördinator Twente Genealogisch

Jan Oude Munnink
Telefoon: 0541-511774
E-mail: koppelboer@hetnet.nl

Webmaster

Vacature

Genealogisch correspondent

Anton Hilgerink
Telefoon: 053-4765253
E-mail: correspondent@home.nl

Eindredacteur Twente Genealogisch (TG)

Vacature

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de secretaris van de afdeling Twente.

Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend via het e-mailadres: ledenadministratie@ngv.nl of per post via Postbus 50, 3980 CB, Bunnik.

Twente Genealogisch wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan. Het blad verschijnt vier keer per jaar rond het einde van elk kwartaal.

Abonnement

Wilt u een abonnement op dit blad, maakt u dan € 12,50 over op bankrekening NL98 INGB 0005 5826 43 t.n.v. Penningmeester NGV Afd. Twente, onder vermelding van uw naam en adres.

Publicatie

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met schriftelijke toestemming van de redactie, de schrijver en vermelding van de bron: Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

